

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PROF. DR. ENSAR ASLAN TARAFINDAN 1971 YILINDA DERLENEN
SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Didem ÜLGEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KIRŞEHİR
ARALIK 2015

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**PROF. DR. ENSAR ASLAN TARAFINDAN 1971 YILINDA
DERLENEN SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

**ANALYSIS ON THE STORY OF SİNAN BEY AND MAHPERİ WHICH WAS
EDITED BY PROF. DR. ENSAR ASLAN İN 1971**

Didem ÜLGEN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ**

**KIRŞEHİR
ARALIK 2015**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma jürimiz tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ensar ASLAN

Üye: Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Namık ASLAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

ÖZET

XVI. yüzyıldan itibaren Türk halk edebiyatı içerisinde görülmeye başlayan halk hikâyeleri, Türk edebiyatında anlatmaya dayalı türlerin en önemlilerindedir. Roman ihtiyacını karşılayan ve nazım-nesir karışık bir yapıya sahip olan halk hikâyeleri, tarihî, dinî, sosyal ve geleneklerle bağlantılı olarak halkın yaşayışını yansıtan bir türdür. Bu yönüyle halk hikâyeleri, kültürel değerleri içinde barındıran bir ansiklopedi vazifesi görür.

Doğu Anadolu Bölgesi, yetiştirdiği âşıklar ve bunların çevresinde oluşan âşıklık geleneği ile dikkatimizi çekmektedir. Burada âşıklar, köy odalarında, düğünlerde, belli başlı kahvelerde sanatlarını icra ederler. Âşık Mevlüt İhsani de Doğu Anadolu'da yetişen âşıklardandır. Cumhuriyet dönemi âşığı olan Mevlüt İhsani halk hikâyesi geleneğini başarıyla sürdüren bir sanatçı olmuştur.

Bu çalışma ise 1971 yılında Atatürk Üniversitesi öğretim elemanı olan Ensar Aslan tarafından Âşık Mevlüt İhsani'nin anlatımıyla derlediği Sinan Bey ve Mahperi hikâyesine dayandırılmaktadır. Çalışmada Sinan Bey ve Mahperi hikâyesinin Fikret Türkmen/Mustafa Cemiloğlu (1998) ile Işıl Altun (2006) varyantları dikkate alınmış ancak temel metin olarak Ensar Aslan'ın çalışması incelenmiştir. Varyantlarda yer alan nazım kısımları ve olaylar ise çalışmada karşılaştırmalı olarak yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevlüt İhsani, Ensar Aslan, Fikret Türkmen/Mustafa Cemiloğlu, Işıl Altun, Sinan Bey ve Mahperi

ABSTRACT

Folk stories, which can be in Turkish literature since 16th century are one of the most important parts of story telling in Turkish Literature. Folk stories which can fulfil the need of novel and have both verse and prose structure one parts of literature that reflect the public life in historical, social and traditional ways. With these aspects folk stories are like an encyclopedia that has the cultural values.

East Anatolia Region attracts attention with the bard and their culture that has happened around. Folk poet has given performances in houses in villages, weddings and Turkish cafes. Âşık Mevlüt İhsani is one of the bard who raised in Eastern Anatolia. Âşık Mevlüt İhsani who was the Turkish Republic performer has been a successful performer with the folk story culture.

This study is based on the story of Sinan Bey and Mahperi which was completed with the story telling of Âşık Mevlüt İhsani by Ensar Aslan who is the lecturer in Atatürk University in 1971. On this study, variant of Fikret Türkmen/Mustafa Cemiloğlu and Işıl Altun are researched but as a main text Ensar Aslan study is analyzed. Information about performer's life, poems and stories are given according to the records. Sinan Bey and Mahperi is analyzed by episode, poem and basic elements. And also the verse parts on variant and events are analyzed.

Key Words: Mevlüt İhsani, Ensar Aslan, Fikret Türkmen/Mustafa Cemiloğlu, Işıl Altun, Sinan Bey ve Mahperi

ÖN SÖZ

Halk hikâyeleri, kültürel değerleri içinde barındıran ve bunları farklı dönemlere aktarabilen bir özellik taşır. Halk hikâyelerinin bulunan bu yapısı hikâyelerin farklı yönlerden ele alınıp incelenmesini sağlamıştır.

Çalışmada, Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi üzerinde inceleme yapılmış bu hikâyenin tahlili amaçlanmıştır.

Çalışma, özet, ön söz, giriş, beş bölüm, sonuç, kaynakça ve dizinden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümü üç kısımdan oluşmaktadır. 1971 yılında Prof. Dr. Ensar Aslan tarafından âşığın kendisinden Mevlüt İhsani’nin hayatı ile Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi derlenmiştir. İlk olarak Âşık Mevlüt İhsani’nin ses kayıtları esas alınarak hayatı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci olarak âşığın şiirlerine yer verilmiştir. Üçüncü kısımda ise âşığın kendi hikâyeleri ile ilgili anlattıklarına yer verilmiştir.

“Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesi İle İlgili Problemler” başlığını taşıyan birinci bölüm üç kısma ayrılmıştır. Bu bölümde hikâyenin teşekkülü, hikâyede yer alan dini unsurlar ve hikâyenin kahramanları yer almıştır.

“Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Epizot Sırasına Göre Yapı Bakımından İncelenmesi” adlı ikinci bölümde olaylar kırılma noktaları esas alınarak dokuz kısma ayrılmıştır. Burada ayrıca hikâyenin yapısı Fikret Türkmen/ Mustafa Cemiloğlu ve Işıl Altun varyantları ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Üçüncü bölüm “Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Epizotlara Bağlı Motifler” başlığını taşımaktadır. Burada hikâyelerin temel yapı taşı olan motifler ortaya çıkarılmış ve aynı epizot sırasına bağlı olarak incelenmiştir.

“Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Şiirler” adlı dördüncü bölümde hikâyede yer alan şiirler diğer iki varyantta yer alan şiirler ile mukayese edilmiş ve farklı zamanlarda anlatılan bu hikâyedeki değişen unsurlar belirtilmeye çalışılmıştır.

Beşinci bölüm ise metin kısmıdır. Metin, Prof. Dr. Ensar Aslan’ın 1971 yılında yaptığı derleme çalışmasına dayandırılmaktadır. Âşık Mevlüt İhsani’nin ağız özellikleri ile yaptığı vurgulamalara özen gösterilmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında, hikâyenin incelenmesiyle elde edilen bilgiler ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kaynakçada, tezde faydalanılan çalışmalar alfabetik olarak sıralanmıştır. Çalışma, özel isimler ve terimlerden oluşturulan dizin ile sona ermektedir.

1971 yılında derlemesini kendi yaptığı Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi üzerinde çalışma olanağı sağladığı ve bu süreçte yardımlarını esirgemediği için sayın hocam Prof. Dr. Ensar Aslan’a teşekkür ederim.

Yaptığımız çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim değerli hocam Doç. Dr. Salahaddin Bekki’ye teşekkür ederim.

Didem ÜLGEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR	viiiv
GİRİŞ	1
ÂŞIK MEVLÛT İHSANİ HAYATI VE SANATI	1
1.Hayatı.....	1
2.Şiirleri	12
3.Hikâyeciliği.....	27
BİRİNCİ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER	32
I.1. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Kaynağı, Teşekkülü ve Tarihi Unsurları .	32
I.2. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Kahramanları	35
I.3. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Dini Unsurlar	38
İKİNCİ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNİN EPİZOT SIRASINA GÖRE YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	40
II.1. Sinan Bey İle Mahperi'nin Aileleri ve Sosyal Durumları.....	40
II.2. Kahramanların Doğumu ve Eğitimleri.....	40
II.3. Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları	42
II.4. Sinan Bey İle Mahperi'nin Karşılaşması	42
II.5. Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma	43
II.6. Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi.....	44
II.7. Sinan Bey'in Sevgilisini Bulmak İçin Gurbete Çıkması.....	45
II.8. Sinan Bey İle Mahperi'nin Mücadeleleri	46
II.9. Sinan Bey İle Mahperi'nin Kavuşmaları.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNDEKİ EPİZOTLARA BAĞLI MOTİFLER	48
III.1. Epizota Bağlı Motifler	49
III.2. Epizota Bağlı motifler.....	49
III.3. Epizota Bağlı Motifler	50
III.4. Epizota Bağlı Motifler	51
III.5. Epizota Bağlı Motifler	52

III.6. Epizota Bağlı Motifler	52
III.7. Epizota Bağlı Motifler	53
III.8. Epizota Bağlı Motifler	53
III.9. Epizota Bağlı Motifler	54
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNDEKİ ŞİİRLER	55
IV.1. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Epizotlara Bağlı Şiirler.....	55
IV.1.1. Epizota Bağlı Şiirler.....	55
IV.1.2. Epizota Bağlı Şiirler.....	55
IV.1.3. Epizota Bağlı Şiirler.....	55
IV.1.4. Epizota Bağlı Şiirler.....	59
IV.1.5. Epizota Bağlı Şiirler.....	59
IV.1.6. Epizota Bağlı Şiirler.....	61
IV.1.7. Epizota Bağlı Şiirler.....	62
IV.1.8. Epizota Bağlı Şiirler.....	63
IV.1.9. Epizota Bağlı Şiirler.....	63
IV.2. Hikâyedeki Şiirler İle Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu'nun Âşık Mevlüt İhsani'den Derlenen Halk Hikâyeleri Kitabındaki Şiirlerin Yapı Bakımından Karşılaştırılması.....	65
IV.3. Hikâyedeki Şiirler İle Işıl Altun'un Mevlüt İhsani'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma Kitabındaki Şiirlerin Yapı Bakımından Karşılaştırılması	81
BEŞİNCİ BÖLÜM: METİN.....	100
Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesi.....	100
SONUÇ.....	142
KAYNAKÇA.....	144
DİZİN	147

KISALTMALAR

- C. : Cilt
E.A. : Ensar ASLAN
F.T. / M.C. : Fikret TÜRKMEN/ Mustafa CEMİLOĞLU
I.A. : Işıl ALTUN
s. : Sayfa
S. : Sayı
Ü. : Üniversite
vb. : Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
vs. : Vesaire
Yay. : Yayınları

GİRİŞ

ÂŞIK MEVLÜT İHSANİ HAYATI VE SANATI

1. HAYATI

Mevlüt İhsani Şafak, 1928 yılında Erzurum ili Şenkaya ilçesi Bardız bucağına bağlı Çermik köyünde doğmuştur. Annesinin ismi Gülizar, babasının ismi Seyfullah'tır. Üç kardeşlerdir. Büyük kardeşinin adı İskender, küçük kardeşinin adı ise Rüstem'tir.

Âşık İhsani küçükken geçirdiği bir talihsizlik neticesinde gözlerini kaybetmiştir. Mevlüt İhsani'nin gözlerinin görmemesi onda âşıklık yeteneğinin oluşmasını sağlamıştır. Çocukken yaşadığı bahtsız olay ona âşıklığın kapılarını aralamıştır. Mevlüt İhsani bu olayı şu şekilde anlatır:

“Bir gün okuluma devam ediyorum, üçüncü sınıfa atlamıştım. Efendim köyün arasında arkadaşlarımla gezerken mahalle arasında bulduğumuz bir demir parçasıydı ama bilemezdim meğerse bu düşmanlardan dökülen bırakılan bomba kapsoluymuş. Bunu elime aldım kurcaladım. O zaman elimde açıldı üç parmağıma ve gözlerime barutu sıçramıştı. İşte doktora götürülmedim köylü ilaçlarıyla kimisi yağlı hamur kimisi akciğer derken bir tanesi diyor ki: “Dedemin gözlerine ak inmişti de buna mum ile gök taş vurduk.” Beni köylü ilaçları üçüncü yangınımı yani gözlerimi köy ilaçları ile sakat etmiş bulunuyordum. İşte hayatımın en acı günlerindeydim. On yaşlarındaydım o zaman arkadaşlarımdan ayrılmış hayatımdan ayrılmış okulumdan ayrılmış bir bahtsız kişi idim. Anam benimle ben anamla yanıp kavruluyorduk. Bugünlerde ne yapabilirdim zindan içinde zindandı. “Bu hayatı nasıl başa çıkaracağım?” ağlıyordum. “Acaba ben dilenciler gibi köşelerde mi kalacağım? Fakirler gibi para mı isteyeceğim? “ Buna ne vicdanım razı oluyor ne insanlık

onuruna düşüremiyordum. Ancak ki buna bir yol arıyordum. Ne yapabiliirdim? Sakattım, göremiyordum artık.”

Gözlerini kaybeden Mevlüt İhsani hayata tutunmanın başka yollarını düşünür ve kendisine çıkış yolları arar. Yaşadıklarını ise şu şekilde dile getirir:

“Efendim on bir yaşlarında on iki yaşlarındaydım yani sağdan soldan gelen şairlerden türkü söyleyenlerden şiirler, koşmalar, destanlar, şarkılar dinlemeye başladım ve öğrenmeye başladım. Bu bende yavaş yavaş etki yaptı ama hayatımın en acı günleriydi yavaş yavaş sanki bir ışığa çıkıyordum. On iki on üç yaşlarındaydım. Gelenden gidenden şairlerden, komşulardan ve kardeşim İskender benden büyük olduğu için kitaplardan gördüğü öğrendiği destanları şiirleri bana öğretirdi. Gün oldu on dört yaşlarındaydım. Efendim artık etrafımızda sesimin sayesinde sesim gayet güzeldi. Öğrendiğim şairlerden Bardızlı Nihan’dan, Emrah’tan, Karacaoğlan’dan, Şenlik ve Sümmani’den öğrendiğim türkülerimi, koşmalarımı halkıma, muhitime her tarafıma dinletiyor ve herkesten hem para hem yardım hem de şöhret kazanıyordum artık etrafta tanınıyordum.”

Âşıklığa giden yolda saz çalmanın da mühim olduğunu belirten Mevlüt İhsani bunun için yeterli olmadığını ve ders almak istediğini söylemiştir:

“Bu defa âşıklığımın on yedi on sekiz çağlarıydı. Belki de yirmi çağları idi. Efendim ama sazımı iyi çalamıyordum. Sazımı nereden öğrenebiliyordum? Sarıkamış’ın Boyalı köyünde Alışan isimli bir usta vardı ona giderek yirmi beş otuz gün kadar bu arkadaştan saz dersi gördüm ve saz üslubunu buradan öğrenmiş bulunuyorum.”

Evli ve altı çocuk sahibi olan Âşık Mevlüt İhsani evliliği ve eşi hakkında da şunları söylemiştir:

“Efendim demin anlatmıştım ya fakirdik, sakattık. Ee ne yapalım, bu böyleydi. Her kimin kapısına gidersek ki bizi koymuyorlardı yani kızlarını bize vermiyorlardı yani kızlarını bize vermiyorlardı. Nihayet amcalarımın kızı vardı. Bu amcam kız babam gitmiş istemişti benimle evlenmesini. Amcam ve yengem razı olmadıktan başka amcam kızı da razı olmamıştı. “Ben istemem.” demişti. Yine kaderimize razı olmuştuk. Bu defa amcam kızını başkasına nişanladılar. Nişanlandı aradan bir sene geçti amcam kızı nişanlısını sevmiyordu. Gün oldu bir gün bizi istemeye başladı. “Ben âşık İhsani ile evleneceğim.” diye lakin ben buna inanamıyordum. Bizi seven amcam kızı bir gün sabah namazında idi bize kaçıp geldi. İşte biz bununla evlendik ama kaynana tarafından çok ızdırap gördüm çok sitemler gördüm. Şimdi onunla yaşıyorum ve bu arada altı tane de kızım var. Erkek çocuğum yoktur ve buna göre de yaşıyoruz.”

Mevlüt İhsani, mahlasını nereden ve nasıl aldığını ise şu şekilde anlatır:

“Evet, burada anlatmış olayım. Bir gün Erzurum’da Hacı Mehmet Efendi vardı. Bu meşayıktan bunu ziyarete gitmiştim. İşte mahlasımı Hacı Mehmet Efendi’den: “Haydi, yavrum, Allah seni İhsan etsin.” diyerek sanki bana izin vermişçesine. Hatta ondan sonra Mehmet Efendi’den o mahlası aldıktan sonra hikâyelerimi ondan sonra yazmışımdır.”

Âşıklığa gönül veren ve bu alanda kendini geliştirmek için çaba gösteren Mevlüt İhsani âşıklık geleneği için şunları söylemiştir:

“Evet, âşıklık geleneği çok boylu bir yola benzer. Uçsuz bucaksız bir denize benzer. Çünkü her insan her edebiyatçı her âlim kendi görüşlerine göre buna mana vermiştir. Lakin biz de şöyle bir şey söylemiş olalım. Diyoruz ki: “Âşık kimdir? Nedir? Nasıldır? Her saz çalan her türkü söyleyen âşık mıdır? Herkes âşık mıdır?” Herkes kendi mesleğinin âşığıdır lakin gel gelelim bizim ozanlara yani bizlere. Âşıktan fazla ozan; bilici ve manasına göre bizler memleketimizde icap eder ki şimdi sahnelerde bile âşıklar çalıyor. Âşık ilk önce geleneğinde bir şarkı söyler. Divanı söyledikten sonra bir de güzelleme söyler bunu arkasından koşma söyler. Koşmadan sonra da artık her şekil türküden bahseder. Bizler 3+4, 4+4, 6+5 kalıplarında divan edebiyatı kalıplarında değil halk divan edebiyatı alanında.”

Mevlüt İhsani kendisiyle aynı ada sahip âşıkların varlığından haberdardır ve onlardan şu şekilde bahseder:

“Bugün benim ismimle ilgili icap ederse dört kişi vardır. Birisi Mevlüt İhsani yani ben. İkinci Mevlüt İhsani de Narman’ın Sünkaz köyündedir yaşlı. Üçüncü İhsani Sırlıoğlu’dur. Bu da Diyarbakırlı’dır yani İstanbul’da Güllüşah ile evlenen İhsani’dir. Dördüncü İhsan Divanı’dır. Bu da Karaköseli’dir. Karaköse’nin Tutak kazasının Derik köyündendir.”

Âşıkların birbirlerinden haberdar olup karşılıklı yazışmaları, birbirlerine haber göndermeleri geleneklerde mevcudiyeti bulunan bir durumdur. Mevlüt İhsani de, Âşık Nihani ile anısından şu şekilde bahseder:

“Ben Bardızlı Âşık Nihani’ye bir mektup yazdım. Bardızlı Nihani’nin de bana mektubu şöyle:

Nice kış baharlar geçti çok yazlar

Gine cebelleri duman gözetir

Herkesin bir türlü yarası sızlar

Ah çeker derdine derman gözetir

Geçti feryat ile geçti hub¹ çağın

Sam vurdu sarardı soldu yaprağın

Nice müddet oldu sahipsiz bağın

Hala kendisine bağban² gözetir

Ustanın tükenmez mi feryadın zarın

Müddetin mahşer mi uzun yolların

Nice günler oldu yol bekler yarın

Her saat her dakika her an gözetir

Âşıkların bahtı olur karalı

İlaç olmaz derininden yaralı

Haydi yeter oldu Bardız Dereli

Sana diyar diyar efgan gözetir

¹ Hoş, güzel, iyi

² Bahçıvan, bağcı. Bahçe bekçisi

Yâd ederim hatırlarım özlerim

Hasret perdesini çekmiş gözlerim

Yetişince huzuruna sözlerim

Cevabımı Mevrit İhsan gözetir

O zaman Nihâni bu mektubumu alır. Bardız'da Selahattin Efendi Hoca vardı.

Mektubu okutunca Nihâni de bana şu cevabı gönderiyor:

Tükenmez feryadım tükenmez zarım

Kül olmuşum yana yana gidemem

Geçti civan çağım çok ihtiyarım

Nasip yoktu ben o yana gidemem

Dağlardan dumanlı bu benim başım

Ağardı kirpiğim ağardı kaşım

Yetmiş sekse bulmuştur yaşım

Nasip yoktur ben canana gidemem

Böyle mi emretti bizlere Hüda

Onun için ömrüm geçti beyhuda

Yârınan üç yıla kesmişim vade

Altmış yıldır ben o yana gidemem

Hasretim ataşı sinemi sarmış
Ah çekerek bugün benzim sararmış
Yarın siyah zülüfleri ağırmiş
Küstürmüşüm mehribana³ gidemem

Nihâni'yim ak alnımda yazım var
Cananıma gitmek için arzum var
Bir ihtiyar yârım üç beş kuzum var
Bırakıp da ben efgana gidemem
Bırakmazlar ben efgana gidemem

Mevlüt İhsani, geçimini âşıklık ile sağlamaktadır. Bu yüzden de bazı zamanlarda maddi sıkıntı yaşadığını belirtir. Mevlüt İhsani'nin iki buçuk liraya Türkiye'yi gezip dolaştığı sorulur ve karşılığında ise Âşık Mevlüt İhsani şu şiiri söyler:

Âşık Mevlüt sen gurbete varırsan
Her ülkeden bir hedaye al getir
Benim arzu ettiğim çoktur bulursan
Varıp onu diyarında kal getir

Uzandı batıya bu şarkın sesi

³ Sevgili

Yüksek sanatlarda vardır hevesi

Erzurum Ağrı'yı methedem Kars'ı

Her ülkeden bir hedaye al getir

Van'da hoştur Edremit'in elması

Ercişli'nin güzel olur sebzesi

Türkiye'de Kastamonu meşesi

Zonguldak'ta taş kömürü bol getir

Malatya'da erik asma hoş olur

Isparta'nın halı gülü baş olur

Bursa'nın ipeği hoş kumaş olur

Uludağ'dan buz parçası, ovasından gül getir

Antep'te yapılır birinci pekmez

İzmir zeytinine olmuşum heves

Tortum'un pestili kızılıcak temas⁴

Tavus ceviz içi Yusufeli'nden şal getir

Yusufeli'ni aşmak yolun çetini

⁴ Erik, kara erik

Adana'da her sebzenin bücürü

Bafra Trabzon Muş'un tütünü

Tiryakiyim birkaç çuval al getir

Benim arzum için dolan dünyayı

Gümüşhane'sinden şirin elmayı

Dört Yol'dan portakal Rize'den çayı

Bunlar da var arzumuzda al getir

Ordu Giresun'da iyi fındık var

Bunu İstanbul'da yaparsın pazar

Erzurum Oltu'da çıkar kehribar

Düzüm düzüm gerdanlık beş yüzerli dal getir

Var olsun vatanım toprağı gümüş

Bostanları sebze bağları yemiş

Orman ile çevrilidir Sarıkamış

Birkaç kerestelik ağaç lazım bol getir

Uzandı batıya her yandan nam aldı Bardız Dere

Kavuştu sanata türlü hünere

Kilimin iyisin Bardız'da ara

Kaneveli ala kilim birkaç tane halı getir

Varıp Şenkaya'dan çıkar demiri

Hele Balkaya'dan götür kömürü

Pena ktgnde dvdr kemeri

Kırk ift halka birkaç giyim nal getir

Diyarbakır Batman incidir inci

Konya'nın buğdaydır birinci

Tosya İğdir'dan Maraş'tan pamuk pirinci

Kars'tan koyun Van Gl'den mal getir

Mevlüt sen gezersen bunca âlemi

Ülkelerin ahvalleri böyle mi

İzmit fabrikadan kâğıt kalemi

İstanbul'dan iadeli pul getir

Beş kuruşum kalır geri al getir

Âşıklığın verdiği tecrübe ve bilgi deryası içinde Mevlüt İhsani Âşık Turgut Yılmaz'a mahlas vermiştir. Turgut Yılmaz'ın dilinden olay şu şekildedir:

“Atatürk'ün 100. yıldönümü münasebetiyle, ünlü âşıkların katıldığı bir yarışmada, TRT'de görevli birisi, bana, Atatürk'ün ölüm tarihini sordu. Ben de soruyu bildim. O esnada Mevlüt İhsanî Baba dönüp, mahlasımın olup olmadığını sordu. Ben de 'Yok Üstadım' dedim. Mevlüt İhsanî bana şöyle cevap verdi: 'Sen âşık olmuşsun, mahlasın 'Yetkiner' olsun” dedi.” (Saçkesen, 2003: 139)

Âşık Mevlüt İhsani 1974 yılında başladığı Kars Çimento Fabrikasında santraldeki görevinden 1981 yılında malulen emekli olmuştur. İlk olarak Erzurum'a yerleşen Mevlüt İhsani, son zamanlarını İzmit'te geçirmiş ve 7 Kasım 2010 tarihinde Derince'deki evinde vefat etmiştir.

2. ŞİİRLERİ

Âşık Mevlüt İhsani'nin başarılı olduğu diğer bir yönü ise şiirleridir. Âşık, güçlü yapıdaki hikâyeciliğinin üzerine sağlam bir şekilde temellerini atmış olduğu şairlik yönünü de eklemiştir.

Dilaver Düzgün'e göre onun alt yapısını, bulunduğu coğrafya ve kültürel birikimler etkilemiştir. Bu düşüncesini ise şu şekilde dile getirir: *“Mevlüt İhsani'nin âşıklığını hazırlayan faktörlerden biri de doğup büyüdüğü bölgede mevcut olan ileri düzeye ulaşmış zengin bir âşık tarzı şiir geleneği ile tanışmasıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında yaşamış olan Doğu Anadolu'nun iki büyük şairi Çıldırli Âşık Şenlik ve Narmanlı Âşık Sümmani'nin ölümlerinden on beş yıl kadar sonra dünyaya gelen Mevlüt İhsani kendisini hazır bir geleneğin ortasında bulmuştur. İhsani'nin doğduğu köy coğrafi bakımdan da Çıldır ile Narman'ın arasında yer almaktadır. Bu iki âşığın günümüze kadar devam eden etkileri bu bölge üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nda Rus esareti altında kalmış bulunan yöre âşıkları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Bardızlı Âşık Nihani, Mevlüt İhsani'nin bizzat görüştüğü sanatkârlardan biridir.”* (Düzgün, 1997: 16)

Âşığın hayat hikâyesini anlattığı kısımda 37 şiiri bulunmaktadır. Bunlar 8'li, 11'li ve 15'li hece kalıplarıyla söylenmiştir. Âşık Mevlüt İhsani, şiirlerde başlık belirtmemiştir. Söylediği şiirler yakınları tarafından kayda geçirilmiştir. İhsani mahlasıyla şiirler söyleyen şair, vezin ve kafiye gereği bazen Mevlüt, Mevlüt İhsani, İhsan, Mevlüt İhsan, Âşık İhsan biçimlerini kullanmıştır.

Aşağıda verilen şiirler, Dilaver Düzgün'ün “Âşık Mevlüt İhsani Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler” adlı kitabındaki şiirler ile kıyaslanmış ve Âşık İhsani'nin bu kitapta yer almayan şiirleri verilmiştir.

8 HECELİ ŞİİRLER

-1-

Çıktım yüce dağlarına

Vatanımın her yeri bir

İndim zümrüt bağlarına

Vatanımın her yeri bir

Kayalardan aldım sesi

Derelerin inlemesi

Ovaların gül nefesi

Vatanımın her yeri bir

Vatanımdan aldım varı

İzmir İstanbul Hakkarı

Kayaları bataklara

Vatanım her yeri bir

-2-

Eğer aşka âşık ısan

Leyla senin içindedir

Bir cemale meftun ısan

Mevlâ senin içindedir

İnsi cini melekleri

Hakk'a verdiler ikrarı

Elestü Bezm'inden beri

İlla senin içindedir

Hakk yarattı bizi insan

Akıl fikir verdi lisan

Başın arştır cismin cihan

Dünya senin içindedir

İstemem

Böyle sönen eşyayı

Neylersin yıldızı ayı

Ziya senin içindedir

Mevlüt Hakk'a et niyazı

Seherde tevhit havası

Dağda taşta kıl namazı

Ziya senin içindedir

-3-

Dünya ne zamandan beri varsın

İnkâr etme aşikârsın

Haber aldım ihtiyarsın

Köhnelendim koca dünya

Her bir canlı senden yanık

Kimin yatar kimin uyanık

Gâhî bulut gâh karanlık

Çoğun geçer gece dünya

Okur kendin yazar kendin

Saray kendin mezar kendin

Yapar kendin bozar kendin

Devredersin nice dünya

Çok düşünme aklın taşar

Herkes bir ümitle yaşar

Ömür günü dağdan aşar

Bir pencere baca dünya

Düşünme Mevlüt İhsan'ı

Devretti çok Süleyman'ı

Acımadı hiçbir canı

Bağrın dönmüş tunca dünya

-4-

İnsan gelir bu dünyaya

Gâhî atlı gâhî yaya

Günlerini saya saya

Yaş biter de arzu bitmez

Kaderine boyun bükür

Gönül arkasından çeker

İnsan taşa tohum eker

Taş biter de arzu bitmez

Vakit gelir saat çalar

Bülbül susar gül de solar

Her şeyin vadesi dolar

Kış biter de arzu bitmez

Hz. Âdem'den beri

İnsanlar Arzu Kamber'i

Bu dünya bir futbol yeri

Maç biter de arzu bitmez

Mevlüt İhsan bir örtülü kap

Hayat bir nakışlı çorap

Sevda dediğin çölde serap

Baş biterde arzu bitmez

11 HECELİ ŞİİRLER

-5-

Ben bir bülbüldüm dostun bağında

Açmayı bekledim gül üzdü beni

Ermedim vuslata taze çağımda

Okşadı yabancı el üzdü beni

Herkes bir derdine ah çeker ağlar

Bülbülsüz goncalar sahipsiz bağlar

Koyunsuz yaylalar çiçeksiz dağlar

Sam vurdu kuruttu yel üzdü beni

Yaralarım doksan dokuz yüz oldu

Hasret beni yaktı bağırm köz oldu

Demezsem çürürüm desem söz oldu

Her ağzın sitemi dil üzdü beni

Bu dertleri bilmez iken kınadım

Âşık oldum tarihimi sınıadım

Çalkandım çırpındım yorgun kanadım

Çıkaramam kenara göl üzdü beni

Bugün sevdiğimden aldım bir nişan

Alır muradını yâra kavuşan

Gözleri kan ağlar zülfü perişan

Dökülmüş gerdana tel üzdü beni

Mevlüt İhasani'yi düşürdü gama
Hasretlik yerleşti her bir azama
Bugün nazlı yardan aldım bir nağme
Üstünde gözyaşı pul üzdü beni

-6-

Bir kula yar olsa Cenab-ı Hüda
Ona cihan düşman olsa ne yapar
İster duçar olsun⁵ isterse geda⁶
Düşmanları aslan olsa ne yapar

Cümlenin sahibi Cenab-ı Bâri
Veren o alan o devleti vari
Âdem'in çarkı dönerse geri
Bütün kuldan ihsan olsa ne yapar

Dertli kullarım derin yarası
Kim bilir ne müddet çeker arası
Bir dertliye el atmasa Mevlâ'sı
Eflatun lokman olsa ne yapar

⁵ Uğramak, müptela olmak

⁶ Yoksul, fakir

Mevlüt İhsani'yim yandım ataşa
Var eden kimseyi çalmasın taşa
Kaderse yazılan gelirse başa
Dert sahibi pişman olsa ne yapar

-7-

Münevver adamın hoş latifesi
Demek ki ağrının alı tatlıdır
Beslemez kemliği olmaz hilesi
Fakir bile olsa dili tatlıdır

Namerdin yanında varıp da geçme
Söyleyip derdini sırrını açma
Suyu Kevser ise eğilip içme
Hüda'nın rahmeti suâli tatlıdır

Mevlüt keder etme olursun hilâl
Lütfünden etmesin bizi Zülcelâl
Var mıdır hiç buna uyacak ahvâl
Hepisinden çok cemâli tatlıdır

-8-

Herkese yararım yollar gibiyim

Velâkin her zaman yemiş olamam

Dosta yorgan olan kullar gibiyim

Ama Eyüp gibi geniş olamam

Atarım atarım tutarım amma

Ölçüsüz tartısız satarım amma

Çalınır ses verir öterim amma

Her zurnaya uyan kamış olamam

Meşhur kumarcıyım oyun veremem

Yüzüme gülene koyun veremem

Gücüm yetmez ise boyun veremem

Dört teker araba camış olamam

Kıymet vardır insanlığın üstünde

Çakallık edemem aslan postunda

Olgunluk severim ağaç üstünde

Dibine dökülen yemiş olamam

Mevlüt'üm söz vuramam yâreler gibi

Davarcık kesemem fareler gibi

Harcanamam bozuk paralar gibi

Parmaklığa takılan gümüş olamam

-9-

Ferhat Şirin için yarmış dağlar

Vurdukça külüngü⁷ yâr şirin şirin

Şirin yüz çevirmiş Ferhat kan ağlar

Dilinin ezberi var şirin şirin

Gözlerim kan ağlar olmazam metin

Ayrılık ölümden çetindir çetin

Şeker değil zehir olsa elin

Nazik ellerinle ver şirin şirin

Siyah zülfün bu bahtından kara mı

Kaşların can alır gözler haramı

Sen ki vurdun kim bağlasın yaramı

Nazik ellerinle sar şirin şirin

⁷ Taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma

Baharın görmedim yazın göreyim

Konuş şeker gibi sözün göreyim

Kaldır nikabını yüzün göreyim

Mevlâ'yı seversen dur şirin şirin

Mevlüt İhsani'nin bahçesi bağı

Gönlümün çiçeği lale yaprağı

Çimendir gerdanı güldür yanağı

Ay gibi cemalin nur şirin şirin

-10-

Yolum düştü sana Hünkâr'ın Dağı

Hanı kuş kuzulu maralın hanı

O savuk⁸ çermeler⁹ elvan çiçeğin

Cennete benzeyen karalın hani

Eşkîyalar dalgalarda durunca

Zengin kıymetli eşkîyalar vurunca

Kılıç kalkan birbirine gelince

Ah çekip ağlayan yaralın hanı

⁸ Tenha, ıssız

⁹ Çay kenarlarında sulu ve yeşil yer

Eğer sorarsalar Asuman hanı
De ki yol aşmadı koca Hünkâr'dan
Aşam ben Bardız'a gidem bu yerden
Bize yardım etsin gani Süphan'ı

-11-

Ahu kara gözler dolu yaş ile
Sarar dağdan dağa akşam bulutu
Gözyaşları damla damla dökülür
Düşer inci gibi akşam bulutu

Mehtaplı geceler bir peri kızı
Ayın sağ yanında çoban yıldızı
Taze gelin gibi örtüklü yüzü
Sarmış al yanağı akşam bulutu

Sarmış dağ başını geceler tülü
Mehtap ışığının sarı kahkülü
Hünkâr yaylasının tomurcuk gülü
Öper dil dudağı akşam bulutu

Kara gözlü gelin uslu oturur
Eşinden ayrılmış yaslı oturur
Taramış zülfünü süslü oturur
Gerdandan buhara akşam bulutu

Okşadı ruhumu yâd eller gibi
Eşinden ayrılan güzeller gibi
Bozular açılır gönüller gibi
Şafaktan şafağa akşam bulutu

Kaşlar gözler kara kirpik kara kaş kara
Tomur tomur dökülüyor yaş kara
Mevlüt İhsan sesleniyor dağlara
Uzaktan uzağa akşam bulutu

15 HECELİ ŞİİRLER

-12-

Kul Huvallahu Ehad'tır birliğe varlığın senin
Kâinata hüsemettir¹⁰ mümin izhârın¹¹ senin
Günahım çok kederim yok senin lütfun var iken

¹⁰ Dinin keskin kılıcı

¹¹ Açığa vurmak, belirtmek, göstermek

..... kitabındır bize ikrâmın senin

Varlığımı bilmek için Âdem geldi dünyaya

Zerre kadar eğilirsem gitmez yanda azaya

Haklı haksız toplanırız divanı muhasebeye

Herkes verdiği alır olmaz inkârın senin

3. HİKÂYECİLİĞİ

Hikâye, “*Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması; gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü; yalın bir olayın çevresinde kişilerin ilişkilerini anlatma esasına dayanan edebi tür.*” şeklinde tanımlanabilir. (Albayrak, 2005: 40)

“Azerbaycan Türkçesinde ‘*hekaya*’, Başkurt, Kazak, Özbek, Uygur ve Tatar Türkçesinde ‘*hikaya*’, Kırgızcada ‘*angeme, ikaya*’, Türkmen Türkçesinde ‘*hekaya*’, olarak adlandırılır.” (Ercilasun 1991: 40-41) “Türk halk hikâyelerine devirlere ve yörelere göre farklı adlar da verilmiştir: Dede Korkut’ta ‘*boy*’, XVI. yüzyıllarda ‘*hikâye*’, günümüzde Doğu Anadolu Bölgesi’nde ve Azerbaycan’da ‘*nağil*’ bunlardan bazılarıdır. Ayrıca kısa halk hikâyelerine ‘*lassa*’, ‘*serkuşte*’ (sergüzeşt), türküsüz hikâyelere de ‘*kara hikâye*’ denilmektedir.” (Albayrak, 2005: 40)

Pertev Naili Boratav halk hikâyesini: “*Eskiden destanların gördükleri vazifeleri üzerine almış yeni ve orijinal bir nev’in mahsulleri.*” olarak tanımlamıştır. (Boratav, 1981: 57) Bir diğer tanım ise Şükrü Elçin’e aittir. Elçin, halk hikâyesi kelimesinin menşeyini inceleyerek Arap dilindeki karşılığını verir: “*Arap dilinde başlangıçta ‘kissa’ ve ‘rivayet’ olarak düşünülen, sonraları ‘eğlendirmek’ maksadı ile ‘taklid’ maksadında kullanılan ‘hikâye’ deyimini, gerçek veya hayali birtakım vakaların, maceraların hususi bir üslupla, sözle nakil ve tekrarı demektir. Bu tarif, az bir farkla bugün anladığımız ‘halk’ ve ‘modern’ hikâye türü için de kabul edilebilir.*” (Elçin, 2013: 444)

Halk Hikâyeleri üzerine çalışma yapan bir diğer araştırmacı ise Ali Berat Alptekin’dir. Alptekin, halk hikâyelerinin tanımını yaparak göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olduğunu vurgular. (Alptekin, 2000: 7)

Halk hikâyeleri nazım, nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Bu özelliği ile masal, efsane, menkıbe ve fıkralardan ayrı bir yapı oluşturur. Hikâyenin anlatım ve tasvir kısmı mensur, duygu ve heyecanı ifade eden bölümler ise manzum olarak söylenir. Hikâyelerin girişinde de tıpkı masallarda olduğu gibi kalıplaşmış ifadeler yer alır. Hikâyelerde güzellerin ve çirkinlerin tasviri, tıpkı masallarda olduğu gibi bu kalıplaşmış cümlelerle ifade edilir. Bir halk hikâyesi metninin içerisinde masal, efsane, fıkra, dua, beddua, deyim, atasözü, bilmece gibi türlerin örneklerine de rastlanabilir.

“Halk hikâyelerinin konularını genellikle aşk (Ercişli Emrah ile Selvihan, Derdiyok ile Zülfü Siyah, Arzu ile Kamber, Tahir ile Zühre, vb.) ve kahramanlık (Koroğlu, Kaçak Nebi, vb) oluşturur. Bazen de iki konu birlikte işlenir. (Kirmanşah, Yaralı Mahmut, Şah İsmail, Bey Böyreğ, vb.) Halk hikâyelerini meydana getiren olaylar gerçektir veya gerçeğe yakındır. Bu sebeple teşekkül ettikleri devrin tarihi olayları bazen aynı şekilde bazen de hikâye gerçekliği içinde yer alır. (Koroğlu – Celalî isyanları, Ercişli Emrah – Şah Abbas’ın Van Kalesini kuşatması, Yaralı Mahmut – İstanbul Padişahı’nın Gence’ye seferi vb.)” (Oğuz, 2008: 6)

Halk hikâyeleri anlatıcılar tarafından belli bir plan çerçevesinde anlatılır ve genellikle kalıp bir cümle ile başlar. “Râviyânı ahbâr, nâkilânı âsâr, muhaddisânı rûzigâr şöyle rivayet ederler ki, vb.” Hikâye sözlü gelenekte ise bir fasılla başlar. Fasil; genellikle divani tarzında olup aruzun fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün vezni ile söylenir ancak hikâyeci âşıklar, aruz veznini bilmedikleri için divanî nazım şeklini hece şekline uydurmaya çalışırlar. Türküden sonra tekerleme adı verilen ikinci bir türkü söylenerek fasıla devam edilir.

Asıl hikâye bir dua ile başlar ve iyi dileklerde bulunulur. Açların yedirilmesi, çıplakların giydirilmesi, kimsesizlerin yatırılması gibi hususlar manzum veya mensur olarak anlatılır. Duadan sonra asıl hikâye gelir. Asıl hikâye manzum ve mensur olarak iki kısımdan ibarettir. Halk hikâyeciliği geleneğinde manzum kısımların değiştirilmesi genellikle uygun değildir ancak mensur kısımlar ise değiştirilebilir. Hikâyeci âşık tarafından asıl hikâyenin arasına yenileri ilave edilebilir. Bu küçük hikâyeler ise karavelli adını alır. Halk hikâyelerinde, atasözlerinden, deyimlerden sık sık yararlanır. Bazen diğer âşıkların hikâyeleri de, halk hikâyelerinin içine katılabilir. Hikâyenin sonunda ise âşık sevdalılarını birbirine kavuşturur.

Hikâyemizin anlatıcısı olan Âşık Mevlüt İhsani hem üst düzeyde bir şair hem de hikâye anlatıcısıdır. Mevlüt İhsani'nin gözleri görmemektedir. Buna rağmen aklında tuttuğu hikâyeleriyle ve ayrıntılı anlatımlarıyla dikkatleri üzerinde toplamış ve adını âşıklar arasına yazdırmayı başarmıştır. Gözleri görmese bile hikâyeciliği hakkında söyledikleri onun bu başarısının kaynağını bizlere göstermektedir. *“Her şey hayal gücüdür. Hikâye hayal gücü ile söylenir. Ben gözlerim görmediğinden hayal ederim sonra da içli içli söylerim.”* (Altun, 2007: 68)

Mevlüt İhsani hikâyelerinin kaynağından da bahsetmiştir. Hikâye yaratmak onun için yepyeni dünyaların kapılarını aralamaktır. Bu yaratım sürecine girebilmesi için de herhangi bir olayın onu derinden etkilemesi gerektiğini belirtir. *“Bana bir olay anlatılırsa sazı elime alır, hemen hikâyeye dururum. Bir cümle bile hikâyeme ‘uç’ olabilir. Bir ‘uç’ bulacaksın sonra onu arttıracaksın ‘uç’ aşkı dolduracak.”* (Altun, 2007: 71)

Mevlüt İhsani için hikâyede merak unsuru ve onu dinleyen kitle çok önemlidir. Halk onu ne kadar istekli dinlerse âşık hikâyesini o derece yüksek

duygularla ve farklı heyecanlar yaratarak anlatır. Bu konu da ise şunu söyler.
“*Dinleyicinin düşünce dünyasını, neyi sevdiğini, neyi sevmediğini, dilini bilirim.*”
(Altun, 2007: 67)

Hafıza olarak güçlü bir yapıya sahip olan İhsani'nin bu yeteneği hakkında Işıl Altun şunları söyler. “*Mevlüt İhsani hikâyelerini hatırlamakta, olayları sırasına koymakta güçlük çekmemiş tekrarlarını pek yapmadığını sandığımız hazır deyişler niteliğindeki kalıplarını söz bloklarını rahatça hikâyesine yerleştirmiştir.*” (Altun, 2007: 59)

Âşık Mevlüt İhsani'nin geniş bir hikâye repertuarı bulunmaktadır. Âşığın bildiği ve dinleyicilerine aktardığı hikâyeleri ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Böyle Başlar
2. Seyfet Çavuş
3. Ülker Sultan (Gitti Bülbül Soldu Gül)
4. Kumru ile Esmani
5. Kürflat Bey
6. Bedri Sinan ile Mahperi
7. Zafer ile Mahifiruz
8. Sümmani ile Gülperi
9. Leyla ile Mecnun
10. Afyonlu Ömer
11. Ferhat ile Şirin
12. Hacı Sayyad
13. Küçük Ali ile Züleyha
14. Alyar Bey

15. Necip ile Telli
16. Menekşe ile Lütfi Salih
17. Arzu ile Kamber
18. Âşık İhsani ile Sakine
19. Meryem ile Mıçıla
20. Saraç İbrahim
21. Nizam Bey ile Mahide
22. Sail Bey ile Cefakâr (Cemiloğlu, 2013: 82; Altun, 2006: 52)

Çalışmamız olan Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi hakkında ise Işıl Altun şunları dile getirmiştir: *“Sinan Bey ve Mahperi Mevlüt İhsani'nin derlediğimiz hikâyeleri arasında derlemesi en yorucu ve en zor olanı denilebilir. Hikâyemizin uzun olması hikâye motifleri ve olay örgüsü açısından oldukça zenginliği; âşığın hikâyeyi zihin yapısında zaman zaman denkleştirememesine sebep olmuştur. Derlemeyi yapabilmek için âşıkla oldukça uzun süre çalışılmış hikâye üzerindeki yapbozları dikkate alınmış hikâyeyi daha önce söylemiş olduğu ortamlar araştırılmış ortaya yeni bir hikâye çıkmıştır.”* (Altun, 2007: 58)

Âşık Mevlüt İhsani ise Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi hakkında şunları söylemiştir. *“En sevdiğim hikâyem Bedri Sinan'dır, benim tasnifimdir. Diğer hikâyelerim cami ise bu hikâyem caminin minaresidir.”* (Altun, 2007: 58)

BİRİNCİ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER

I.1. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Kaynağı, Teşekkülü ve Tarihi Unsurları

Halk hikâyeciliği geleneği İslamiyet'ten önceki dönemlere kadar gitmiştir. İslamiyet'in kabulüyle ise hikâye tarzına uygun manzum ve mensur pek çok sözlü gelenek unsuru yaratılmıştır. Eski Türk toplumlarında hikâyenin amacı insanları dini-ahlaki yönden eğitmek, onların olgun insan olmasını sağlamaktır. Bu özellik, hikâyelerin birçoğunun halk hikâyesi çerçevesine girmesini sağlamıştır.

“Halk hikâyelerinin teşekkülü hakkında çalışma yapanlar, hikâyeyi genellikle söyleyeni bilinmeyen halk edebiyatı ürünlerinden saymışlardır. Buradan hareketle bunların halk içinde doğup geliştiğini söylemek mümkündür. Âşık-hikâyecilerin halk hikâyelerini yalnız nakletmekle kalmayıp birçok yeni motifi de bu maceralara eklemeleri halk hikâyelerinin değişmesine, varyantlarının oluşmasına, bunun sonucu olarak da otantik özelliklerinin kaybolmasına yol açmış, bu da halk hikâyelerinin menşe ve teşekkülünün tespitini oldukça karmaşık hale getirmiştir.” (Türkmen, 1998: 488)

Halk hikâyeleri konusunda yapılan çalışmalar ise bu çeşitliliği arttırmıştır. Araştırmacılar hikâyeleri farklı yönlerden ele alıp incelemiş ve tasnif etmeye çalışmışlardır.

Halk hikâyelerini gerçek olaylardan ayıran kendine has bir mantık örgüsü vardır. Bu mantık ideal ölçülere göre şekillenmiş bir hayat anlayışını savunur. Bundan dolayı hikâye kahramanı idealist bir kişiliğe sahiptir. Bu durum halk hikâyelerinin konularını, kusursuz güzellik duygusundan ve yüceltilmiş fikirlerden

almasını sağlar. Olay ve kahramanlarıyla gerçeğe çok yaklaşan halk hikâyelerinde zaman ve mekân kavramlarının sınırları genellikle kesin bir şekilde belli değildir.

Hikâyeci, olaylara akıl ve mantığıyla bir çözüm bulamadığı durumlarda hayal ve sembollerden faydalanır. Bundan dolayı hikâyeye kahramanları normal bir insanın yapabilecekleri yanında arzu ettiklerini de gerçekleştirecek kadar olağan üstü güçlere sahip olur.

Türk halk hikâyelerinin dört önemli kaynaktan başladığı söylenebilir:

“1. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da gerçek olaylardan doğmuş kısa hikâyeler (*Salman Bey Hikâyesi, İl Beyoğlu Hikâyesi vb.*).

2. Yaşayan veya yaşadığı rivayet edilen âşıkların hal tercümelerinden doğan hikâyeler (*Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Emrah ile Selvihan vb.*).

3. Dini-milli hadiselerle bunlara dayalı kahramanlık olaylarını konu edinen halk hikâyeleri (*Battal Gazi, Köroğlu, Ebu Müslim cenkleri, Kesik Baş Hikâyesi, Güvercin Hikâyesi vb.*).

4. Klasik hikâyeler (*Tutiname, Binbir Gece Masalları, Ferhad ile Şirin, Leyla ve Mecnun gibi mensur veya manzum hikâyeler*)” (Türkmen, 1998: 491)

Halk hikâyeleri genel olarak kahramanlarının ailelerinin takdimi ile başlamaktadır. Hikâyemizdeki kahramanları aileleri yüksek tabakaya mensup “Bey” olarak adlandırılan kişilerdir. Öyle ki kadın kahramanımız Mahperi'nin babası için “Selçuk Beylerinden Maksut Bey” diye bahsedilir.

Kahraman, belirli bir yaşa gelince ya da bir kahramanlık gösterince sıra ona ad koymaya gelir. Ad ya çocuğun üzerinde bulunan bir işarete göre ya da çocuğun doğumuyla birlikte getirdiği işaret üzerine konur ve genelde bu adı çocuğa aksakallı ihtiyarlar verir.

Türk halk hikâyesinde ortak olarak kullanılan mekânlar vardır. Bunlar, seçkin mekânlar olarak hikâyede öne çıkarılmaktadır. Bağdat, Erzurum, Gence, Halep, Horasan, İsfahan, İstanbul, Tebriz, Tiflis, Yemen şehirleri bunlardandır. Sinan Bey ve Mahperi hikâyesinde ise Tiflis, Gürcistan, Şeki, Buhara Sinan Bey'in sevgilisini bulmak için gezdiği şehirler arasındadır..

I.2. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Kahramanları

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesindeki kişiler toplumun değişik kesimlerinden seçilmiştir. Farklı unvan ve meslekteki bu kişiler hikâyeye çeşitlilik kazandırmıştır. Merkezde yer alan erkek ve kadın karakterlerin çevresinde onlara yardım eden ya da onlara karşı duran tipler yer alır. Bu kişiler hikâyede yer aldıkları konuma göre olayların akışını değiştirebilmektedir.

Hikâyedeki kahramanların özellikleri ve olaylar karşısında üstlendikleri görevleri şu şekildedir:

Bedri Sinan, hikâyemizin asıl kahramanıdır. Ailenin çocuk sahibi olması uzun bir müddet gerçekleşmemiştir. Sinan Bey'e kadar doğan çocuklar ya doğum anında ya da doğumdan kısa bir süre sonra ölmüştür. Bedri Sinan evin tek çocuğudur ve zengin bir aileye mensup olduğundan yüksek derecede tahsil ve terbiye ile yetiştirilmiştir. Bedri Sinan hikâyede her alanda eğitim almış ve bu alanların her birinden başarıyla geçmiştir.

Mahperi (Peruzat), hikâyemizin diğer asıl kahramanıdır. Güzelliğiyle dillere destan olmuş eğitim ve terbiyesi ile de dillerde olan bir kızdır. Mahperi'nin aldığı bu tahsil ve terbiyede de bir Bey kızı olmasının katkısı büyüktür.

Kontaz Bey, Bedri Sinan'ın babasıdır. Çocuk sahibi olma isteği ve yaşadığı hayal kırıklıklarıyla hikâyemizin başında yer alır. Kontaz Bey maddi olanakları gayet yerinde olan bir Kürt beyidir. Sinan Bey'in en iyi şekilde yetişmesi için her türlü hizmeti çocuğuna sunmuştur.

Benli Perişan, Bedri Sinan'ın annesi ve Kontaz Bey'in çok sevdiği eşidir. Hikâyede yüksek tahsilli oluşu ve çocuğunun mutluluğu için yaptıkları ile ön plana çıkmaktadır.

Maksut Bey, Mahperi'nin babasıdır. Mahperi'den başka Deli Bekir ve Hasan adlı iki çocuğu daha vardır. Kontaz Bey gibi varlıklı bir Bey'dir. Kendine ait bir gümrük sarayı bulunmaktadır ve bâc alarak geçimini sağlamaktadır. Hikâyede hoşgörölü ve çocuklarına değer veren bir baba kimliğıyle yer alır.

Deli Bekir ve Hasan, ikisi de Mahperi'nin ağabeyleridir ve Mahperi'nin kaçırılmasından itibaren kendilerini gösteririler.

Daniel Hoca, çevrenin Çerkez âlimi olarak bilinir. Sinan Bey'in ilk tahsilini veren kişidir. Aynı zamanda Kontaz Bey'e yol gösterir. Sinan Bey'in kardeş kazanmasını sağlar böylece olayların akışının değışmesine neden olur.

Garakan, Daniel Hoca'nın yol göstermesi ile köle pazarından Sinan Bey'in yanına arkadaş olması için alınan bir köledir. Sinan Bey'in yanından hiç ayrılmaz sürekli onun iyiliğı için çabalar. Sinan Bey'in Mahperi'ye olan sevdasını çözen kişidir. Üstün hizmet ve bağlılığının sonucunda da kölelikten azâd edilmiş ve Sinan Bey'in kardeşi olarak ilan edilmiştir.

Kahreman, çevredeki en zeki delikanlı olarak hikâyede yer alır. Sinan Bey'in halini çözmesi için Kontaz Bey tarafından tutulmuştur. Garakan ile olayları çözme doğrultusunda sürekli bir rekabet içindedirler lakin bu düğümü çözen kendi değıl Garakan olur.

Eşkya Kanlı Kasım, Mahperi'nin gizli aşığıdır. Mahperi'nin fotoğrafını görerek ona âşık olmuştur. Sinan Bey ile evleneceğini duyunca çılgına döner ve Mahperi'yi kaçıır. Olayların değişimine en fazla etki eden kişidir.

Feramuz, Azerbaycan'dan gelen zengin bir kervancıdır. Maksut Bey'e vergi vermeyi kabul etmemiştir. Sonucunda ise kavgaya tutuşmuşlar ve Feramuz da Maksut Bey'i Erzurum Hükümetine şikâyet etmiştir. Maksut Bey ve Deli Bekir işkenceler görmüş ve nihayetinde hasta düşmüşlerdir. Bu felaketin sonucu Kanlı Kasım'a yaramış ve Mahperi'yi kaçırma fırsatı elde etmiştir.

Ermeni İvan, Kafkas Dağları'nda yirmi haramisiyle bekleyen ve gelenden geçenden haraç alan biridir. Kanlı Kasım ile kavgaya tutuşarak Mahperi'nin kaçmasına neden olmuştur.

Kervancı, Mahperi'yi kötü halde yolda görmüş ve ona sahip çıkarak evlat edinmiştir. Varlıklı bir kişidir ve Sinan Bey'e de yol göstererek iki aşığın kavuşmasını sağlamıştır.

Bezîrgân Baba, Kervancı gibi âşıkların buluşmasına katkı sağlayan kişidir. Kervancı, Sinan Bey'in rüyasına girerek ona Bezîrgân Baba'yı bulmasını istemiştir. Bezîrgân Baba da Sinan Bey'i evlat edinerek iki aşığın evlenmesini sağlamıştır.

I.3. Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Dini Unsurlar

Din, insanı her yönüyle kuşatan; onun ahlak, karakter, inanç, düşünce ve davranışlarını etkilen en temel yapı taşıdır. Toplumların tarih boyunca ürettikleri değerlerde dinin büyük bir payı vardır. Edebiyat, mimari, , musiki, resim, vb. güzel sanatlara ait eserlerde, örf ve âdetler gibi bütün sosyal, kültürel alanlarda dinî öge ve motiflerin izlerini görmek mümkündür.

İslami çevrede gelişen halk hikâyeleri Türk milletinin temel niteliklerini, kültürlerini başarılı bir şekilde işlemiştir. Bu birikimler toplumun hayata bakışını ideallerini gözler önüne sermektedir. Bu eserlerdeki temel unsurlardan birisi de kahramanların olağanüstülükleridir. Özellikle İslam inancına dayandırılan bu üstünlükler ile kahraman her seferinde galip gelmektedir.

“Türk hikâye ve masallarında kahramanların hâmîsi olarak bilinen ve onlara yardımcı olan ak sakallı ihtiyar, Hızır, derviş veya pîr önemli rol oynar. Kerem ile Aslı hikâyesinde, Laleli Dağı’nda kışa tutulan Kerem, Allah’a niyaz için eline sazını alıp türkü söylerken ak sakallı bir derviş karşısına çıkıp onu gideceği yere götürmeyi teklif eder. Asuman ile Zeycan hikâyesinde ak sakallı bir derviş kahramana yardım eder. Elif ile Mahmut hikâyesinde derviş cebinden bir muska çıkarıp padişaha verir ve bir çocuğunun olmasını sağlar. Melikşah, Şah İsmail, Tahir ile Zühre gibi halk hikâyelerinde Hızır’ın kahramanların doğuşunda ve çeşitli problemlerinin halinde yardımcı olduğunu görürüz.” (Aslan, 1990: 40)

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesinde kahraman pîr elinden bade içerek âşık olur. Uykuya dalan Sinan Bey, rüyasında pîrleri görür. Pîrlere, kahramana üç defa

bade uzatır. Kahraman üçüncü badeyi içtikten sonra baygın yatar. Daha sonra Sinan Bey öğle ezanının sesiyle uyanır.

Dini unsurların, gelenek, görenek, örf ve adetlere etkisi de hikâyemizde kendini gösterir. Sinan Bey ve Mahperi'nin aileleri birbirlerini ağırlama konusunda köklerine bağlılık yaşar. Misafir etme süreleri, oturma şekilleri, kızın istenmesi, nişanlılık süreci ve karşılıklı etkileşim süreci bunun kanıtıdır.

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesinde namaz, dua gibi İslâmi unsurlara da sık sık rastlanır. Sinan Bey ve Mahperi birbirlerine kavuşmak için iyi ve kötü durumlarla karşı karşıya kaldıklarında sürekli dua ederler. Sinan Bey'in aşk hastalığı için ailesi, hocalardan yardım ister. Rüyasında bade içip kendine gelmeyen Sinan Bey'i birçok yöneme karşılık uyandıran tek şey, ezan sesi olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNİN EPİZOT SIRASINA GÖRE YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

II.1. Sinan Bey İle Mahperi'nin Aileleri ve Sosyal Durumları

Sinan Bey'in babası Kontaz Bey isminde bir Kürt beyidir. Annesi ise Develi Beylerinin kızı Benli Perişan isminde çok tahsilli bir kadındır. Sinan Bey'in ailesi hikâyede kültür seviyesi yüksek, tahsilli insanlar olarak belirtilmiştir. Ayrıca maddi yönden de güçlü oldukları hikâyede vurgulanmaktadır.

Mahperi'nin babası Selçuk beyidir ve ismi Maksut Bey olarak geçmektedir. Hikâyede Maksut Bey'in Soğanlı Dağları'nın üzerinde bir gümrük sarayının olduğundan bahsedilir, gelenden geçenden bâc aldığı söylenir.

Maksut Bey'in üç çocuğu vardır. Bekir, Hasan ve Peruzat. Mahperi'nin diğer adı hikâyede Peruzat'tır. O dönemde bu ismin zenginler arasında moda olduğu ifade edilir. Sinan Bey'in rüyasından sonra Peruzat'a Mahperi ismi verilmiştir. Hikâyede Mahperi'nin ailesinin daha güçlü ve maddi yönden de daha varlıklı oldukları vurgulanır.

F.T./M.C. varyantında Kontaz Bey için Selçuklu Türkü, Maksut Bey için ise Selçuklu torunu denilmektedir. Yine kahramanların ailelerinin varlıklı oldukları belirtilmiş ve bu iki beyin eşleri, çocukları E.A. varyantında olduğu gibi aynı sayıyla ve aynı isimler verilmiştir. I.A. varyantında ise ailelerin diğer varyantlarda olduğu gibi varlıklı oldukları belirtilir ve ailelerin iyi özellikleri öne çıkarılır.

II.2. Kahramanların Doğumu ve Eğitimleri

Sinan Bey, ailenin tek çocuğudur. Ailenin, Sinan Bey'in doğumuna kadar dünyaya gelen çocukları en fazla bir hafta kadar yaşamıştır. Bundan ötürü ailenin yaşadığı sıkıntılar hikâyede geniş bir şekilde vurgulanmıştır.

Bu epizotta yer alan diğer bir husus, kahramanın adının konmasıdır. Sinan Bey sağlıklı bir şekilde doğmuş ve hayatta kalmıştır. Buldukları yerin en yaşlısı kahramana Bedri Bey adını vermiştir.

Kahramanların Sinan ve Mahperi olarak adlandırılışı ise daha sonra olmuştur. Rüyasında bade içen Bedri Bey'e Sinan adı pirlere tarafından verilmiştir.

Mahperi'nin esas adı ise Peruzat'tır. Hikâyede de zengin bir aileye mensup olan kahramana konulan bu ismin o dönem moda bir isim olduğu belirtilir. Yine pirlere Sinan Bey'e de sevgilisinin adının Mahperi olduğunu söyler.

Kahramanların aileleri, eğitime büyük önem vermiştir. Sinan Bey'in yalnız kalmaması için bir köle satın alınmıştır ve bu köle Sinan Bey'in her alanda yardımcısı olmuştur. Sinan Bey'in eğitimi tek bir alanda değil her türlü gelişimine katkı sağlayacak biçimde, bir kahraman yakışır şekilde verilmiştir. Mahperi ise okula gönderilmemiş ancak eğitimi bizzat babası tarafından verilmiştir.

F.T./M.C. varyantında Kontaz Bey'in zorluklarla çocuk sahibi olması ve çocuğunun öleceği düşüncesiyle ad koymaması öne çıkmaktadır. Burada da çevredeki en yaşlı kişi gelerek çocuğun ismini Bedri Sinan olarak koyar.

E.A. varyantında da kahramanın eğitime yardım eden Daniel Hoca Bedri Sinan'a eğitim verir ve Sinan'ı her alanda geliştirmeye çalışır. E.A. varyantında eğitimi evde tamamlayan Mahperi, F.T./M.C. varyantında ise okula gönderilir.

I.A. varyantında kahramanın tek çocuk olduğu ve ailenin Sinan Bey'in doğumuna kadar olan süreçte yaşadıkları sıkıntılardan bahsedilmemiştir. Ayrıca ad koyma kısmı da varyantta yer almamıştır.

Kahramanların eğitimlerinde ise farklılıklar göze çarpmaktadır. Sinan Bey'in E.A. ve F.T./M.C. varyantlarında eğitimine yol göstermiş olan Daniel Hoca, I.A. varyantında yer almaz. Sinan Bey'in eğitimi kimden aldığı belirtilmemiştir ancak her türlü donanıma sahip olduğu vurgulanmıştır. Mahperi'nin ise eğitimini yedi yaşından itibaren okula gönderilerek aldığı hikâyede yer almaktadır.

II.3. Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları

Sinan Bey Mahperi'ye rüyasında âşık olmuştur. Bedri Bey bir gün rüyasında üç tane derviş görür ve dervişler Sinan Bey'e Maksut Bey'in sarayının orada ne aradığını sorarlar. Sinan Bey'e Maksut Bey'in kızı Peruzat'ın aşkına içeceksin diyerek bade verirler. Badeyi içen Sinan Bey daha sonrasında Mahperi'ye âşık olur.

Uyku halinden ezan sesiyle uyanan Sinan Bey içinde bulunduğu durumu söz ile değil de tel ile söylemek ister. İçindeki aşkı açığa vuran Sinan Bey artık Mahperi'yi ne gönlünden ne de hayalinden bir türlü silemez.

F.T./M.C. varyantında da kahramanların âşık olmaları aynı şekildedir. Rüyasında bade içen Bedri Sinan, E.A. varyantından farklı olarak birdenbire kendiliğinden uyanır.

I.A. varyantında da kahramanların âşık olmaları aynı şekildedir. Rüyasında bade içen Bedri Sinan F.T./M.C. varyantında olduğu gibi birdenbire kendiliğinden uyanır.

II.4. Sinan Bey İle Mahperi'nin Karşılaşması

Pirler Sinan Bey'e verdiği badenin karşılığını Mahperi'ye de vermiştir. Ona Bedri Sinan'ın sevgilisinin diye tembih etmişler ve birbirlerine nikâhlandıklarını söylemişlerdir. Bundan ötürü Mahperi de Sinan da olduğu gibi yoğun duygular içerisindedir.

Sinan'ın ailesi durumu öğrenince Mahperi'yi istemeye gider. Sinan ve Mahperi nişanlanır ancak bir gelenek vardır ki bu gelenek âşıkların büyük engellerle karşılaşmalarına sebep olur. Nişan gerçekleştikten sonra ise bu iki âşık üç yıl süreyle birbirlerini göremez.

F.T./M.C. varyantında âşıkların karşılaşması E.A.varyantındaki aynı düzen ve şekilde anlatılmıştır.

I.A. varyantında da âşıkların karşılaşması diğer varyantındaki gibi aynı düzen ve şekilde anlatılmıştır.

II.5. Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma

Hikâyenin bu epizotunda üç önemli olay yer almaktadır:

Bedri Sinan'ın derdinin öğrenilmesi,

Mahperi'nin istenmesi,

Nişanlanma.

Sinan Bey, aşk hastalığı ile gündün güne erimektedir. Babası Sinan'ın bu durumuna çok üzölür. Derdini öğrenmek ister. Israr üzerine Sinan Bey sazını alır, şiirle derdini babasına açar ancak durumunu babası anlamaz. Babası da bu olayı çözmek için adam tutar, adama vaatler verir ancak bu da çare olmaz. Onun derdini anlayan ve bunu aileye söyleyen Garakan köle olur.

Bedri Sinan'ın derdinin anlaşıldığından sonraki aşamada aile düşünür ve Mahperi'yi istemeye karar verir. Bu süreç sorunsuz olarak halledilir, kahramanlara nişan takılır. Nişandan sonraki aşama asıl zorlu olandır çünkü Mahperi'nin ailesine göre nişanlılar üç yıl boyunca birbirlerini göremezler ve ayrı kalırlar.

F.T./M.C. varyantında da Sinan'ın halini öğrenmek için babası adamlar tutar. Sinan'ın hali ortaya çıkınca ise aile Mahperi'yi istemeye gider. Başlık parası verilir ve E.A.varyantından farklı olarak ayrılık süresi bir yıldır.

I.A. varyantında da Sinan'ın halini öğrenmek için babası adamlar tutar. Sinan'ın hali ortaya çıkınca ise aile Mahperi'yi istemeye gider. Başlık parası verilir ve diğer varyantından farklı olarak ayrılık süresi belirtilmez.

II.6. Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi

Birbirini seven âşıkların evlenme istekleri ve bu evlenmeyi engelleme çalışan kişilerin faaliyetleri bu epizotun konusunu teşkil eder. Kahramanların karşılaşacağı güçlükler çekecekleri sıkıntılar bu kısımda yer alır. Yeni yeni tipler olaylara dâhil edilir. Bu tipler iyi veya kötü faaliyetleri ile hikâyede rol oynarlar. Âşıkların kavuşmalarını engelleyen insanlardır. Olağanüstü bir canlı ya da yaratığa yer verilmemiştir.

Bedri Sinan nişanlandığı zaman bile sevinç yerine hüzün yaşar çünkü rüyasına gelen pirlere ona çok çile çekeceksin demişlerdir. Bundan dolayı Sinan da karşısına bir engelin çıkmasından korkar. Hikâyenin ilerleyen kısmında Sinan'ın korktuğu başına gelir. Eşkîya Kanlı Kasım Mahperi'ye âşıktır ve Kontaz Bey'in oğlu Sinan Bey'e nişanlandığını duyunca hemen arkadaşlarını toplar, Mahperi'yi kaçıtır.

F.T./M.C. varyantında sevgililerin kavuşmalarına engel olan kişiler birden fazladır. İlk olarak E.A. varyantında da yer alan Kanlı Kasım aynı şekilde Mahperi'yi

kaçırarak ayrılığa neden olur. Diğer ayrılığa ise hikâyede cadı olarak adlandırılan Kervancı'nın karısı yol açar. Mahperi'yi kocasından kıskanarak onu bir şekilde köle pazarına satar ve âşıkların kavuşmalarını engeller.

I.A. varyantında âşıkların ortak engeli ise Gürcistanlı Kanlı Kasım olarak geçer. Diğer varyantlarda olduğu gibi Mahperi'yi kaçıırır. Mahperi'yle Sinan'ın buluşmasını engelleyen diğer kişi ise hikâyede cazı olarak adlandırılan Bezirgan Baba'nın karısı olur. Mahperi'ye türlü eziyetler edip onların kavuşmasını engelleyen bu kadın, kahramanları yeni maceralara sürükler.

II.7. Sinan Bey'in Sevgilisini Bulmak İçin Gurbete Çıkması

Birbirini çok seven iki âşığın evlenme istekleri ve kavuşmalarının engellenmesi bu epizotun temasıdır. Kahramanların birbirine âşık olmalarından sonra çekeceği çileler bu epizotta belirtilir.

Burada kahramanların ayrılıkları gerçekleşir. İki âşığın birbirine kavuşmaları için verecekleri mücadele ve yaşayacakları maceraların başlangıcıdır. Bu bölümde Mahperi, Sinan Bey'e kavuşmak için dua eder. Başkasıyla evlendirilmesi durumuyla karşı karşıya gelince, sevgilisini bulmak için çalışır. Sinan Bey ise sevdiğine ulaşmak için bu yolda acı çeker.

Bir müddet ağlayıp sızlayan şiirler söyleyen Bedri Sinan, yemeden içmeden kesilir. Başta babası olmak üzere ihtiyarlar, hacılar, hocalar Sinan'ı teselli edemez, onun derdine çare bulamazlar. Hiçbir nasihatini dinlemeyen Sinan, kölesi Garakan ile beraber yola koyulur ve gurbete çıkar. Sinan Bey'in Mahperi'yi takibi zor şartlarda olur.

Sinan Bey hem Mahperi'nin evine doğru yol alır. Her yere canlı cansız her şeye Mahperi'yi sorar ancak bulamaz. Onun bu durumu kendisini daha güç hallere sokar ve ailesi Sinan Bey'in bu halelerinin çaresini aramaya koyulur. E.A. varyantında Bedri Sinan'ın Mahperi'yi aradığı yerler şu şekildedir:

Kumrular Dağı → Hünkâr Dağı → Hünkâr Pınarı
Alagöz Dağları → Revan → Tiflis → Gürcistan
Şeki (Gence) → Buhara

F.T./M.C. varyantında ise Bedri Sinan'ın Mahperi'yi aradığı yerler şu şekildedir:

Gürcistan → Gence → Buhara → Pakistan (Karaca)
Kaşgar Dağları → Tibet Yaylaları → Birmanya İskelesi
Habeşistan → Pakistan → Arabistan

I.A. varyantında ise Bedri Sinan'ın Mahperi'yi aradığı yerler şu şekildedir:

Alagöz Dağları → Tiflis → Gürcistan → İsfahan
Kaşgar Dağları → Tibet Yaylaları → Birmanya İskelesi
Habeşistan → Karahan Ülkesi

II.8. Sinan Bey İle Mahperi'nin Mücadeleleri

Bu epizotta âşıkların kavuşmalarının engellemesinin devamında gerçekleşen olaylar silsilesi bulunur. Duyguların yoğunluğu burada kendisini daha fazla hissettirir. Âşıkların ayrılığı içlerinde büyük yaralara yol açar.

Sinan Bey, Garakan ile birlikte her yerde sevgilisini arar. En sonunda yorgunluğunun ve Mahperi'yi bulamamanın tesiriyle hasta düşer.

Mahperi, Kanlı Kasım yüzünden bütün ailesini kaybetmiştir. Ayrıca acılarının en büyüğü ise Bedri Sinan'ı da kaybettiği düşüncesidir. Kanlı Kasım'dan nefret eder ve hep bir ümit Sinan'ın gelmesini ve onu kurtarmasını bekler.

Kanlı Kasım ile zorla çıktığı yolculukta Ermeni İvan adında bir eşkıya ile karşılaşır. Kanlı Kasım ve Ermeni İvan aralarındaki husumetten dolayı kavgaya tutuşurlar. Mahperi ise bu anda ikisinin de helak olmasını diler ve isteği gerçekleşir.

F.T./M.C. varyantında ise Mahperi'nin karşılaştığı engeller daha fazladır. Burada Kanlı Kasım'ın elinden kaçarak kurtulur. E.A. varyantında onu sahiplenen Bezirgân Baba'nın eşi bu varyantta Mahperi'yi köle pazarına satar. Daha sonrasında zengin bir eve satılan Mahperi ev sahibinin kızı olan Ceylan Hanım'dan fazlaca eziyet görür.

Sinan Beyin bu varyanttaki engelleri ise tam Mahperi'ye kavuşacakken aksiliklerin peşini bırakmaması sonucunda ortaya çıkar.

I.A. varyantında, Kanlı Kasım'ın elinden kaçarak kurtulan Mahperi köle pazarlarına satılmaktan bir türlü kurtulamaz. Satıldığı evlerde ise hem gönül acısı hem de ailelerin ona kötü davranmalarına daha fazla karşı koyamayan Mahperi günden güne erir. Diğer taraftan her yerde Mahperi'yi arayıp bir türlü bulamayan Sinan Bey de hasta olmuştur.

II.9. Sinan Bey İle Mahperi'nin Kavuşmaları

Bu epizotta kahramanlar tarafından engeller aşılmış ve yardımcı güçler sayesinde âşıkların birbirlerine kavuşması sağlanmıştır.

Mahperi'yi evlat edinen Kervancı âşıkların en büyük yardımcısı olmuştur. Tek başına kalan Mahperi'yi kendi evladı saymış ve sevgilisin üzüntüsüyle yatalara düşen Sinan Bey'in rüyasına gelerek Mahperi'nin yerini ona söylemiştir.

Sinan Bey ise rüyasında sevgilisinin haberini alınca her daim yanında bulunan kadim dostu Garakan ile atlarına binerek yollara düşer. Kervancı'yı bulurlar ve Kervancı da bunun üzerine Mahperi'ye haber gönderir. Mahperi sevgilisini karşılar. Sonunda ise âşıklar evlenerek mutlu sona ulaşırlar.

F.T./M.C. varyantında âşıkların kavuşmasını sağlayan en büyük yardımcı Garakan olmuştur. Garakan'ın başına devlet kuşu konmuş ve padişah ilan edilmiştir. Bunun sonucunda bütün gücünü kullanarak her yerde Sinan Bey'i ve Mahperi'yi aratmıştır. İlk olarak köle pazarında Mahperi'yi bulan Garakan, daha sonra Sinan'ı da bulup âşıkları kavuşturmuş ve onlara düğün yapmıştır.

I.A. varyantında da F.T/M.C. varyantında olduğu gibi âşıkların birleşmesini sağlayan en büyük yardımcı Garakan'dır. F.T./M.C. varyantındaki olay örgüsüne benzer bir şekilde devam eden hikâyede zamanında Sinan Bey'in ve ailesinin yaptıklarını unutmayan ve her zaman sadık bir dost olan Garakan sevenleri kavuşturarak vefa borcunu yerine getirmiş olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNDEKİ EPİZOTLARA BAĞLI MOTİFLER

Türkçe Büyük Sözlük'te motif kavramı, *“yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri; bir eserde sık sık tekrarlanan süsleyici öge ve bestenin bir parçasına çeşitli yönlerden birlik sağlayan belirleyici küçük birimi”* anlamlarına gelmektedir.

Doğan Kaya ise motifi: “*Mitoloji, masal, efsane, destan ve halk hikâyesi gibi türlerde, yaşama gücüne sahip en küçük öğeye verilen ad.*” olarak tanımlar ve “*Motifin varlığını sürdürmesi, taşıdığı olağanüstü nitelikler sayesinde.*” der. (Kaya, 2007: 532)

Bu bölümde Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi metnin en küçük unsuru kabul edilen motifler açısından incelenmiştir. Tespit edilen motifler, diğer bazı halk hikâyelerindeki benzerleriyle mukayese edilmiştir. Ayrıca S. Thompson’un İndex’indeki motiflerin benzerleri aranıp motif numaraları belirtilerek epizot sırasına göre verilmiştir.

III.1. Epizota Bağlı Motifler

“Sinan Bey ile Mahperi’nin Aileleri ve Sosyal Durumları” başlıklı epizota bağlı motifleri incelediğimizde Sinan Bey’in babası varlıklı bir Bey olarak karşımıza çıkar. Ayrıca annesi de yüksek tahsilli bir kadındır.

Hikâyemizde anne ve baba uzun bir müddet çocuk sahibi olamamıştır. Malı mülkü, tacı tahtı bırakacak ya da kendilerine bakacak kimseleri yoktur. Tam umutlarını kaybettikleri dönemde kahramanın doğuşu ve sağlıklı hayata tutunuşu aileye umut ışığı olur. Burada karşımıza çıkan motif “*çocuk sahibi olamayan baba*” (N852.1) motifidir.

III.2. Epizota Bağlı motifler

“Kahramanların Doğumu ve Eğitimleri” başlıklı epizota bağlı motifleri incelediğimizde kahramanın doğumuna bağlı motif zinciri yer almaktadır.

Halk hikâyelerinde kahramanların doğumunda güzellikleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kahramanların zekâları da hikâyede önemle vurgulanan motiflerdendir. Öyle ki Bedri Sinan için: “*Bunu gören ebeler ne baksınlar kaplan*

köküslü, arslan sufatlu, ejderha gözlü gayet fevkalade bir çocuktı.” diye bahsedilir. Bedri Bey’in “başarı”(P341)sı ise şu şekilde dile getirilmiştir: “Bunlar okumakta olsunlar ama Bedri Bey o kadar zeki bir çocuktı ki halkın bir haftaya okuduğunu Bedri Bey üç günde dört günde okuyordu. Bunun zekâsı, bunun aklı, idraki, çalışması akıllar durduruyor, gözler kamaştırıyordu.”

Halk hikâyelerinin kahramanları, seçkin bir tabakadan gelir ve genellikle “Bey” çocuklarıdır. Bu Bey’ler ise kendisinden sonra boyu yönetecek oğullarının kahraman, cesur ve hünerli olmalarını isterler. Hikâyede ise bu durum Sinan Bey’in babası Kontaz Bey tarafından şu şekilde dile getirilir: “*Hocam, gel! Benim oğlumu okutacaksın, tahsilini göstereceksin amma gerisini düşünmeyeceksin yeter ki evladımı memlekete yetişkin, memlekete faydalı insan yetiştireceksin.*”

Gerek göçebe gerekse yerleşik medeniyete sahip toplumlarda, hükümdarlığın devamlılığı, kahramanların devamlılığıyla mümkün olmaktadır. Baba öldükten sonra devlet hizmetinin devam etmesi için, yerini doldurabilecek evladı yetiştirmek zorundadır. Devamlı dış düşmanlarla mücadele halinde bulunan Türk toplumu, çevik ve kuvvetli insan tipinin doğmasına vesile olmuştur. Kontaz Bey de Sinan Bey’in her türlü alanda gelişimini sağlamaya çalışmıştır.

Diğer bir motifimiz ise “*ad verme*”(T596) motifidir. Anadolu sahası halk hikâyelerinde de çok kullanılan motifler arasındadır. Zor şartlar halinde dünyaya gelen ya da yaşama tutunan kahramanlara bir derviş ya da halkın en yaşlısı tarafında ad verilmektedir.

III.3. Epizota Bağlı Motifler

“Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları” başlıklı epizotta “*rüyada bade içerek âşık olma*”(T11.3) motifi karşımıza çıkar.

Rüya motifini İlhan Başgöz ise şöyle açıklar:

“a. Genç erkek, bazen de kız ve erkek bir Pirin elinden düşlerinde aşk dolusu içerek birbirine âşık olurlar.

b. İçkiyi içen oğlanın vücuduna bir ateş düşer, yanar. Kıza sarılmak, onu kucaklamak ister, düşer bayılır, ağzından kan köpük gelerek günlerce baygın yatar.

c. Herkes onu deli olmuş sanırken, bir kocakarı bunun aşk hastalığı olduğunu anlar ve başucunda saz çalarak onu uyandırır. Saz sesi kulağına değer değmez genç gözlerini açar.

d. Düşte görünen ihtiyar, âşığın hayat boyunca yardımcısı, koruyucusu olur ve ona bir mahlas verir.

e. Bu düş nedeni ile genç, kelimenin her iki anlamı ile âşık olur, yani hem saz çalıp şiir söyler, hem de bir güzele sevdalanır.” (Başgöz, 1986: 25-26)

Umay Günay’ın “Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi” adlı çalışmasına göre kahramanın rüya görme motifindeki aşamalarını şu şekilde belirtebiliriz: Rüya motifinin aşamalarında, hazırlık evresinde kahraman evinde uyuyakalır. İkinci aşama olan rüya evresinde ise pir elinden badesini içer. Âşık edebiyatında bade içme, rüya motifi bir gelenek icabıdır. Pir dolusu içen âşıklar cefalar çeker, sevdalara düşer, sevgilisinin arkasından yanar tutuşur. Üçüncü aşama olan uyanışta ise ezan sesini duyan kahramanın gözleri açılır ancak bir süre tam olarak kendine gelemez ve son olarak ilk deyiş aşamasında ise kahraman içindeki hali diliyle değil teliyle söyler. Sazını eline alan kahraman ahvalini ailedekilere anlatır. (Günay, 2005: 120)

III.4. Epizota Bağlı Motifler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Karşılaşması” başlıklı epizotta rüya motifine bağlı olarak sevgililerin karşılaşması gerçekleşir. Rüyasında Sinan Bey'e bade sunan pirlar, Mahperi'nin de rüyasına girmiştir. Sinan Bey'e sundukları teklif ve tembihlerin aynısını Mahperi'ye de sunmuş ve Sinan Bey'e nişanladıklarını söylemişlerdir.

Rüyasında Mahperi ile karşılaşan Sinan Bey “aşk hastalığı”na yakalanır, yemeden içmeden kesilir, takatsız düşer. Rüyada bade içmeye bağlı olarak gelişen bu motif ise İndex'te T424.1 ile gösterilmiştir.

III.5. Epizota Bağlı Motifler

“Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma” başlıklı epizotta Sinan'ın derdinin öğrenilmesi, Mahperi'nin istenmesi ve sonucunda “nişanlanma”(T61) motifi karşımıza çıkmaktadır.

Sinan'ın derdi ona yoldaşlık yapması için tutulan Garakan tarafından ortaya çıkarılır. Sinan'ın derdini bulması için anne ve babası ne kadar birilerini tutup onlara vaatlerde bulunsa da Sinan'ın derdini en yakın dostu ortaya çıkarır.

Oğlunun âşık olduğunu öğrenen anne ve baba kızı istemeye razı olur. Mahperi'nin ailesi de gelenek görenek ve adetlere uygun bir şekilde “misafirperver”(P320)lik göstermişlerdir. Sorunsuz olarak atlatılan bu süreç sonrasında “dünür olma”(T376) motifi karşımıza çıkar. Mahperi'nin ailesi araya mesafe koyarak “üç yıllık bir ayrılık süresi”(Z71.12.02) talep eder , Sinan'ın ailesinin ise bunu kabul etmekten başka çaresi yoktur.

III.6. Epizota Bağlı Motifler

“Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi” başlıklı epizotta ise “evlilik hazırlıklarına başlama”(T132)ya hazırlanan aile Kanlı Kasım'ın Mahperi'yi

“kaçırması”(R10)yla adeta yıkılır. Engelleme sonucunda Sinan Bey’in Mahperi’yi aramak için “gurbete çıkma”(J34.3)sına neden olacaktır. Sinan’ın rüyasında pirlerin çok çile çekeceksin demesi gerçek olmuştur artık. Sinan aslında bir nevi sevgilisinden ayrı kalacağını ve ızdırap çekeceğini rüyasından haber almıştır. “Realist rüya” olarak adlandırılan bu motif ise index’te F1068’de yer alır.

III.7. Epizota Bağlı Motifler

“Sinan Bey’in Sevgilisini Bulmak İçin Gurbete Çıkması” başlıklı epizotta “gurbet”(J34.3) motifi vardır. Sinan Bey’in gurbete çıkışı ve Mahperi’yi buluncaya kadar geçen süreç anlatılır.

Kahramanların ayrı kalmasının iki sebebi vardır. Birincisi Mahperi’nin ailesinin isteği üzerine ortaya çıkan üç yıllık bir zaman engeli diğeri ise Mahperi’nin, bu olayı fırsat bilen Kanlı Kasım tarafından kaçırılmasıdır. Sonrasında ise Sinan Bey’in yapacağı tek şey Kanlı Kasım’ı “takip”(R299) etmek olur.

Sinan Bey sevgilisini bulmak için sürekli “kılık değiştir”(K1810)ir. Hoca kıyafetinde, çerçi kıyafetinde, çingene kıyafetinde arasa da sevgilisini bir türlü bulamaz.

Garakan, Sinan Bey’in yanından hiç ayrılmaz. Her zaman sadık bir dost, “arkadaş”(P310) olan Garakan, kahramanın en büyük destekçisidir.

III.8. Epizota Bağlı Motifler

“Sinan Bey ile Mahperi’nin Mücadeleleri” başlıklı epizota bağlı “dua”(V50) motifi karşımıza çıkmaktadır. Kanlı Kasım tarafından kaçırılan Mahperi ondan kurtulmak ve Sinan’a kavuşmak için sürekli dua eder. Halk hikâyelerinde kahramanlar tarafında edilen dua ve beddualar gerçekleşmektedir. “Mahperi kayanın dibinde oturmuş yalvarıyordu: “Ey Rabbim! Sen bunların ikisini de helak et çünkü

hangisi kurtulursa ben onun elinde helak olurum.” Sonrasında ise Mahperi'nin duası kabul olur ve Kanlı Kasım'ın elinden kurtulur.

Bu epizotta İndeks'te *“aldatıcı pazarlık”(K100)* diye adlandırılan motif bulunmaktadır. Mahperi Kanlı Kasım'a kendisinden uzak durması için yalan söylemiştir: *“Kanlı Kasım nikâhsız yanıma yaklaşma. Eğer bana el uzatırsan kendimi bıçaklarım, zehir yerim yüzüğümdeki zehiri yerim ölürüm sana hayır etmem. Ne zamanki düğünüm yapılır, nikâhım yapılırsa o zaman kocamsın.”* diyor ve bunu *avutuyordu, Kanlı Kasım'ı aldattıyordu.”*

III.9. Epizota Bağlı Motifler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Kavuşmaları” başlıklı epizota bağlı Sinan Bey ve sevgilisi Mahperi'ye *“yardımcı olan kervancı ve bezirgânlar”(P341)* motifi bulunmaktadır. Sevgililerin kavuşup mutlu olması hikâyede bu *“yardımcı kişiler”(N800)* tarafından sağlanır. Kervancı Mahperi'ye sahip çıkar ona kılavuzluk ederler aynı zamanda da Sinan Bey'in rüyasına girerek Mahperi'nin yerini söyler. Sonunda ise sabrın mükâfatı gerçekleşir, Sinan Bey ve Mahperi'nin *“karşılaşmaları”(T30)* sağlanmış olur. Sevgililere *“düğün”(T136.3)* yaparak ömür boyu mutlu olmalarını sağlarlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SİNAN BEY VE MAHPERİ HİKÂYESİNDEKİ ŞİİRLER

IV.1. Sinan Bey Ve Mahperi Hikâyesindeki Epizotlara Bağlı Şiirler

Hikâyede yer alan şiirler kahramanların içinde buldukları hallerin bir nevi dışa yansımaları olmuştur. *“Halk hikâyeleri nazım-nesir karışımı bir tür olduğu için, hikâyelerde yer alan şiirler de önem taşımaktadır. Çünkü kahraman-âşık ya da diğer hikâye kahramanları tarafından söylenen şiirler, hikâyenin heyecan ve duygu bakımından yoğun olduğu kısımlarda önemli fonksiyonlar ifa ederler. Anlatmaya dayalı bir tür olmaları itibarıyla halk hikâyelerinde asıl unsurun nesir kısımlar olması tabiidir. Bu sebeple şiirler ancak belirli bir epizot veya motiflere bağlı olarak anlam kazanır.”* (Duymaz, 2001: 79)

Olaylar çevresinde şekillenen bu şiirler ise içeriğin yanı sıra ölçü ve kafiye bakımından incelenmiştir.

IV.1.1. Epizota Bağlı Şiirler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Aileleri ve Sosyal Durumları” başlıklı epizota bağlı şiir bulunmamaktadır.

IV.1.2. Epizota Bağlı Şiirler

“Kahramanların Doğumu ve Eğitimleri” başlıklı epizota bağlı şiir bulunmamaktadır.

IV.1.3. Epizota Bağlı Şiirler

“Kahramanların Âşık Olmaları ve Şiir Söylemeye Başlamaları” başlıklı epizotun ilk şiirdir. Sinan Bey ne fiziksel olarak ne ruhen kendinde değildir ve

Garakan da Bedri Bey'in bu halinin sebebini anlamaya çalışmaktadır. Rüya motifine bağlı olarak ortaya çıkan bu şiirde pirlar elinden bade içen ve Mahperi'ye karşı aşk hastalığına yakalanan Sinan Bey, içindeki yangını Garakan'a söyler.

8'li hece ölçüsüyle oluşan bu şiir abab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. Üç haneden oluşmuş 2. ve 3. hane de tam uyak, 1. hane de ise zengin uyak kullanılmıştır. 4+4 duraklıdır.

Söyle Bedir Han Sinan'ım

Nerde görünmez cananım

Yeri göğü yaradanım

Etme bahtı kara beni (E.A.1)

Bu şiir ise aynı epizota bağlı, ikinci şiirdir. Mahperi'ye rüyasında âşık olan Sinan Bey, uykuda gördüğü yerleri gerçekte aramaya çıkar. Garakan ile birlikte sevgilisini aramaya başlar. İki beraber Kumrular Dağı'na çıkarlar. Dağlardan, yaylalardan bir haber alırsanız diye dolaşırlar. Mahperi'nin yaylalarını, dağlarını, ovalarını, görünce sevgilisinin nerede olduğunu düşünen Sinan Bey tarafından söylemiştir.

11'li hece ölçüsüyle söylenen şiir, 3 haneden oluşmuştur. 6+5/4+4+3 duraklıdır ve abab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. Üç hane de tam uyak kullanılmıştır.

Bedri Sinan döker kan yaşları

Ah eder dolanır dağı taşları

Bu aşkın hiç söner mi ataşları

Dünyada son olmaz mezarda gider (E.A.2)

Bu şiir ise aynı epizota bağlı, üçüncü şiirdir. Bedri Bey, Garakan ve yiğitlerle beraber Baş Pınar'a gelir. Burada her yiğit kendi arkadaşıyla ovada gezer eğlenir, gülüp söyler. Ama Bedri Bey'in ne halini bilen ne derdini soran Garakan'dan başka kimse yoktur,. Burada Bedri Bey'in ise içinde taşıdığı aşk onun her şeyi güzel görmesini sağlar. Bundan dolayı da Sinan Bey içindekileri bu şekilde ifade etmiştir.

Bu şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmış ve 3 haneden oluşmuştur. 6+5/4+4+3 duraklıdır ve abab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. 1. hanede zengin uyak, 2. ve 3. hanelerde tam uyak kullanılmıştır.

Nideyim devleti vefasız varı
Arayıp bulmasam ben nazlı yarı
Sinan yolcu bir gün tutar yolları
Yar yarına böyle böyle kavuşur (E.A.3)

Bu şiir ise aynı epizota bağlı olan dördüncü şiirdir. Bedri Sinan'ın Kahreman'a dert yandığı türküdür. Babası, Kahreman'a Sinan Bey'in derdini öğrenmesi ve bunu gelip söylemesi karşılığında vaatlerle tutmuştur. Kahreman'da olayı ortaya çıkarmak için eğlence düzenler ve Sinan Bey'in ağzından olup biteni öğrenmeye çalışır. Sinan Bey'in ağzını arayan Kahreman sonunda Sinan Bey'in içindekilerin dile getirmesini sağlar.

Bu şiir 11'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. 4+4+3/6+5 duraklıdır ve aaab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. 3 haneden oluşmaktadır. 1. ve 2. hane de yarım uyak, 3. hanede ise zengin uyak kullanılmıştır.

Sinan'ım bağrımda iyi olmaz sızı
Sevdiğim seherin akşam yıldızı
Dünyada değildir o huri kızı

Geldi kulağıma sade Kahreman (E.A.4)

Bu Şiir ise epizota bağlı olan beşinci Şiirdir. Sinan'ın babası uzun uđraŐlar verir ve Sinan'ın derdinin ne olduğu anlaŐılır. Aile, Sinan'ı çağırıp ona yemin ettirir ve Sinan Bey'in aşık olduğu anlaŐılır.

Bu Şiirde 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır. 6+5/4+4+3 duraklıdır ve abab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelenmiştir. 6 haneden oluşmaktadır. 6. hane de tam uyak, diğer hanelerde ise yarım uyak kullanılmıştır.

Bedri Sinan'ım çok çekerim ahu zar

Korkaram bu felek eder tarumar

O dünyada bu dünyada barabar

Bize yoldaş olan Süphan'dır baba (E.A.6)

Bu Şiir ise epizota bağlı son Şiirdir. Burada Bedri Sinan ve kölesi Garakan karşılıklı syleŐmektedir. Garakan, Sinan Bey'in haline çok zlr ona yardımcı olmak ister. KonuŐtukça belki derdinin hafifleyeceğini düşünür. Sabahlara kadar yazar çizer ve en sonunda eline sazı da alarak Sinan Bey'in odasına gelir birbirlerine ilerini dökerler.

Bu Şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmıŐtır. Sinan Bey'in söylediği kısımlar abab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelenmiştir. 4+4+3 duraklıdır. 1. ve 3. hanede yarım, 5. hanede zengin uyak kullanılmıştır.

Garakan'ın söylediği kısımlar ise aaab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelenmiştir. 4+4+3 duraklıdır, 2. ve 4. hanede zengin uyak kullanılmıştır.

Garakan köleyem türlü rengine

Develeri başlık verek denginen

Vermeseler kavga ilen ceng ilen
Eğer yetmez ise varın Sinan Bey (E.A.5)

Ben Sinan'ım bakın bahtı karama
Korkarım engeller girer arama
Nazlı yarım eğer varsa harama
Genç yaşta bükecek belimi köle (E.A.5)

IV.1.4. Epizota Bağlı Şiirler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Karşılılaşması” başlıklı epizota bağlı şiir bulunmamaktadır.

IV.1.5. Epizota Bağlı Şiirler

“Sevgilinin İstenmesi ve Nişanlanma” epizotuna bağlı olan ilk şiirdir. Bedri Sinan, ailesini Mahperi'yi istemeye göndermiştir ve onların halinden endişe duymaktadır. Mahperi'nin ailesi güçlü, varlıklı bir ailedir ve Sinan Bey kendi içindeki yangın yüzünden ailesini tehlikeye attığını düşünür. Kendini suçlar ve ben nasıl bir evladım diyerek dert yanar.

Bu şiirde 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır ve abab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. 6+5/4+4+3 duraklıdır. 1. ve 2. hane yarım uyak, 3. ve 4. hanede tam uyak kullanılmıştır.

Ben Sinan'ım neler geldi başıma
Kan karıştı gözden akan yaşıma
Canlar mı dayanır gam ataşıma
Başımdan çıkıyor duman Allah'ım (E.A.7)

Aynı epizota bağlı, ikinci Şiirdir. Uzun bir müddet ailesini bekleyen Bedri Sinan karşıdan onların geldiğini görünce çok mutlu olur ancak Őimdiki korkusu da ailesinin ona ne haber getireceği olur. Onlar yanına gelinceye kadar Sinan'ın aklından birçok düşünce geçer. Geçen düŐünceler de Őiirin temasını oluşturur.

Bu Şiir 8'li hece ölçüsüyle yazılmıŐtır. 5+3/4+4 duraklıdır ve abab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelenmiştir. 3 haneden oluşmuştur. Tüm hanelerde yarım uyak kullanılmıştır.

Bülbül güle zarıncıdır

Gl kırmızı turuncudur

Sevda Sinan'ı incidir

Yar benimdir yd oldu mu (E.A.8)

Aynı epizota bağlı, ikinci Şiirdir. Sinan Bey beklediği o telaŐlı saatlerden sonra ailesinden vaziyeti öğrenir ve Mahperi ile niŐanlanacaęını duymak onu çok mutlu eder. Sonrasında ise aklına birdenbire rüyasındaki pirlerin orada ona sen çok acı ekeksin sözleri gelir ve bu sefer bu korku ateŐiyle tutuŐan Sinan Bey'in ruhu bir anda adeta yazı yaŐarken kışa döner.

Bu Şiirde ise 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır. 3 haneden oluşmuştur ve abab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelenmiştir. 4+4+3/6+5 duraklıdır. 3 hanede de yarım uyak kullanılmıştır.

Ben Őıkların neler gelir başıma

Felek ağu katma tatlı aşıma

Ben Sinan'im gezsem yarın peşine

Hatırlayın maziyi maziyi erenler (E.A.9)

Aynı epizota bağlı, üçüncü şiirdir. Ayrıca hikâye de yarı Türkçe yarı Kürtçe dile getirilmiş tek şiirdir. Kahramanlara nihayet nişan takılır ancak o zamanın geleneklerine göre kız babasının evinde nişanlı üç sene kalır ve üç sene müddetinde de nişanlısını göremez. Bu durumda Sinan Bey'in hiç hoşuna gitmez ve için için yanar. Etraftan yağmurlar, karlar, fırtınalar yağınca da içindeki yangını büyüyen Sinan Bey 'in aklından geçen tek şey yine Mahperi olur.

Bu şiir 11'li hece ölçüsü ile söylenmiş ve yedi haneden oluşmuştur. 4+4+3/6+5 duraklıdır ve abab / cccb/ dddb şeklinde kafiyelenmiştir. Son hanede tam uyak diğer hanelerde ise yarım uyak kullanılmıştır.

Ben Sinan'ım dolanırım zarıman

Yağmur yağar boranın karınan

Koymazlar ki kovuşayım yârınan

Gitme bulut yâr yaylası serindir (E.A.10)

IV.1.6. Epizota Bağlı Şiirler

“Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi” başlıklı epizota bağlı olan ilk şiirdir. Hikâyede Mahperi'nin başka bir aşığı olan Eşkîya Kanlı Kasım ve onun eşkıya arkadaşları ortaya çıkar. Kanlı Kasım Mahperi'nin fotoğrafını bulmuş ve Mahperi'ye âşık olmuştur. Sinan Bey'e nişanlandığını duyunca hemen arkadaşlarını toplar Mahperi'yi kaçırma planları yapar.

Kanlı kasım sürekli evi gözetler ve تنها olduğu sırada eve baskın yapar. Evde bulunanları perişan hale getirir ve Mahperi'yi alıp kaçıır. Bu şiir ise elleri kolları bağlı içi yanan Mahperi'nin adeta bir feryadıdır.

Şiirde 11’li hece ölçüsü kullanılmış ve abab / cccb/ dddb şeklinde kafiyelenmiştir. 6+5/4+4+3 duraklıdır. 4 haneden oluşmuştur. 1. ve 4. hane de yarım uyak, 2 hanede tam, 3. hane de ise zengin uyak kullanılmıştır.

Mahperi’yim pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yazıma

Mevlâ’m fırsat verme Kanlı Kasım’a

Kim ne bilir ne diyara giderim (E.A.11)

Bu epizota bağlı, son şiiirdir. Bedri Sinan, Mahperi’nin kaçırıldığını duyunca hemen Mahperi’nin evine gider ve olanlar karşısında adeta yıkılır. Sevgilisinden ayrı olmak zorunda olan Sinan Bey şimdi ondan tamamen uzak kalmıştır. Evdekilerin eli kolu bağlı, Mahperi’nin kardeşlerinin ise kanlar içinde yerde yattığını görünce Sinan yıkılır.

Bu şiir 11’li hece ölçüsü ile yazılmış ve abab / cccb / dddb şeklinde kafiyelenmiştir. 4+4+3/6+5 duraklıdır. 5 haneden oluşmuştur. 1., 3. ve 5. haneler tam uyak, 2. ve 4. haneler de yarım uyak kullanılmıştır.

Asla tükenir mi Sinan’ın derdi

Yıkıldı hanası bozuldu yurdu

Nice olmuş Hünkâr’ın aslanı kurdu

Ellik kalmış tavşanların içinde (E.A.12)

IV.1.7. Epizota Bağlı Şiirler

“Sinan Bey’in Sevgilisini Bulmak İçin Gurbete Çıkması” başlıklı epizota bağlı olan şiirlerdir. Sinan Bey ve arkadaşları her yerde Mahperi’yi arar onu sorar

ama kimseden öğrenip haber alamazlar. Sinan Bey'in umudu da gücü de tükenmeye başlar ve arkadaşlarına içinden geçenleri söyler.

Bu şiirde 8'li hece ölçüsü kullanılmış ve abab / cccb / dddb şeklinde kafiyeleşmiştir. 4 haneden oluşmuştur ve 4+4/5+3 duraklıdır. 1. ve 4. hane tam uyak, 2. hanede zengin uyak, 3. ve hanede ise yarım uyak kullanılmıştır.

Sinan seslesin pirimi

Hatırlamam mı yerimi

Ela gözlü Mahperimi

Bulur gelirim gelirim (E.A.13)

IV.1.8. Epizota Bağlı Şiirler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Mücadeleleri” başlıklı epizota bağlı şiir bulunmamaktadır.

IV.1.9. Epizota Bağlı Şiirler

“Sinan Bey ile Mahperi'nin Kavuşmaları” başlıklı epizota bağlı şiirler yer almaktadır. Kanlı Kasım yolda kendi gibi eşkıya olan Ermeni İvan ile karşılaşır. İvan Kanlı Kasım'dan haraç ister ancak Kanlı Kasım bunu kabul etmez ve ikisi savaşa tutuşur. Mahperi ise bir tarafta ikisinin de ölmesi için dua eder. Mahperi'nin duası kabul olur ve ikisi de ölür. Bunu fırsat bilen Mahperi hemen kaçar. Kaçan Mahperi, Kervancı ile karşılaşır ve durumunu anlatır kervancı ise Mahperi'yi evlat edinir.

Kervancı daha sonra hem yorgunluktan hem de umutsuzluktan yorgun düşen Sinan Bey'in rüyasına gelir ve Mahperi'nin yerini ona söyler. Sinan Bey ve Garakan hemen yola koyulurlar ve geçmişi aklına gelen Sinan Bey ise bu dizeleri söylemiştir.

Bu Őirde ise 11'li hece ölçüsü kullanılmış ve abab / cccb / dddb Şeklinde kafiyelelenmiŐtir. 4 haneden oluşmuştur ve 4+4/5+3 duraklıdır. 1. ve 4.hane zengin uyak, 2. ve 3. hane yarım uyak kullanılmıştır.

Hasretim tükenmez bu derdim dayım

Peri'm kara bağlar ben de yazdayım

Asla yüzü gülmez her an hastayım

Endişe bir yanda sızı bir yanda (E.A.14)

IV.2. Hikâyedeki Şiirler İle Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu'nun Âşık Mevlüt İhsani'den Derlenen Halk Hikâyeleri Kitabındaki Şiirlerin Yapı Bakımından Karşılaştırılması

-E.A.1-

Benim yarım Mahperıza

Aşkın çeker dara beni

Babam duysa olsa rıza

Gönderseler yâra beni

Âşık ahdeder yârına

Koymaz bugünü yarına

Varsam yârin diyarına

Yar kollarım sara beni

Söyle Bedir Han Sinan'ım

Nerde görünmez cananım

Yeri göğü Yaradanım

Etme bahtı kara beni

-F.T./M.C.1-

Hatırıma düştü güzel

Aşkın çeker dara beni

Bu gül benzim olur gazel

Sen düşürdün zara beni

Sevdiceğim Mahperîza

Canım feda olsun size

Babam duysa olsa rıza

Gönderseler yara beni

Söyle Bedirhan Senan'ım

Nerde görünmez cananım

Yeri göğü Yaradanım

Etme bahtı kara beni

Yara kaldı

Sinemde yara kaldı

Bizim murad almamız

Tarihi yara kaldı

-E.A.2-

Karşıda görünen sıra tepeler
Nazlı yâr sizlerle gezer de gider
Al yanağa deĝen elmas küpeler
Darar yâr zülfünü düzer de gider

Bilirim bu yara gider derine
Bülbülün gül için ahu zerine
Dertli olan derdin öz defterine
Alır birer birer yazar da gider

Bedri Sinan döker kan yaşları
Ah eder dolanır daĝı daşları
Bu aşkın hiç söner mi ataşları
Dünyada son olmaz mezarda gider

-F.T./M.C.2-

Karşıdaki yüce daĝlar
Benim sizden fazla zârım
Aşık olan elbet ağlar
Daha bitmez o bazarım

Sevdiğim sizde gezeli
Dertlere derman gazeli
Çektiğimiz ahu zarı
Ne haldadır nazlı yârım

Ben Sinan'ım duman başım
Gözlerimden akar yaşım
Daha gitmez bu ateşim
Gitmez derdim bu efkârım

-E.A.3-

Hep çiçekler renk renk olmuş süzülür

Bülbül güle gül de güle kavuşur

Yardan ayrı düşen yiğit üzülür

Kim ne bilir hangi yıla kavuşur

Yârin hasreti kâr etti cana

Oydu vücudumu açtı nişana

Kemer belde inci düzmüş gerdana

Bel kemere kemer bele kavuşur

Nideyim devleti vefasız varı

Arayıp bulsam ben nazlı yârı

Sinan yolcu bir gün tutar yolları

Yâr yârına böyle böyle kavuşur

-F.T./C.M.3-

Hep çiçekler renk renk olmuş süzülür

Bülbül güle gül de bülbüle kavuşur

Yardan ayrı düşen yiğit üzülür

Kim ne bilir hangi yıla kavuşur

Yârim hasretlik kâr etti cana

Oydu vücudumu açtı nişana

Kemer belde inci düzmüş gerdana

Bel kemere kemer bele kavuşur

Aşık sevdiğine varmalı gerek

Gözünden yaş döker bağrın döğerek

Bugün bugün yarın yarın diyerek

Yar yarına böyle böyle kavuşur

-E.A.4-

Âşık isem düşem gidem yollara
Bülbül isem hasretim var güllere
Ben sırrımı nasıl diyem ellere
Pirim dedi deme yâda Kahreman

Hekim isen al ilacın sar beni
Cellad ısan çek kılıcın vur beni
Ne ben yârı gördüm ne de yâr beni
İkimizde kaldık cüda Kahreman

Sinan'ım bağımda iyi olmaz sızı
Sevdiğim seherin akşam yıldızı
Dünyada değildir o huri kızı
Geldi kulağıma seda Kahreman

-F.T./M.C.4-

Aşık isem düşem gidem yollara
Bülbül isem hasretim var güllere
Ben sırrımı nasıl diyem ellere
Birin dedi, diyemedi Kahraman

Bu tükenmez derde düştüm iyice
Ne gündüzüm gündüz ne gecem gece
Söylesem derdimi olmaz netice
Bu canım yar için feda kahraman

Dağlar da çekemez ahu zarımı
Ya kime diyeyim bu efkârımı
Elimden kaybettim nazlı yârımı
Bu canım yâr için feda kahraman

Sinan'ım bu derde olmazam razı
Alnıma yazılmış bu kara yazı
Gözlerim kan ağlar bağımda sızı
Canım yârim için feda Kahraman

-E.A.5-(ATIŞMA)

Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Sene ne anlatayım halım köle
Âşık olan çekinir mi ölümden
Kırdı bu dünyada kolumu köle

Herkes sever ikrarını tutanı
Git ağlatma anayına atanı
Kimin kızı nerededir vatanı
Beni anlat nazlı yarım Sinan Bey

Benim sevdiceğim on dört çağıdır
Taze tomurcuktur gül budağıdır
Maksut Bey kızı Hünkâr Dağlı'dır
Mahperi bekliyor yolunu köle

Garakan köleyem türlü renginen
Develeri başlık verecek denginen
Vermeseler kavga ilen ceng ilen
Eğer yetmez ise varım Sinan Bey

Ben Sinan'ım bakın bahtı karama
Korkarım engeller girer arama
Nazlı yârım eğer varsa harama
Genç yaşta bükecek belimi köle

-F.T./M.C.5-(ATIŞMA)

Ben senin halini sormaya geldim
Bana anlat bir efkâra Sinan Bey
Uğrunda canımı vermeye geldim
Bende olim berabere Sinan Bey

Ne sorarsın ahvalimi hâlimi
Sana ne anlatıyım hâlimi köle
Aşka düşen asla korkmaz ölümden
Bu canım yar için kurbandır köle

Herkes sever ikrarını tutanı
Gel ağlatma ana ile atanı
Kimin kızı nerededir vatanı
Bana anlat nazlı yâri Sinan Bey

Benim sevdiğimin on dört çağıdır
Teze tomurcuktur, gül budağıdır
.....
.....

Bedri Sinan ne çekersin ahu zar
Korkarım o felek eder tarumar
Dünyada bu dünyada beraber
Gel bana eyleme zulümü köle

-E.A.6-

Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Dideler yaş ile giryandır baba
Aşka düşen asla korkmaz ölümden
Bu canım yâr için kurbandır baba

Arzum anın kaldı huri kızında
İsmi yerde değil göğün yüzünde
Üç ben ki bir alında iki yüzünde
Bunlarda cennetten nişandır baba

Ben sarraf değilim kıymet biçemem
Gizli sırlarımı asla açamam
Benden geçmeyenden ben de geçemem
Andı ikrar verdim amandır baba

Ben çiçek diyemem gülden incedir
Saçları ibrişim telden incedir
Gerdanı yayladır belden incedir
Huridir melektir gılmandır baba

Gözler kumarlanmış sanki üzümdür
İncidir dişleri düzüm düzümdür
Mevlâ yazmışısa elbet bizimdir

-F.T./M.C.8-

Ne sorarsın benim müşkül hâlimden
Dideler yaş ile giryandır baba
Aşka düşen asla korkmaz ölümden
Bu canım yar için kurbandır baba

Ben dertliyim derdim demem şatlara
Ser veririm sırrım demem yadlara
Bir yar için kavrulurum odlara
Kalbim pare pare büryandır baba

Arzumanım vardı peri kızında
İsmi yerde değil göğün yüzünde
Üç beş bukağında iki yüzünde
Bunlarda cennetten nişandır baba

Eller kaymaktır beller incedir
Saçlar sırmadır telden incedir
Gerdanı yayladır belden incedir
Huridir melektir gılmandır baba

Ben sarraf değilim değer biçemem
Gizli sırlarımı asla açamam
Benden geçmeyenden ben de geçemem

-E.A.6-

Eğer el çekersen gümandır baba

Bedri Sinan'ım çok çekerim ahu zar

Korkaram bu felek eder tarumar

O dünyada bu dünyada barabar

Bize yoldaş olan Süphan'dır baba

-F.T./M.C.8-

Ahdi ikrar verdim amandır baba

Bu derdim Arzudan Kamber'den çoktur

Dolansam cihanı emsali yoktur

Boyu gül ağacı kirpikler oktur

Bundaki cennetten nişandır baba

Gözler humarlanmış sanki üzündür

İncidir dişleri düzüm düzündür

Mevla yazmışsa elbet bizimdir

Eğer elçi gitsem gümandır baba

Bülbül gül aşığı ne'tsin laleyi

Haramiler elbet bekler kaleyi

Aramazsam çok çekerim belâyı

Bilirim bu derdi yamandır baba

Bedri Sinan'ım ne çekersin ahu zar

Korkarım bu felek eder tarumar

Dünyada bu dünyada beraber

Bize yoldaş olan Süphan'dır baba

-E.A.8-

Karşıdan gelen atlılar
Bilmem nihan da doğdu mu
Bey kıtında kıymetliler
Gönlünüz rahat oldu mu

Duman koparmış düzlere
Toprak katar tozlara
Bilmem ki kardeş bizlere
Bir yardım imdat olur mu

Bülbül güle zarıncıdır
Gül kırmızı turuncudur
Sevda Sinan'ı incitir
Yâr benimdir yâd oldu mu

-F.T./M.C.6-

Karşıdan gelen atlılar
Bilmem zamanı doldu mu
Bey kısmında

Gönlünüz rahat oldu mu

Duman koparmış düzlere
Toprağı katar tozlara
Bilmem ki köle bizlere
Bir yardım imdat oldu mu

Ben Sinan'ım at bozarım
Yâr için nağme yazarım
Ne haldedir nazlı yârim
Yâr benimdi yad oldu mu

-E.A.10-

Duman aldı Hünkâr Dağı sis tutar
Getme bulut yâr yaylası serindir
Hasret kalan kara bağlar yas tutar
Getme bulut yâr yaylası serindir

Havalar bozuldu borani evi
Zalim insafsız dilevi gevri
Yusuf Züleyha bu zaman devri
Getme bulut yâr yaylası serindir

Yâr bejne dirijya hürü meleki
Maramı sevindi mahv feleki
Sıratı sor yar cevap vereki
Getme bulut yâr yaylası serindir

Yağmur yağar şimşek atar seslenir
Gezmek için giden güzel süslenir
Yel atarsa zülüfleri ıslanır
Getme bulut yâr yaylası serindir

Mahperi'm de çıkmış ısa güneşe
Yar eli gül toplar ya da menevşe
Dağılın bulutlar yâr alsın neşe

-F.T./M.C.9 -

Duman aldı dağ üstünü yar gitme
Gitme bulut yar yaylası serindir
Hasret kalan kara bağlar yas tutar
Gitme rüzgâr yar yaylası serindir

Yağmar yağar şimşek atar seslenir
Gezmek için giden güzel süslenir
Yel atarsa yarin zülfü ıslanır
Gitme bulut yar yaylası serindir

Aşğın yarası derindir derin
Ne fena karaldı üstü Hünkâr'ın
İklimi mutedil havası serin
Gitme bulut yar yaylası serindir

Ben Sinan'ım dolanırım zarınan
Yağmur yağar boranınan karınan
Koymazlar ki kavuşayım yarınan
Gitme rüzgâr yar yaylası serindir

-E.A.10-

Getme bulut yâr yaylası serindir

Dereler derindir dumanlı dereler derin

Ne fena karardı üstü Hünkâr'ın

Gün be gün artıyor gamım kederim

Getme bulut yâr yaylası serindir

Ben Sinan'ım dolanırım zarınan

Yağmur yağar boranınan karınan

Koymazlar ki kovuşayım yârınan

Gitme bulut yâr yaylası serindir

-E.A.11-

Seher zamanının kuşları öter

Kavuşmadım nazlı yâre giderim

İçerde yüreğim alıştı tüter

Gözü yaşlı bahtı kara giderim

Bu nasıl zulümdür yâr perişanım

Sana ikrar verdim sende nişanım

Uğrunda kurbandır bu tatlı canım

Ciğerlerim pare pare giderim

Didelerim ceyhun oldu yaşlardan

Gelen yolculardan uçan kuşlardan

Bir habar almadım sevdiğim yârdan

Ben Sinan'ımı sora sora giderim

Mahperi'yim pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yazıma

Mevlâ'm fırsat verme Kanlı Kasım'a

Kim ne bilir ne diyara giderim

-F.T./M.C.10-

Seher zamanının kuşları öter

Kavuşmadım nazlı yâre giderim

Yüreğim içerde alıştı tüter

Gözlü yaşlı bahtı kara giderim

Bu nasıl zulümdür yâr perişanım

Sinan ikrar verdim sende nişanım

Uğrunda dökülsün aksın bu kanım

Ciğerlerim pare pare giderim

Sarıp usanmadım o nazlı yârdan

Didelerim ceyhun oldu yaşlardan

Gelen yolculardan uçan kuşlardan

Ben Sinan'ı sora sora giderim

Mahperi'yim pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yasıma

Mevlam fırsat verme Kanlı Kasım'a

Kim ne bilir ne diyara giderim

-E.A.12-

Nice oldu Meksut Bey nice oldu Bekir

Hasan yatar al kanların içinde

Kalksınlar zulümü görsünler bir bir

Aslanıdın meydanların içinde

Benim gibi karayımış yazınız

Pay mal oldu namusunuz ırzınız

Kan ağladı gelininiz kızınız

Peri'm kaldı düşmanlar içinde

Hiç tükenmez feryadım var ahım var

Bu felek bizleri etti tarumar

Benim için layık oldu bu mezar

Izdirap var vicdanların içinde

Genç yaşımda eremedim murada

Nedir düşmanlarım gezer arada

İlyas suda gezer Hızır karada

Duymadınız mı ummanlar içinde

Asla tükenir mi Sinan'ın derdi

Yıkıldı hanesi bozuldu yurdu

Nic'olmuş Hünkâr'ın aslanı kurdu

-F.T./M.C.11-

Uyansın Maksut Bey uyansın Bekir

Hasan yatar al kanların içinde

Kalksınlar zulümü görsünler

Aslan idi meydanların içinde

Benim gibi kara imiş yazımız

Pay mal oldu namusumuz arımız

Kan ağladı gelinimiz kızımız

Perim kaldı düşmanların içinde

Hiç tükenmez feryadım var ahım var

Bu felek nicesin etti tarumar

Bunun için değmiş oldu kem nazar

Istırap var vicdanların içinde

Bana yardım eyle Süphan'ım pirim

Gelsin imdadıma yetişsin pirim

Acep ne diyara gitti Mahperi'm

Ben tanırım civanların içinde

Nedir bu engeller gezer arada

Genç yaşımda eremedim murada

İlyas suda gezer Hızır karada

-E.A.12-

Ellik kalmış tavaşanların içinde

-F.T./M.C.11-

Duymadınız mı ki ummanların içinde

Duşman karşısında er oldu durdu

Nic'oldu hünkârın aslanı kurdu

Yıkıldı hanesi bozuldu yurdu

Ellik kalmış tavaşanların içinde

İnsanların muhanneti bebağı

Ben edemem akşam ile sabahı

Yıkıldı Sinan'ın bahçesi bağı

Bûlbûl ötmez gülşenlerin içinde

-E.A.13-

Uğur olsun arkadaşlar
Belki gelirim gelirim
Anam atam döksün yaşlar
Belki gelirim gelirim

Kardaşlar beni kınama
Kim bakar ata anama
Peri'yi bulur hanama
Döner gelirim gelirim

Nice olur atam halları
Oğuldur baba kolları
Anam gözlesin yolları
Belki gelirim gelirim

Sinan seslesin pirimi
Hatırlamam mı yerimi
Ela gözlü Mahperimi
Bulur gelirim gelirim

-F.T./M.C.13-

Uğur olsun arkadaşlar
Belki gelirim gelirim
Dostlarım beni kınama
Belki gelirim gelirim

Ahbaplar beni kınama
Kim bakar ata anama
Peri'yi bulsan hanama
Döner gelirim gelirim

Sinan beklerim pirimi
Hatırlamam mı yerimi
Ela gözlü Mahperi mi?
Alır gelirim gelirim

Bu dağda maral gezer
Zülfünü darar gezer
Dağ bizim maral bizim
Ya düşmanlar ne gezer

-E.A.14-

Lale sümbül mor menekşe bürümüş
Dağları bir yanda düzü bir yanda
Güzel olan yaylasına yürümüş
Gelini bir yanda kızı bir yanda

Hasret olan ela gözden yaş gelir
Muradına erenlere hoş gelir
Yaz baharda türlü renkli kuş gelir
Âlemi bir yanda düzü bir yanda

Bedri Sinan diyar diyar dolaşır
Dertli olan birbirine söyleşir
Anne olan yavrusuna meleşir
Ak koyun bir yanda kuzu bir yanda

Hasretim tükenmez bu derdim dayım
Peri'm kara bağlar ben de yastayım
Asla yüzü gülmez her an hastayım
Endişe bir yanda sızı bir yanda

-F.T./M.C.16-

Lale sümbül mor menevşe bürümüş
Dağları bir yanda düzü bir yanda
Güzel olan yaylasına yürümüş
Gelini bir yanda kızı bir yanda

Hasret olan ela gözden yaş gelir
Muradına erenlere hoş gelir
Yaz baharda türlü türlü kuş gelir
Revnaklanmış ova yazı bir yanda

Her tarafta türlü neşe tar olur
Yaz baharda şahin kolda ar olur
Yüksek yazılardan ceylan kovulur
Avcılar bir yanda tazı bir yanda

Hasretim tükenmez bu derdim derin
Peri'm kara bağlar bende yastayım
Vücudum sağ değil bende hastayım
Endişe bir yanda sızı bir yanda

Ağaçlar kavuşur türlü barınan
Bülbül neden cenk ediyor harınan
Koymazlar ki kavuşayım yarınan

-F.T./M.C.16-

Talihim bir yanda sızı bir yanda

Uzaktan uzağa görünür Gence

Bir yanı laledir bir yanı gonca

Bedri Sinan bu diyara gelince

Kaderi bir yanda sızı bir yanda

IV.3. Hikâyedeki Şiirler İle Işıl Altun'un Mevlüt İhsani'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma Kitabındaki Şiirlerin Yapı Bakımından Karşılaştırılması

-E.A.1-

Benim yarım Mahperıza

Aşkın çeker dara beni

Babam duysa olsa rıza

Gönderseler yâra beni

Âşık ahdeder yârına

Koymaz bugünü yarına

Varsam yârin diyarına

Yâr kolların sara beni

Söyle Bedir Han Sinan'ım

Nerde görünmez cananım

Yeri göğü Yaradanım

Etme bahtı kara beni

-I.A.1-

Hatırıma düştün güzel

Aşkın çeker dara beni

Bu gül benzim oldu gazel

Sen düşürdün zara beni

Hayalimde Mahperiza

Canım olsun feda size

Babam olsa duysa rıza

Gönderseler yara beni

Âşık ahd eder yarına

Koymaz bugünü yarına

Varsam yârin diyarına

Yar kolların sara beni

Söyle Bedir Han Sinan'ım

Görünmez nerde cananım

Yeri göğü yaradanım

Etme bahtı kara beni

-E.A.2-

Karşıda görünen sıra tepeler
Nazlı yâr sizlerle gezer de gider
Al yanağa deĝen elmas küpeler
Darar yâr zülfünü düzer de gider

Bilirim bu yara gider derine
Bülbülün gül için ahu zerine
Dertli olan derdin öz defterine
Alır birer birer yazar da gider

Bedri Sinan döker kan yaşları
Ah eder dolanır daĝı daşları
Bu aşkın hiç söner mi ataşları
Dünyada son olmaz mezarda gider

-I.A.2-

Uzaktan görünen sıra tepeler
Nazlı yâr sizlerde gezer de gider
Al yanağa deĝen elmas küpeler
Tarar yar zülfün düzer de gider

İncecik görünür aşar yolları
Sarmıştı sürüler saĝı solları
Ördek turna dolu yeşil gölleri
Çalkanır onlar da yüzer de gider

Bilirim bu yara gider derine
Bülbülün gül için ahu zarı ne
Derdi olan derdini öz defterine
Açar birer birer yazar da gider

Bedri Sinan döker kanlı yaşları
Ah ile dolansın daĝı taşları
Bu aşkın hiç söner mi ataşları
Dünyada son olmaz mezarda gider

-E.A.3-

Hep çiçekler renk renk olmuş süzülür

Bülbül güle gülde güle kavuşur

Yardan ayrı düşen yiğit üzülür

Kim ne bilir hangi yıla kavuşur

Yarın hasreti kâr etti cana

Oydu vücudumu açtı nişana

Kemer belde inci düzmüş gerdana

Bel kemere kemer bele kavuşur

Nideyim devleti vefasız varı

Arayıp bulmasam ben nazlı yarı

Sinan yolcu bir gün tutar yolları

Yar yârına böyle böyle kavuşur

-I.A.3-

Hep çiçekler renk renk olmuş süzülür

Bülbül güle gül de güle kavuşur

Yardan ayrı düşen elbet üzülür

Kim bilir ki hangi yıla kavuşur

Yârin hasreti kar etti cana

Oydu vücudumu koydu nişana

Kemer belde inci düzmüş gerdana

Bel kemere kemer bele kavuşur

Çıkmaz hayalimden bile rüyada

Cananı severim candan ziyade

Gahı atlı gitsem gahı piyade

Yar arayan böle böle kavuşur

Nedeyim devleti vefasız yarı

Arayıp bulmazsam o nazlı yarı

Bedri Sinan bir gün tutar yolları

Yolcu yola yol da yola kavuşur

-E.A.4-

Âşık isem düşem gidem yollara
Bülbül isem hasretim var güllere
Ben sırrımı nasıl diyem ellere
Pirim dedi deme yâda Kahreman

Hekim isen al ilacın sar beni
Cellad ısan çek kılıcın vur beni
Ne ben yârı gördüm ne de yâr beni
İkimizde kaldık cüda Kahreman

Sinan'ım bağımda iyi olmaz sızı
Sevdiğim seherin akşam yıldızı
Dünyada değildir o huri kızı
Geldi kulağıma seda Kahreman

-I.A.4-

Aşıkısam düşem gidem yollara
Bülbülüseme hasretim var güllere
Ben derdimi nasıl diyem ellere
Pirim dedi de yâda Kahraman

Lokman isen al ilacın sar beni
Avcıysan çek kılıcın vur beni
Ne ben yâri gördüm ne de yâr beni
İkimizde kaldık cüda Kahraman

Bu tükenmez derde düştüm bir gece
Okuttu erenler oldular hoca
Bir yeşil yaprakta gördüm üç hece
Bir dilbere içtim sade Kahraman

Dağlar da çekemez bu efkârımı
Yârin uğruna koydum serimi
Candan geçer ben bulurum yârimi
Canım nazlı yâre feda Kahraman

Sinanım bu hale olmuşum rıza
Vuruldu keman kaş bir ela göze
Sordum ben adını Mah-ı periza
Geldi kulağıma sade Kahreman

-E.A.6-

Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Dideler yaş ile giryandır baba
Aşka düşen asla korkmaz ölümden
Bu canım yar için kurbandır baba

Arzum anın kaldı huri kızında
İsmi yerde değil göğün yüzünde
Üç ben ki bir alında iki yüzünde
Bunlarda cennetten nişandır baba

Ben sarraf değilim kıymet biçemem
Gizli sırlarımı asla açamam
Benden geçmeyenden ben de geçemem
Andı ikrar verdim amandır baba

Ben çiçek diyemem gülden incedir
Saçları ibrişim telden incedir
Gerdanı yayladır belden incedir
Huridir melektir gilmandır baba

Gözler kumarlanmış sanki üzümdür
İncidir dişleri düzüm düzümdür
Mevlâ yazmışısa elbet bizimdir

-I.A.5-

Ne sorarsın [benim] müşgül hâlimden
Dideler yaş ile giryandır baba
Aşık olan asla korkmaz ölümden
Bu canım yar için kurbandır baba

Ben dertliyim demem şadlara
Ser veririm sırrım demem yadlara
Bu aşk beni çok düşürür odlara
Kalbim pare pare giryandır baba

Arzumanım vardı peri kızında
İsmi yerde değil göğün yüzünde
Üç ben ki buhagında iki yüzünde
Bunlarda cennetten nişandır baba

Lebi kaymak değil gülden incedir
Saçları sırmadan telden incedir
Gerdanı yayladır belden incedir
Huridir melektir kılmandır baba

Ben sarraf değilim kıymet biçemem
Gizli sırlarım da çoktur açamam
Benden geçmeyenden ben de geçemem

-E.A.6-

Eğer el çekersen gümandır baba

Bedri Sinan'ım çok çekerim ahu zar

Korkarım bu felek eder tarumar

O dünyada bu dünyada barabar

Bize yoldaş olan Süphan'dır baba

-I.A.5-

Ahtı ikrar verdim amandır baba

Bu derdim Arzudan Kamber'den çoktur

Cihanı dolansam emsali yoktur

Boyu gül ağacı kirpiği oktur

Kaşları yay gibi kemandır baba

Gözler dumanlanmış sanki üzümdür

İncidir dişleri düzüm düzümdür

Yaradan yazmışsa elbet bizimdir

Eğer elçi gitsen gümandır baba

Bülbül gül âşıkı netsin laleyi

Haramiler zaptederler kaleyi

Alamazsam çok çekerim belayı

Bilirim bu başım dumandır baba

Bedri Sinan ne çekersin ahu zar

Korkarım bu felek eder tarumar

O dünyada bu dünyada barabar

Bizi gel eyleyen imandır baba

-E.A.5-(ATIŞMA)

Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Sene ne anlatayım halım köle
Âşık olan çekinir mi ölümden
Kırdı bu dünyada kolumu köle

Herkes sever ikrarını tutanı
Git ağlatma anayına atanı
Kimin kızı nerededir vatanı
Beni anlat nazlı yarın Sinan Bey

Benim sevdiceğim on dört çağıdır
Taze tomurcuktur gül budağıdır
Maksut Bey kızı Hünkâr Dağlı'dır
Mahperi bekliyor yolunu köle

Garakan köleyem türlü renginen
Develeri başlık vererek denginen
Vermeseler kavga ilen ceng ilen
Eğer yetmez ise varım Sinan Bey

Ben Sinan'ım bakın bahtı karama
Korkarım engeller girer arama
Nazlı yarım eğer varsa harama

-I.A.6-(ATIŞMA)

Senin ahvalini sormaya geldim
Bana anlat bu efkârın Sinan Bey
Uğrunda canımı vermeye geldim
Bende olim beraberin Sinan Bey

Bu derdim derindir olmaz netice
Sana anlatayım derdimi köle
Ne günüm gündüzdür ne gecem gece
Gözüme almışım ölümü köle

Herkes sever ikrarını tutanı
Gel ağlatma annen ile atanı
Kimin kızı nerededir vatanı
Bana anlat nazlı yârin Sinan Bey

Benim sevdiğim on dört çağıdır
Taze tomurcuktur gül budağıdır
Maksut Beyin kızı Hünkar Dağlı'dır
Perizat bekliyor yolunu köle

Karahan köleyim türlü renginen
Develeri başlık vererek dengiyen
Vermezlerse kavgaynan cenginen

-E.A.5-(ATIŞMA)

Genç yaşta bükecek belimi köle

-I.A.6-(ATIŞMA)

Eğer yetmez ise varın Sinan Bey

Ben Sinan'ım bakın bahtı karama

Korkarım ki kimler girer arama

Nazlı yârim eğer gitse harama

Genç yaşta bükecek belimi köle

-E.A.7-

Çıkam bakam Hünkâr Dağın yoluna
Yolu sis bürümüş duman Allah'ım
Sen yarattın yardım eyle kuluna
Ümidim sendedir güman Allah'ım

Gün be gün bu yaram gider derine
Baksana kulunun gam kederine
Sığındım yaradan senin varına
Bene ihsan eyle Aman Allah'ım

Ben bülbülüm konduramam dalıma
İşim düştü muhannete zalıma
Kadir Mevlâ'm imdat eyle halıma
Bu derdim Eyüp'ten yaman Allah'ım

Ben Sinan'ım neler geldi başıma
Kan karıştı gözden akan yaşıma
Canlar mı dayanır gam ataşıma
Başımdan çıkıyor duman Allah'ım

-I.A.7-

Çıkam bakam Hünkâr Dağı'n yoluna
Yolu sis bürümüş duman Allah'ım
Sen yarattın yardım eyle kuluna
Umudum sendedir güman Allah'ım

Yetişin erenler bakın halıma
Beni kavuşturun leb-i balıma
İşim düştü muhannete zalıma
Ona sen veresin iman Allah'ım

Yana yana bu genç ömrüm kül olur
Gözlerimden akan yaşlar sel olur
Günlerimde akşam olmaz yıl olur
Bana bir ihsan et hemen Allah'ım

Âşıklar yalvarır her an pirine
Adı bin bir yalvarırım birine
Gün be gün yaralar gider derine
Sinan'ın bu derdi yaman Allah'ım

-E.A.8-

Karşıdan gelen atlılar
Bilmem nihan da doğdu mu
Bey kıtında kıymetliler
Gönlünüz rahat oldu mu

Duman koparmış düzlere
Toprak katar tozlara
Bilmem ki kardeş bizlere
Bir yardım imdat olur mu

Bülbül güle zarıncıdır
Gül kırmızı turuncudur
Sevda Sinan'ı incitir
Yâr benimdir yâd oldu mu

-I.A.8-

Şahlanmış gelen atlılar
Bilmem cihan dar oldu mu
Bey gıtında kıymetliler
Gönlünüz rahat oldu mu

Duman koparmış düzlere
Toprağı katar tozlara
Bilmem ki köle bizlere
Bir yardım imdat oldu mu

Bülbül güle zarıncıdır
Gül kırmızı turuncudur
Sevda Sinan'ı incitir
Yar benimdir yâd oldu mu

-E.A.9-

Nere gitsem benim derdim baraber

Sineme vurulmuş sızı yarenler

Korkarım gezdirir diyar be diyar

Dolandırır ova düz yarenler

Pervanede ataş olur od olur

İkrar veren ikrarına bâd olur

Korkarım ki Mahperi'nde yâd olur

Araya girerse yâd yarenler

Ben âşıkların neler gelir başıma

Felek ağı atma tatlı aşıma

Ben Sinan'ım gezsem yârin peşine

Hatırlayın bazı bazı yarenler

-I.A.10-

Nere gezsem benim derdim baraber

Sinemi bürümüş sızı yarenler

Korkarım gezdirir diyar ba diyar

Dolandırır ova düzü yarenler

Ben sevmişim ela gözlü güzeli

Rengime çökmüştür aşkın gazeli

Kimin ne haddi var emri ezeli

Yazılmışsa kara yazı yarenler

İlkbaharda dereleri sel alsa

Aslı hariç bahçemizden gül alsa

Nazlı yarı bir yabancı el alsa

Buna olur musuz razı yarenler

Ariflerin neler gelir başına

Felek ağı katma tatlı aşıma

Ben Sinan'ım gitsem yarin peşine

Hatırlayın bazı bazı yarenler

-E.A.10-

Duman aldı Hünkâr Dağı sis tutar
Getme bulut yar yaylası serindir
Hasret kalan kara bağlar yas tutar
Getme bulut yâr yaylası serindir

Havalar bozuldu barani evi
Zalim insafsız dilevi gevri
Yusuf Züleyha bu zaman devri
Getme bulut yâr yaylası serindir

Yar bejne dirijya hürü meleki
Maramı sevindi mahv feleki
Sıratı sor yar cevap vereki
Getme bulut yâr yaylası serindir

Yağmur yağar şimşek atar seslenir
Gezmek için giden güzel süslenir
Yel atarsa zülüfleri ıslanır
Getme bulut yâr yaylası serindir

Mahperi'm de çıkmış isa güneşe
Yar eli gül toplar ya da menevşe
Dağılın bulutlar yâr alsın neşe

-I.A.11.-

Duman aldı Hünkâr Dağı sis tutar
Gitme bulut yar yaylası serindir
Hasret kalan kara bağlar yas tutar
Gitme bulut yar yaylası serindir

Mahperim de taze çıkmış güneşe
Dağılın bulutlar yar alsın neşe
Ya lale ya gül toplar ya da menekşe
Gitme bulut yar yaylası serindir

Derelerin ne ıssızdır ne derin
Ne fena karardı üstü Hünkar'ın
İklimi ne güzel havası serin
Gitme bulut yar yaylası serindir

-E.A.10-

Getme bulut yâr yaylası serindir

Dereler derindir dumanlı dereler derin

Ne fena karardı üstü Hünkâr'ın

Günbegün artıyor gamım kederin

Getme bulut yâr yaylası serindir

Ben Sinan'ım dolanırım zarınan

Yağmur yağar boranınan karınan

Koymazlar ki kovuşayım yarınan

Gitme bulut yâr yaylası serindir

-E.A.11-

Seher zamanının kuşları öter

Kavuşmadım nazlı yâre giderim

İçerde yüreğim alıştı tüter

Gözü yaşlı bahtı kara giderim

Bu nasıl zulümdür yâr perişanım

Sana ikrar verdim sende nişanım

Uğrunda kurbandır bu tatlı canım

Ciğerlerim pare pare giderim

Didelerim ceyhun oldu yaşlardan

Gelen yolculardan uçan kuşlardan

Bir habar almadım sevdiğim yârdan

Ben Sinan'ımı sora sora giderim

Mahperi'yim pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yazıma

Mevlâ'm fırsat verme Kanlı Kasım'a

Kim ne bilir ne diyara giderim

-I.A.13-

Seher zamanının kuşları öter

Kavuşmadım nazlı yâre giderim

Ah çeker alışır yüreğim tüter

Gözü yaşlı bahtı kara giderim

Bu nasıl zulümdür yâr perişanım

Sinan ikrar verdin sende nişanım

Uğrunda fedadır bu tatlı canım

Canım olsa pare pare giderim

Sevip usanmadım o nazlı yârdan

Didelerim giryan oldu yaşardan

Gelen yolculardan uçan kuşlardan

Ben Sinan'ı sora sora giderim

Mahperi'yim Pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yasıma

Mevlam fırsat verme Kanlı Kasım'a

Kim bilir belki ne diyara giderim

-E.A.12-

Nice oldu Meksut Bey nice oldu Bekir

Hasan yatar al kanların içinde

Kalksınlar zulümü görsünler bir bir

Aslanıdın meydanların içinde

Benim gibi karayımış yazınız

Pay mal oldu namusunuz ırzınız

Kan ağladı gelininiz kızınız

Perim kaldı düşmanla içinde

Hiç tükenmez feryadım var ahım var

Bu felek bizleri etti tarumar

Benim için layık oldu bu mezar

Izdırap var vicdanların içinde

Genç yaşımda eremedim murada

Nedir düşmanlarım gezer arada

İlyas suda gezer Hızır karada

Duymadınız mı ummanlar içinde

Asla tükenir mi Sinan'ın derdi

Yıkıldı hanesi bozuldu yurdu

Nice olmuş Hünkâr'ın aslanı kurdu

-I.A.14-

Uyansın Maksut Bey uyansın Bekir

Hasan yatar al kanların içinde

Kalksınlar zulümü görsünler bir bir

Aslanıdın meydanların içinde

Benim gibi karayımış yazınız

Pay-mal oldu namusunuz rızınız

Kan ağladı gelininiz kızınız

Mahperi'm de düşmanların içinde

Hiç tükenmez feryadım var ünüm var

Bu felek nicesin etti tarumar

Ben için de layık oldu hem mezar

Izdırap var vicdanların içinde

Bana yardım eyle Sübhan'ım bir'im

Gelsin imdadıma yetişsin Pirim

Acep ne diyara gitti Mahperim

Ben tanırım cananların içinde

Nedir bu engeller gezer arada

Eremedim genç yaşımda murada

İlyas suda gezer Hızır karada

-E.A.12-

Ellik kalmış tavaşanların içinde

-I.A.14-

Duymadın mı ummanların içinde

Duşman karşısında er oldu durdu

Nic'oldu Hünkâr'ın aslanı kurdu

Yıkıldı hanesi bozuldu yurdu

Ellik kaldı tavaşanların içinde

İnsanların muhanneti bayağı

Ben edemem akşam ile sabahı

Yıkıldı Sinan'ın bahçesi bağı

Bülbül ötmez gülşanların içinde

-E.A.13-

Uğur olsun arkadaşlar
Belki gelirim gelirim
Anam atam döksün yaşlar
Belki gelirim gelirim

Kardaşlar beni kınama
Kim bakar ata anama
Peri'yi bulur hanama
Döner gelirim gelirim

Nice olur atam halları
Oğuldur baba kolları
Anam gözlesin yolları
Belki gelirim gelirim

Sinan seslesin pirimi
Hatırlamam mı yerimi
Ela gözlü Mahperimi
Bulur gelirim gelirim

-I.A.15-

Uğur olsun arkadaşlar
Belki gelirim gelirim
Anam atam döker yaşlar
Belki gelirim gelirim

Ahbaplar beni kınama
Bakın atama anama
Periyi bulsam hanama
Döner gelirim gelirim

Sinan seslerim Pirimi
Hatırlamam mı yerimi
Ela gözlü Mahperimi
Alır gelirim gelirim

-E.A.14-

Lale sümbül mor menekşe bürümüş
Dağları bir yanda düzü bir yanda
Güzel olan yaylasına yürümüş
Gelini bir yanda kızı bir yanda

Hasret olan ela gözden yaş gelir
Muradına erenlere hoş gelir
Yaz baharda türlü renkli kuş gelir
Âlemi bir yanda düzü bir yanda

Bedri Sinan diyar diyar dolaşır
Dertli olan birbirine söyleşir
Anne olan yavrusuna meleşir
Ak koyun bir yanda kuzu bir yanda

Hasretim tükenmez bu derdim dayım
Perim kara bağlar bende yastayım
Asla yüzü gülmez her an hastayım
Endişe bir yanda sızı bir yanda

-I.A.16-

Lale sümbül mor mencevşe bürüdü
Dağları bir yanda düzü bir yanda
Güzel olan yaylasına yürüdü
Gelini bir yanda kızı bir yanda

Hasiret olan ela gözden yaş gelir
Muradına erenlere hoş gelir
Yaz baharda bin bir renkli kuş gelir
Nevraklanmış ova yazı bir yanda

Her tarafta türlü neşe var olur
Yaz baharda şahin kolda yar olur
Yüksek yazılardan ceylan sürülür
Avcılar bir yanda tazı bir yanda

Hasretim tükenmez bu derdim daim
Perim kara bağlar bende yastayım
Vücudum sağ değil her an hastayım
Endişe bir yanda sızı bir yanda

Ağaçlar övünür türlü barınan
Bülbül neden cenk ediyor harınan
Koymadı ki kavuşayım yarınan

-I.A.16-

Talihin bir yanda cazı bir yanda

Garip olan ne diyarda eyleşir

Dertli olan birbirine söyleşir

Anne olan yavrusuna meleşir

Akkoyun bir yanda kuzu bir yanda

Uzaktan uzağa görünür Gence

Bir yanda menekşe bir yanda gonca

Bedri Sinan ırmakları derince

Ördeği bir yanda kazı bir yanda

BEŞİNCİ BÖLÜM: METİN

1971 yılında Prof. Dr. Ensar Aslan tarafından derlenen Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi Âşık Mevlüt İhsani'nin anlatımı ile ilk olarak makara şeritlerine kaydedilmiş daha sonra ise cd ortamına aktarılmıştır.

Kayıtlarda ilk olarak âşığın hayatı yer almıştır. Şairin hayatı iki bölüm ve doksan dakikadan oluşmaktadır. Sonrasında yer alan Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi ise iki bölüm ve yüz dört dakikadan oluşmaktadır. Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi yazıya geçirilirken âşığın söylemleri değiştirilmeden aktarılmaya çalışılmıştır.

Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesi

Aşkî rivâyet¹², vesvî hikâyet, pirimizden himmet, ustalarımızdan bize kalan yadigârlar... Râvilerden¹³ rivayet ediliyor ve asıl ana konusu hatta tarihlerden alınan Sinan Bey'in hikâyesini bahsetmiş olacağım. Ama hikâyeden önce âşıklar bizden ilerkiler, öncekiler yani ustalar bir döşeme söylemişler. Döşeme dediğimiz birkaç ana türküden ibarettir. Şöyle:

Halil Mevlâ'sına etti münacat

Lütfeyle ihsan et bir ruhi evlat

Sevgilimi kurban eden kudret

Bu sözleri yâr edene hoş geldi

Mevlâ emreyledi Hacer'i aldı

Hacer İbrahim'den hamile kaldı

Dokuz ay dokuz gün hem tamam oldu

¹² Bir olay, bir haber veya sözü nakletme

¹³ Rivayet eden, anlatan, haber veren, nakleden

Sanarsan dünyaya bir güneş geldi

Hacer'den bu oğul geldi cihana

Büyüdükçe yüzü döndü tabana

Sevgilini kurban demiştin bana

Halil için nice nice düş geldi

Nice deve kesti doyurdu sail

Dedi yaptıkların olmadı kail¹⁴

Benim için kurban gelsin İsmail

Yaptıkların huzurunda hoş geldi

Atası emretti Hacer anasın

Güzel İsmail'i yusun darasın

El ile saçların hem kınalasın

Ona benim ile bugün iş geldi

İsmail yanında gittiler yaya

Yürüdüler Arafat'a Mina'ya

Şeytan haber verdi Hacer anaya

Hakkın emri dedi geri boş geldi

Vardı İsmail'e çattı özünü

¹⁴ İnanmış, akli yatmış

O baktı reddeyledi sözünü
Bir taş attı kör eyledi gözünü
Bu acı şeytana çok ataş geldi

Varınca Mina'ya İbrahim Halil
Böyle emretmişti Cebbâr-ı Celîl
Yavrum kurban geldi buraya dedi bil
Böyle dedi ela gözden yaş geldi

İsmail söyledi atam ağlama
Ciğerini odlar ile dağlama
Ben asıl değilim kolum bağlama
Bu sözler atasına hoş geldi

İsmail'in kollarını bağladı
Halil durdu bıçağını zağladı¹⁵
Dağlar dumanlandı canlar ağladı
Melekler saf tuttu nece kuş geldi

Hala küçük idi civandı çağı
Oğuldur babanın bahçası bağı
Hiç kulu keser mi kulun bıçağı
Halil attı bıçağına taş geldi

¹⁵ Bilemek, kılağılamak

Mevlâ'm emreyledi uçtu Cebrail
Benim için kurban geldi İsmail
Onu kesilmeye olmadım kail¹⁶
Cennetten bir kurban kuzu koç geldi

Ne bilsin bu hali şu Mevlüt İhsan
Her işe kadirdir Cenab-ı Yazdan
O zaman kesildi divanda kurban
İsme İbrahim Halil'in gönle hoş geldi

Bizim ustadlarımız döşemeyi bir dememiş de iki demiş. Peki, biz de iki diyelim:

Vatanım kırmızı gül arasında beyazı
Göğe kadar yükselmiştir bu yazı
Bülbül gölgesinde ölmeye razı
Benim için cennet güldür vatanım

Sağlığımda üç şeydedir nazarım
Yurt için can vermek önce pazarım
Şehit diye anılırsa mezarım
Benim için ulu yoldur vatanım

Öğünürüm atam er oğlu erdir
Bilir misin ceddimizi kimlerdir
Tuncu eriten dağı yaran Türklerdir

¹⁶ İnanmış, akli yatmış

Ergenekon sana kuldur vatanım

Âşık Mevlüt küçük yaştan vatanına âşıktır

Türkler yılmaz bir güçlkle ak alınımız açıktır

Sana uygun al bayrağın al yıldızın layıktır

Cephelerin aslan bekler başın kaldır vatanım

Soğanlı Dağları'nda Meksut Bey isminde ama Meksut Bey'in asıl babası Oltuk hanelerinde Siruz Vezir'in oğluydu. Siruz Vezir ise Selçuklulardan kalmıştı. Siruz Vezir Bardız Kalesi'ne gelerek burayı oğlu Meksut Bey'e verdi ve etrafını yarı Pasınlar'a kadar Meksut Bey'e verdi. Soğanlı Dağları'nın üzerinde bir gömrük sarayı yaptırdı Meksut Bey, gelenden geçenden gömrük alır, bâc¹⁷ alır yola vururdu. Asrın en kahremani idi. Buna ait çok sözü çok kılıcı çok kolu sayılan bir de oğlu Deli Bekir vardı. Meksut Bey burada oturmaktaydı Soğanlı Dağları'nda yazın. Çünkü o zaman Azerbaycan kervan yolu, Soğanlı top yollarından gelir Pasınlar'ı aşardı. Burada bu kalmakta olsun lakin Kağızman derelerinden Kontaz Bey isminde bir Kürt beyi de yedi yüz sekiz yüz çadırı, elli atı vardı. Bu da Soğanlı Hünkâr Dağları'nın yazın yaylalıklarına çıkardı. Gelir koyununu, devesini, sığırının güderdi. Yağını peynirini maksımını yapar geçer giderdi. Lakin Kürt beyinin ahlâkı çok dürüst insandı. Kimsenin koyununa, kuzusuna, tavuğuna taş atmazdı. Kendisi Revan Beyleri'nin Develi Beyleri'nin kızı Benli Perişan isminde çok tahsilli bir kadınla evliydi. Ama Kürt Beyi'nin bir talihsiz tarafı vardı, çocukları yaşamazdı. En fazla yaşayan çocuğu bir hafta on gün der çocuk ölürdü. Adamın üç beş altı çocuğu oldu, öldü. Evlenmeyi

¹⁷ Zorla alınan para, haraç

de her ne kadarda niyetinde vardiysa da Benli Perişan'ın tahsili, güzelliği ve aklı kemali hünerine karşı kıyamazdı ve babasının Develi Beyleri'nden de korkardı.

Eh, zaman geldi. Günün birinde Benli Perişan hayata diz vurdu. Bir erkek çocuğu dünyaya getirdi. Bunu gören ebeler ne baksınlar kaplan köküsülü, arslan sutfatlı, ejderha gözlü gayet fevkalade bir çocuktu. Bunun müjdesini babası Kontaz Bey'e götürdüler. Kontaz Bey müjdecileri memnun etti ama talihine de siyah baktı. "Eyvah! Ne yapayım? Bir hafta, on gün sonra bu da ölecek." diye düşündü. "Eh, çocuk ismi koymaktan, koşmaktan artık usandım, bu çocuğumun ismini gayrı koşmayacağım." dedi. Çocuksa bugün bugün yarın yarın derken üç ay yaşadı. Elliğinin ileri gelenleri topladılar: "Toplanıp gidelim Kontaz Bey'in çocuğunun ismini koşalım. İnşallah bu bunun taksimidir, yaşayacaktır." dediler. Efendim, toplanıp komşular geldiler Kontaz Bey'in odasına. Bunu gören Kontaz Bey komşulara hizmet, ikram, izzet etti. Kahvelerini içtikten sonra komşularının arzularını sorunca:

"Ey beyimiz hamdolsun senin bir oğlun var, yaşıyor. İnşallah bu uzun ömürlü olacak lakin çocuğun ismini koymaya geldik." dediler. Bunu gören Kontaz Bey komşularından da memnun oldu. Herkes bildiği sevdiği bir isim söylediyse de yaşlı bir tanesi: "Çocuğun ismini Bedri Bey koyalım." deyince yaş da büyük olan bu ihtiyarın sözünü kabul ettiler. Çocuğun ismini Bedri Bey koydular. Bedri Bey büyümekteydi. Efendim, zengin çocuğu güller gibi koklanıyor, mücevheratlar gibi saklanıyor öyle beşikler öyle kondaklar öyle hizmet arasında besleniyordu ki artık sayılamazdı. Bunun için belki otuz kırk tane diyebilirim hizmetçi tutulmuştu. Herkes Bedri Bey'i ağlatmak değil, Bedri Bey'in gelecekte memleketimize beyimizin bir evladı diye herkes alıp ondan ona ondan ona güller gibi kokluyorlardı. Büyüyen

Bedri Bey gün gelmişti derler ki: “Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.” Köylü sözüdür ki: “Koçluk kuzu da koz önünde belli olur.” Öyle ya gün geldi efendim, çocuk altı yedi yaşlarında idi. Fakır çocuğu değil ya, zengin çocuğu Hindistan’da bambu kamışı gibi büyümeye başladı. Yedi yaşlarına gidince babası düşündü. Çocuğumuzun artık tahsil çağı geldi, öyleyse ben bunu elimle okutayım. Ama bir evladın babada kaç hakkı vardır? Beş hakkı vardır. Bir evladın babasında nelerdir beş hak? Birincisi çocuğuna çok güzel halkın arasında tutunan bir isim koşmak ve sünnet ettirmek, okutmak, eliyle tahsilini göstermek, askerlik vazifesini yaptırmak, temiz asil bir aile ile evlendirmek. Bu babalarının asıl görevi, vazifelerindedir. Elliğinin Çerkez âlimi olan Daniel Hoca’ya seslendi:

“Hocam, gel! Benim oğlumu okutacaksın, tahsilini göstereceksin amma gerisini düşünmeyeceksin yeter ki evladımı memlekete yetişkin, memlekete faydalı insan yetiştireceksin.” dedi. Hocası:

“Beyim, senin çocuğunu yetiştireceğim lakin işin içerisinde bir şart var. Çocuğun mahalle çocuklarıyla okusa her ne olursa olsun muhakkak ki ahlaksızlığa, terbiyesizliğe benden değil arkadaşından alışacaktır. Buna ne kadar da terbiye versem çocuk arkadaşından irşâd¹⁸ olur. Ee yalnız da çocuk okumaz.”

“Nasıl olacak?” diye sorunca hocası:

“Efendim, atına bin git Kars meydanına!” -O zaman insanlar köle satılırlardı- “Kars meydanından yedi sekiz on yaşları arasında bir erkek çocuğu satın al getir erkek çocuğu. Bunların ikisinin tahsilini vereyim. Hem senin hayrın olmuş olur hem de çocuğun okumuş olur.” dedi.

¹⁸ Doğru yolu gösterme, uyarma

Bu sözü duyan Kürt Bey'i arkadaşlarını alarak atlarına binip Kars meydanına gelmekte olsunlar.

Günün birinde Kars meydanındaydı. Günlerce bekleyen Kürt Bey'i efendim burada sekiz on yaşları arasında Garakan isminde çok yakışıklı bir çocuk satın aldılar. Bu çocuğu getirdiler, Bedri Bey ile koydular efendim okumaya. Bunlar okumakta olsunlar ama Bedri Bey o kadar zeki bir çocuktaki ki halkın bir haftaya okuduğunu Bedri Bey üç günde dört günde okuyordu. Bunun zekâsı, bunun aklı, idraki, çalışması akıllar durduruyor, gözler kamaştırıyordu. Günler geçti okula devam eden Bedri Bey on üç on dört yaşlarında idi. Artık memlekete ilden ile dilden dile dolanan Bedri Bey'in tahsili, ahlakı, kemali idi. Gün oldu Bedri Bey'in hocası artık tahsil veremez hale gelince babasına geldi: "Aziz beyimiz! Ben senin evladını okutacak artık durumum, kudretim kalmadı. Çocuğunuzu benden üstün âlimlere, medreselere, okullara gönderin." dedi. Babası hocasından bu sözü duyunca çok memnun olmuştu. Efendim o zaman medrese tahsili olduğu için bütün etrafa yazılar yazıldı. Her tarafın âlimleri bir cuma günü toplanarak Bedri Bey'i ve yanındaki çocuk Garakan ismindeki çocuğu imtihan ettiler ki hakaten çocuklar fevkalade yetişmişlerdi. Babası Kontaz Bey düşündü: "Benim çocuğumun tahsili kendine kâfidir. Çünkü bir evladım var. Ben bunu ne hoca edeceğim ne müftü edeceğim ne müderris yapacağım ancak ki bu tahsili bunu istediği yere yetiştirebilir. Şimdi ben ihtiyarladım, çocuğum benim yerime geçsin." diye düşüncelerindeydi. Hocasını çok memnun etti. Halk da bir şey bekliyorlardı. Ne bekliyorlardı? Kontaz Bey'in oğlu Bedri Bey'den vatan için millet için fayda, ümit bekliyorlardı. Evet, ama bir de buna askerlik tahsili şarttı. Babası pehlivanlardan birkaç tanesini sesleyerek: "Gelin evladım. Yemeniz, içmeniz evinizin her masrafı bana aittir. Benim Bedri Bey'e ve

onun arkadaşı olan Garakan'a yani benim köleme öyle askerlik tahsili, binicilik o zamanın askerlik şeyi ok atmak, kılıç vurmak, hendek atlatmak, ona göre ne gibi tahsilleri varsa, ona göre her şeyi yapmayı öğretin." dedi. Pehlivanların masraflarını üzerine alan Bey, pehlivanlar mecbur oldular. Bunu istediğin şekilde askerlik göstermeye yani binicilik, vuruculuk, atıcılık derken bunlar askerlik davasında çalışmak da olsun haberi biz kimden verecektik? Meksut Bey'den.

Meksut Bey'in iki oğlu olmuştu. Bekir'in küçüğü Hasan Bey'di lakin bir de kızı olmuştu. Bu kızının adını da Peruzat koymuşlardı. O zamanın asrına göre Peruzat isim modaydı. Peruzat da büyümüşü. Bu da on iki on üç yaşlarında belki daha fazla idi lakin bunun dilden dile elden ele güzelliği dolaşıyordu. Belki de etraftan Peruzat'ın güzelliğini seyretmek için yüzlerce yiğitler delikanlılar o memleketten gelir, geçer Peruzat'ı görmek için can atarlardı. Ama ya görebilirdi yahut da göremezdi. Babası kendi eliyle hocaya, medreseye vermeden Peruzat'ın tahsilini kendi eliyle göstermişti. Cahil değildi.

Gün olmuştu on yedi yaşlarında olan Bedri Bey bir gecenin birisinde yatarken kendisini çok uzun yeşillik bir çayırılıkta bulmuştu. Ne baksın çayırılığın öbür ucunda gelen üç tane Nur Âli dervişi. Bu dervişlere karşı dervişlerde buna taraf yaklaşıyorlardı. Yaklaşan dervişler selam verdiler. Aynı çiçekler çimenler içerisine oturmuşlardı:

"Evladım! Nereye gidiyorsun? Tanıyor musun burasını?"

"Hayır, Derviş Baba."

"Haaa! Öyleyse evladım, bu çayırılık Hünkâr Beyi Meksut Bey'in çayırılığıdır. İyi ki buraya geldin." dediler.

"Tanımadan geldim." dedi, cevap verdi:

“Evladım, Şu görünen sarayları tanıyor musun?”

“Hayır, efendim.”

“İŞte o saraylarda Meksut Bey’in saraylarıdır.

Lakin saraylar sinema Őeridi gibi yaklaŐıyordu Bedri Bey’in gözünün önüne. Yaklaşmıştı o anda ihtiyarlar, dervıŐler ortaya bir sofraya koymuşlardı. Sofranın üzerinde kadehler efendim, bir de kavdan, topraktan yapılı bir testi ve yahut bir çanak vardı. O anaktan dolduruyor bir taraftan dervıŐler içiyorlardı: “Bedri Bey’e de dkn bizim elimizden, aŐkım sofrasından içsin.” dediler. Bedri Bey içmeye her ne kadar da istek yoksa da dervıŐleri reddedemezdi. Alıp içmiŐti. Birinciyi içince gayet gönlünde bir ferahlık, ruhunda bir çırpınma olmuştu. Efendim ikinciyi de arzu eden Bedri Bey iti, üçüncüyü “Al yavrum, bu sana verdiğimiz işte Şu saraylarda bulunan Meksut beyin kızı Peruzat’ın aşkına içeceksin.” üçüncü bardağı da bunun aşkına içmiŐti. İince rüya, kbunaz içerisinde bu kadar gnl neŐelenmiŐti lakin pirlerse sarayı tam Peruzat’ın sarayını Bedri Bey’in önüne getirmiŐlerdi sinema Őeridi gibi. Bedri Bey hemen ne baksın sarayın saağında on dört on beş yaşlarında o kadar nazenin bir dilber duruyordu ki bunun güzelliği dille tarif edilemezdi. Artık bunu gören hiçbir yiğit kendi tahammül edemezdi. Şöyle; yanaklar lale, burun piyale¹⁹, gözler hma, bakıŐlar Őahan, zlfler siyah Őahmar gibi gerdana tel tel tel dökülmüŐtü. Efendim dudaklar ince bal plazası gibi titriyordu. Dil katmer gl gibiydi. Bunu gerdan boyun, billur yaylası gibi. Bel ince, omuz geniŐti. Bunu gören Bedri Bey kendinden geçmişti. Pirlere rüya içinde: “Evladım! Yiğitler böyle acelecilik olmaz, yiğitlerde böyle kalbi yukalık olmaz. Dur bakalım. Al yavrum, sana bir Şey söyleyeceğiz. Tekliflerimiz, tembihlerimiz var. Bundan sonra senin ismin Bedri

¹⁹ Őarap bardağı, iki kadehi

Sinan'dır. Sevgilinin ismi de Mahperi'dir." demekte çalıştı ki Bedri Bey o anda pirlar aradan kaybolmuştu. Sevgilisiyle şöyle yaklaşmıştı çalışmıştı ki sevgilisini alsın da bağırına bassın. O anda kendini kaybetmişti. Kendini kaybeden Bedri Bey uykuda idi lakin her gün sabah erken kalkar babasıyla kahvaltısını yapardı. Babası ile oturur babası ile kalkardı. Babası baktı ki Bedri bugün kalkmadı. "Acaba hastaladı mı? Yoksa Bedri de başka bir şey mi var?" suistizam etti. Olur ya gelir diye bekliyordu ama vakit öğle çağına geldi hâlâ Bedri Bey yatağından kalkıp babasıyla kahvaltıya gelmemişti, babası da Bedri Bey gelecek diye kahvaltı yapmamıştı. Ama birden bire babasının kalbi çırpınmaya başladı. "Acaba, olur ya insan âlemi yoksa Bedri Bey hasta mı? Yoksa Bedri Bey'in başında bir felaket mi var? Öyleyse ben bir gideyim." diyerek Bedri Bey'in odasına koştu. Ne koşsun Bedri Bey ağzından burnundan köpükler, kanlar akıyor omuzlarından terler çıkmış bey huş halinde, uyku değil bey huşta kalmıştı, yatıyordu. "Hemen acele su getirin." diye feryat etti. Efendim çocuğun ellerini yıkadılar, yüzünü yıkadılar, ayaklarını yıkadılar. Hekimleri geldi. Herkes kendi bildiği âlimleri hocaları geldi, herkes bildiğini yaptılar. Bedri Bey uyanmıyordu. Öğle namazı gelmişti, ezen okunuyordu. Bedri Bey'in kulağına giden ezen sesiyle uyanmıştı. Uyandı, ne baksın hocası, ileri gelenler, köyün âlimleri, hekimleri, anası, babası, hepsi gözü yaşlıydılar. Bedri Bey kendisini toplamıştı; kalkarak babasının, anasının, hocasının elinden öptü, özür diledi: "Baba geç uyumuştum, dersime çalışmıştım." diye babasını takdim etti tatlı, şirin sözlerle. Babası oldukça bunun halinden şüphelenmişti, çekilip geçti, gittiler. Bedri Bey burada elbiselerini giyinmekte lakin takat yok ki kalksın da elbiselerini giyinsin dışarıya çıksın ama o esnada bunun yanındaki arkadaşı ve kölesi olan Garakan içeri girdi:

“Aman! Derdin bana gelsin, Bedri Bey ne derttir? Ne vaziyettir? Neyin nesidir? Renginde solgunluk, gözlerinde bir duruluk var ne haldir?” diye.

“Sorma, sorma Garakan benim acele bir kahvemi getir, bana bir kahve yap.” deyip kahvesi Bedri Bey’in gelmişti ama bedri Bey şu sözleri söylüyordu:

Benim yarım Mahpirıza

Aşkın çeker dara beni

Babam duysa olsa rıza

Gönderseler yâra beni

Âşık ahdeder yârına

Koymaz bugünü yarına

Varsam yarım diyarına

Yâr kollarım sara beni

Söyle Bedir Han Sinan’ım

Nerde görünmez cananım

Yeri göğü yaradanım

Etme bahtı kara beni

Deyip ağlıyordu ama Garakan ne böyle söze ne de böyle hale rastlamamıştı. “Hele dur bakalım Bedri Bey, her derdin çaresi Mevlâ’mdır.” diyordu. Efendim kahvesini içen Bedri Bey koltuklarına girdi, Garakan dışarıya aldı. Bedri Bey her nereye gittiye dağlar buna sanki Mahperi’nin sesini, rüzgerlar ona Mahperi’nin konuşğunu, sular buna Mahperi’nin aşkını bahsediyorlardı. Yani gönlünden hayalından silemiyordu. Günden güne sararıp solmakta olan Bedri Bey’in babası

hekim, molla, doktor, müderris, cindar, falcı memleketinde ne kadar bilgin varsa hepisini toplattı, getirtti. Birer birer kimse Bedri'nin derdinden anlamamıştı. Aradan üç ay dört ay geçmişti ama bir gün Garakan kölesine emreden Bedri Bey: “Haydi Garakan, atlarımızı çek artık günlerimiz doluyor seninle şu Kumrular Dağı'na çıkalım bakalım ki dağlardan belki bir haber alırız, yaylalardan bir haber alırız.” diyerek atlarına bindiler. Bir müddet yoldan sonra gelip Kumrular Dağına çıktı ama Kumrular Dağı'nda atlarından indiler. Ne baksınlar çiçek, çimen karşıda görünen yaylalar bütün Mahperi'nin yaylaları, dağları, ovaları, dereleri, pınarları idi. Sanki Mahperi her pınarın başında her otun her çiçeğin yanındaydı. Çünkü Bedri Sinan'ın kalbinde, gönlünde, ruhunda yanındaydı. Bunun için bunu gören Bedri Bey: “Acaba sevgilim şimdi gezmeye çıktı mı? Sende benim gibi sıkıldın mı?” o zaman şu sözleri söyledi:

Karşıda görünen sıra tepeler
Nazlı yâr sizlerle gezer de gider
Al yanağa değen elmas küpeler
Darar yâr zülfünü düzer de gider

Bilirim bu yara gider derine
Bülbülün gül için ahu zerine²⁰
Dertli olan derdin öz defterine
Alır birer birer yazar da gider

Bedri Sinan döker kan yaşları

²⁰ Ah çekmek, ağlamak, sızlamak

Ah eder dolanır dağı daşları

Bu aşkın hiç söner mi ataşları

Dünyada son olmaz mezarda gider

Deyip ağlıyordu. Garakan teselli ediyor, nesahat ediyordu. O gün akşama kadar sağda solda efendim av avlayan, gönül avlatan Bedri Bey dolaşmakta idi. Lakin babası Kontaz Bey elliğin içerisinde içerisinde çok zeki bir delikanlı vardı. Onlarca yani bilgin zannedilen. İsmi Kahreman'dı. Kahreman'a seslendi: "Yavrum Kahreman buraya gel! Benim Bedri'nin derdini öğrenir de gelir bana haber verirsen seni bin atlıma atlı başı yapacam." dedi. Kahreman birden bire atlı başı sözünü duyunca başı kesilmiş horoz gibi çırpınmaya başladı. Çünkü nasıl çırpınmasın birden bire atlı başı oluyor, birden bire servete kavuşuyordu. Hemen Kahreman gelerek yirmi otuz delikanlı atlı, başına topladı: "Arkadaşlar yarın gideceğiz Hünkâr Dağları'nda yarış, cürüt, güreş her yiğit her pehlivan kendi hünerini gösterecek bizde ona göre herkesin jürinin gözünün önünde herkesin kıymetini biçeceğiz, yerini ona göre vereceğiz." dedi. Herkes buna razı olmuşlardı ama Bedri Bey hale gezmekteydi. Dağlarda idi, düzlerde idi. Akşam geç vakit geldi, konağa çıktı ama bunu Kahreman bekliyordu. Konağa çıkıp kahvesini çayını içmeden hemen Kahreman Bey, Bedri Bey'in yanına gelerek efendim yedisinde el pençe sekizinde huzur divana durdu. Bunu gören Bedri Bey, Kahreman'ın bu herektinde bir şüphe var ve bir arzu olduğunu anlamıştı:

"Buyur, bir arzun mu var?" diye sorunca:

"Ey beyimizin oğlu yiğit! Biz yarın yirmi otuz arkadaşla Hünkâr Dağı'na Baş Pınar'a gideceğiz. Burada herkes kendi marifetini, hünerini gösterecek. Sende bizim yanımızda, sende bizim üzerimizde olmanı istiyoruz." dedi.

“Peki.”

Bedri Bey’de buna razı olmuştu. Efendim hemen dönem Kahreman o geceyi iple çekmeye başladı çünkü nasıl çekmesin birden bire servete kavuşuyordu. Sabah olunca herkes atının üstünde suvar olmuştu. Bedri Bey’in de atı hazırды. Arkadaşı olan Garakan köle ile atlarına binerek yola koyuldular. Bir müddet yoldan yoruculuk yoldan sonra Hünkâr Pınarı’na geldiler lakin dağların öyle bir zamanı ki lale, sümbül, dal dala vermiş, otlar yüz yüze gelmiş, kuşlar yuvası üzerinde cıvır cıvır cıvırdanıyorlardı. Baş Pınar üzerine gelerek efendim yanında atlarından indiler, ovaya atlarını bıraktılar. Her yiğit kendi arkadaşıyla kol boyun olarak ovada gezip eğlenip gülüp söylüyorlardı. Ama Bedri Bey’in ne halinden bilen ne derdini soran hiç kimse yoktu Garakan’dan başka. Burada Bedri Bey dağların güzelliğine, yiğitlerin kendi haline, kuşların kendi haline, suların şırıldamasını gören Bedri Bey: “Herkes kendi derdini kendi çekiyor.” diyerek bakalım burada ne söylüyordu, şöyle:

Hep çiçekler renk renk olmuş süzülür

Bülbül güle gülde güle kavuşur

Yârdan ayrı düşen yiğit üzülür

Kim ne bilir hangi yıla kavuşur

Yârin hasreti kâr etti cana

Oydu vücudumu açtı nişana

Kemer belde inci düzmüş gerdana

Bel kemere kemer bele kavuşur

Nideyim devleti vefasız varı

Arayıp bulmasam ben nazlı yarı

Sinan yolcu bir gün dutar yolları

Yâr yâma böyle böyle kavuşur

Deyince hemen Kahreman: “Ey, Bedri Bey! Nedir anlamadım senin halinden. Çiçek böyle gitti, kuş böyle öttü, su böyle aktı. Bir şey biliyorsan söyle yoksa sesini kes.” diyince bu anda Garakan Bedri Bey’in artık bir pir tarafından âşık olmuş, bir güzel sevdiğini fevkalade anlamıştı lakin eğer bu işe vakıf olursa Kahreman atlı başı olacaktı, bunun da atlı başı olmasını razı olmuyordu. Garakan o zaman bu fikirden vazgeçirmek için hemen Garakan gelerek Kahreman’ı aldı bir köşeye: “Aman Kahreman Bey, Sinan Bey’i söyletme bu adam cinnet getirmiştir, sonra başımıza bir felaket gelir.” diyerek bunu buradan bu fikirden vazgeçirmişti. Evet, dostlar ama Sinan Bey ikinci türküsünü şöyle devam ediyordu:

Âşık isem düşem gidem yollara

Bülbül isem hasretim var güllere

Ben sırrımı nasıl diyem ellere

Pirim dedi deme ya da Kahreman

Hekim isen al ilacın sar beni

Cellad ısan çek kılıcın vur beni

Ne ben yarı gördüm ne de yar beni

İkimizde kaldık cüda Kahreman

Sinan’ım bağrımda iyi olmaz sızı

Sevdiğim seherin akşam yıldızı

Dünyada değildir o huri kızı

Geldi kulağıma sade Kahreman

Ama bunu şu söz yanılmıştı Kahremanı: “Dünyada değildir o huri kızı, geldi kulağıma sade Kahreman.” diyince Kahreman o zaman Garakan’ın sözüne itimat etmişti. “Canım huri kızı cennette olur, dünyada olmaz. Tabi öyleyse hakikaten bu adam cinnet getirmiştir.” diyerek sükût etti. Eh o gün akşama kadar ovada yarış yaptılar, cirit yaptılar. Efendim kendi o zamanın harplerinin usullerine göre pehlivanlıklarını, yiğitliklerini, sanatlarını, maharetlerini gösterdiler. İkinci olunca herkes atının beline suvar olarak döndüler konaklarına. Efendim, akşamı konağa gelmişlerdi. Gelir gelmez Kahreman bir şey öğrenmişçesine atından indi doğru Kürt Bey’i Kontaz Bey’in huzuruna çıktı:

“Beyim ben senin evladımın, oğlunun derdini öğrendim.”

“Nedir? Neyin nesidir, Kahreman?”

“Senin oğlun ya cinnet getirmiş yahut da sara tutmuş.” demekte lakin Garakan’da bunun arkasından beyin huzuruna gelmişti. Dedi bakayım Kahreman, burada Bey’e ne konuşacak? Nasıl bunu söyleyince Garakan ileri atılacak:

“Hayır beyim! Senin evladın pir tarafından bir kıza âşık olmuş, bade içmiş âşıktır.” dedi. Amma bunu duyan Kontaz Bey ilk olarak kahkaha ile gülüp sonunda da ağladı. Garakan sordu:

“Bey baba ilk önce güldün sonra ağladın. Bunun sebebi nedir?” Evet, yavrum sebebi şu:

“Benim dârı dünyada bir evladım var onun başında bu felaket geldi. Evet, güldüğüm şeydu ki el âlem içerisinde bir isim bırakacak, şöhret sahibi olacak; ağladığımda şudur ki evladım bir kıza âşık olursa, sevgilisinin arkasından giderse

benim halim nice olacak? Ben ne yaparım. Ne yapacaktım sevdayı. Bütün beylerin kızı benim oğlumunundu. İsterse devlet reisinin kızını bile alabilirdim, bana bu kâfiydi. Ne yapacaktım aşkı?” diye ağlıyordu. Ama bunu duyan Garahan da Kahreman da mahcup olarak odadan çıktılar. Bu esnada hadiseyi öğrenmek için ailesi Benli Perişan içeriye girdi:

“Beyim öğrendin mi çocuklardan Garahan’dan, Kahreman’dan çocuğun derdini, Sinan’ın derdini?”

“Evet, hanım, öğrendim. Lakin hangisinin sözünü doğru bulayım, hangisine inanayım, hangi kibleye namaz kılayım bunu şaşırdım.”

“Neden?”

“Garakan diyor ki çocuk bade içmiş âşık olmuş, Kahreman’da diyor ki cinnet getirmiş sara tutmuş. Hangisine inanayım? ”

“Garakan’a inanacaksın.”

“Neden?”

Garakan tahsillidir. Cahilin sözünün anlayışının kıymeti yoktur. Muhakkah ki Garakan’ın sözü doğrudur.”

“Öyleyse bunu kimden öğrenelim. Daha doğrusunu?” beyim dedi:

“Ben Revan Beyleri’nin kızuyım. Benim babamın kapısında âşık çalmıştır, derviş gelmiştir, pehlivan güreş tutmuştur. Oyuncu oyun oynamıştır. Ben bunların hepisinden anlarım. Şimdi Garakan’ı gönder Bedri Sinan’ı yanımıza seslesin biz ona bir yemin ettirelim. Eğer âşıkça yalan söylemez o doğrusunu söyleyecektir, âşık da değilse napalım başımıza, kaderimize razı olacağız.” dedi. Garakan’ı gönderdiler, Sinan Bey’in odasına seslendiler. Sinan Bey gelir gelmez babası buna çok büyük bir andı yemin ettirdi: “Evladım derdini bizden başka kime söyleyeceksin? Ancak halini

bize anlat, biz çaresini bulursak buluruz, bizden başka kimin var?” diye babası yalvarıp yakardı. O zaman babasına: “Ben sana dilimle söyleyemem. Müsade edersen telimle söyleyim.”

“Peki, evladım söyle halini.”

Şöyle başladı:

Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Dideler²¹ yaş ile giryandır²² baba
Aşka düşen asla korkmaz ölümden
Bu canım yâr için kurbandır baba

Arzum anın kaldı huri kızında
İsmi yerde değil göğün yüzünde
Üç ben ki bir alında iki yüzünde
Bunlarda cennetten nişandır²³ baba

Ben sarraf değilim kıymet biçemem
Gizli sırlarımı asla açamam
Benden geçmeyenden ben de geçemem
Andı ikrar verdim amandır baba

Ben çiçek diyemem gülden incedir
Saçları ibrişim telden incedir
Gerdanı yayladır belden incedir

²¹ Gözler

²² Gözyaşı dökten. Ağlayan

²³ İşaret, iz, belirti, alamet

Huridir melektir gılmandır baba

Gözler kumarlanmış sanki üzümdür

İncidir dişleri düzüm düzümdür

Mevlâ yazmışısa elbet bizimdir

Eğer el çekersen gümandır baba

Bedri Sinan'ım çok çekerim ahu zar

Korkaram bu felek eder tarumar²⁴

O dünyada bu dünyada barabar

Bize yoldaş olan Süphan'dır baba

Deyip Bedri Sinan çekildi odasından ayrıldı: “Bu kadar yeter, anlamazsa da yeter.” dedi. Bedri Bey ayrılınca Kontaz Bey ailesi Benli Perişan'a sordu: “Hanım çocuğumuzun derdini anladım.”

“Evet, Bey anlamayacak ne var? Çocuğumuz âşık olmuş.”

“Evet, bende anladım âşık olduğunu lakin kime olduğunu anlayabildin mi? Derler ki bizim eski âşıklar ki isabetli düşünce kerâmete cirtik attırır.” O da şöyle evet bu şöyle bir tür kıta söyledi.”

“Nasıl?”

“İsmi yerde değil göğün yüzünde, üç ben ki bir alında iki yüzünde, bunlarda cennetten nişandır baba. Bu çocuk korkam ki Maksut Bey'in elliğine gide. Maksut Bey'in kızının adı Mahperi'dir. Bunu görür de buna âşık olmasın mı?”

“Ne bilelim bunun doğrusunu da kimden öğrenelim?”

²⁴ Dağmık, karışık, perişan

“Bunun doğrusunu Garakan’dan öğrenelim.” Garakan’a sesletirler:

“Evladım Garakan, eğer sen Sinan’ın derdini öğrenir, tam manasıyla kimin aşığı, kimin maşuku olduğunu söylersen bizde senin dünyalığını vereceğiz ve seni kölelikten azâd edeceğiz.” dediler.

Bedri Bey Garakan ayrıldı odasından, Bedri Bey rahat etmiş yatıyordu ama yatamıyordu. Ne diyor: “Âşıқта uyku olmaz, elmasta koku olmaz.” Garakan sabaha kadar şunu yazdı şiir, şunu bozdu şiir derken sabaha kadar üç kıta bir şiir hazırladı. Sabah olup şafak atınca hemen doğru Bedri Bey’in odasından içeri girdi ki Bedri Bey’de yatağının üzerinde oturuyordu, düşünüyordu. Bunu gören Garakan odanın maşasını alarak bir saz şekline getirerek odasının yüzünde bir dolandıktan sonra bakalım ki burada Bedri Bey’e ne diyecek?

Sinan Bey: Ne diyeyim ahvalimden halımdan
Sene ne anlatayım halım köle
Âşık olan çekinir mi ölümden
Kırdı bu dünyada kolumu köle

Garakan : Herkes sever ikrarını tutanı
Git ağlatma anayına atanı
Kimin kızı nerededir vatani
Beni anlat nazlı yarın Sinan Bey

Sinan Bey: Benim sevdiceğim on dört çağıdır
Taze tomurcuktur gül budağıdır
Maksut Bey kızı Hünkâr Dağı’dır

Mahperi bekliyor yolunu köle

Garakan: Garakan köleyem türlü renginen
Develeri başlık vererek denginen
Vermeseler kavga ilen ceng ilen
Eğer yetmez ise varın Sinan Bey

Sinan Bey: Ben Sinan'ım bakın bahtı karama
Korkarım engeller girer arama
Nazlı yarım eğer varsa harama
Genç yaşta bükecek belimi köle

Köle bu cevabı öğrendi. Meksut Bey'in kızı Mahperi'nin de aşığıydı Sinan Bey. Hemen gelip müjdeyi babasına verdi: "Baba gözün aydın olsun. Sinan'ın derdini öğrendim. Meksut Bey'in kızı Mahperi'nin aşığıymış." Büyüklerde zulüm olur, yalan olmaz. Hemen Kontaz Bey ecele berat fermanını yazdıktan sonra Garakan köle kaç sene yanında hizmetkarlık, kölelik yapmışsa hesap etti, fazlasıyla bir bohçaya dürleyip:

"Al yavrum, bu senin beratındır, bu da senin hakkındır." deyince:

"Hayır, baba! Kâğıdını cebine koy, paramı da kasana koy. Benim vardım olsun, Bedri Bey sevgilisini elinden tutup eline kavuşturmadan eşiği çıkmayacam, bir yere ayrılmayacam, vaat ederim." dedi.

Bunu duyan Kontaz Bey öyle sadık, sadakatlı kölesinden tabi ki memnun olmuştu. Hemen berat fermanını alarak altını yazdı: "Ben Garakan köleyi köle değil, Bedri Bey'e kardeş olarak, kendime evlat olarak kabul ettim." diyip imza etti ve

ailesi Benli Perişan'a da imza ettirdi. Garakan artık bir Bey evladı olmuştu. Bedri Bey'e kardaş olmuştu. Ama bunların günlerin böyle geçiyordu lakin Bedri Bey'in bir günü yüz gün sayılıyordu çünkü sevgilisinden ayrıydı. Bir gün anası Benli Perişan, Bey'in huzuruna girdi:

“Ey, Sinan'ın babası kıymetli Bey! Sinan'ımın derdini görmüyor musun rengi sararıp yapraklara döndü. Niçin duruyorsun? Haydi, emir ver! Atlarına binip gidelim. Biz kızı isteyelim.”

“Ya vermezse?”

“Vermezse de bizi eylemez ya. Başımızı keserse oğlumuz uğrunda ölmüş oluruz. Bu da bize fedakârlık sayılmaz mı? Böyle evladımızın hakkıyla evlendirmekten, onu sevgilisine eşine kavuşturmadan, onun kül etmekten ise bizim ölmemiz daha doğru değil mi?” diyordu.

Hemen emir verildi. Yirmi beş otuz atlı atlarına binerek yola koyuldular. Meksut Bey'in elliği diye yürüdüler. Bunlar uzun bir yoldan sonra Meksut Bey'in elliğine yaklaşmışlardı. Bir haber elçisi gönderdiler. Haber elçisi giderek Meksut Bey'e: “Kürt Bey'i Kontaz Bey geliyor.” diye haber vermişti. Meksut Bey çok kıymetli, arif insandı. Hemen bunun karşısına istikbaline asker çıkardı. Bunu Kürt Beyi'ni o kadar nezaketiyle konağına misafir etti ki artık görülmemiş şekilde. Ee o gün hürmet, ertesi gün hizmet, daha ziyafet. Bu üç gün kaldı hem korkusundan hem hürmetten göz açıp da kız isteyemedi. Lakin bir aralık Benli Perişan kapıyı açarak Bey'e işaret verdi: “Siz isteyin ben ev tarafını haliyle yola getirmişt看im.” Çünkü neden yola gelmişlerdi? Mahperi'ye pîri Sinan Bey'e verdiği badenin karşılığını da Mahperi'ye vermişti. Ona da “Sen Kürt Bey'i Kontaz Bey'in oğlu Bedri Sinan'ın sevgilisisin.” diye tembih etmişti. “Sizler melekler tarafından, Allah tarafından

birbirinize nikâhlısınız.” diye tembih etmişti ve badesini vermişti. Bunun içinde Mahperi de bu halinin arkadaşlarına ve anasına ve yengelerine sızdırmıştı. Sade bilmeyen babası idi ama babası da evin halkının durumundan işi anlamıştı. Bir aralık Kontaz Bey: “Her ne kadar da korkarsam korkayım, ölürsem öleyim.” diyerek dize gelerek “Ey Beylerbeyi, Selçuk Bey! Ülke Bey’i! Meksut Bey sizin Allah’ın emriyle kızınızı Mahperi’yi oğlum Sinan’a istemek için geldim.” dedi ama Meksut Bey bu Allah’ın emrine teklif edilince şöyle üç ayak yürüdü. “Evet, Kontaz Bey sen benim kolumun altındaki beylerdensin. Ben isem Selçuklu torunuyum ama sen Allah’ın emrine güvenerek geldin kızımı istedin. Bende Allah’ın emrini kıramam, güvenerek boynum eğridir. Bir evlattır sana verdim. Gelsin senin hizmetçin olsun.” deyince hemen diyince Kontaz Bey bunu duyunca zannetti ki göklerde birkaç tane güneş doğdu. Kalkarak beyin boynuna sarıldı görüştü, öpüştü, koklaştılar. Arada şadlık şerbetleri içilmişti ama ertesi gün oldu.

“Eh beyim bana müsaade et de ben gideyim, memleketimde düğün hazırlığımı göreyim, başlığımı, harçlığımı düngürümü alıp gelip şerbet içeyim, nişan takayım.” dedi.

“Hayır! Kontaz Bey sen üç gün misafirsin, üç gün de akraba hakkıdır. Benim evimde bir haftadan ileri gidemezsin muhakkak bir hafta olacak sonra gidersin.” deyip sözünü bitirdi. Kontaz Bey, Meksut Bey’in sözünü ikileyemezdi amma ya Bedri Bey ne gece uyuyordu ne gündüz duruyordu: “Eyvah! Ben nasıl evladım, ben nasıl insanım. Babamı, anamı, komşularımı, arkadaşlarımı gönderdim de kendim için bir zalimin elinde kestirdim, heder ettirdim. Ne gelen var ne giden var ne haber var.” diyor. Aradan hafta geçmişti: “Haydi kardaş Garakan, seninle şu Hünkâr Dağı’nın

yoluna çıkalım gelen giden kimse yok mu bir haber alalım.” diyerek çıktılar. Hünkâr Dağı'nın yolunu sis bürümüştü, Bedri Bey şöyle diyordu:

Çıkam bakam Hünkâr Dağı'n yoluna
Yolu sis bürümüş duman Allah'ım
Sen yarattın yardım eyle kuluna
Ümidim sendedir güman Allah'ım

Gün be gün bu yaram gider derine
Baksana kulunun gam kederine
Sığındım yaradan senin varına
Bene ihsan eyle Aman Allah'ım

Ben bülbülüm konduramam dalıma
İşim düştü Muhammet'e zalıma
Kadir Mevlâ'm imdat eyle halıma
Bu derdim Eyüp'ten yaman Allah'ım

Ben Sinan'ım neler geldi başıma
Kan karıştı gözden akan yaşıma
Canlar mı dayanır gam ataşıma
Başımdan çıkıyor duman Allah'ım

Deyip ağlıyordu. Lakin Garakan buna: “Etme! Dur bakalım. Mevlâ ne kapı açar. Neylerse Mevlâ eyler, eylerse güzel eyler.” diyordu. Ama aradan belki yarım saat belki bir saat geçmişti. Bide baksın ne bakıyor, karşıdan bir kafil e atlı çıktı geliyor.

“Gelen atlılar acaba yabancı mı? Acaba düşman atlısı mı?” diyerek dikkatle bakmaya ve diksetmeye başladı. Ne baksın yaklaşan atlılar babasının atlıları, anası ve babası idi. Garakan: “Geliyorlar babamgil. Ama acaba gönülleri şad mı geliyor, ağızları dat mı geliyor? Yüzleri eşki mi geliyor?” diyerek bakalım ki burada Bedri Bey ne diyor:

Karşıdan gelen atlılar

Bilmem nihan da doğdu mu

Bey kıtında kıymetliler

Gönlünüz rahat oldu mu

Duman koparmış düzlere

Toprak katar tozlara

Bilmem ki kardeş bizlere

Bir yardım imdad olur mu

Bülbül güle zarıncıdır²⁵

Gül kırmızı turuncudur

Sevda Sinan’ı incidir

Yâr benimdir yâd²⁶ oldu mu

Deyince Garakan: “Haydi kardeş şimdi babam gelir, bizi görür beklediğimizi ayıptır.” diyerek Sinan’ı aldı gelmekte olsun elliğe geldi çok geçmeden gelen atlıların önüne Garakan çıkararak babasının atının dizgininden tuttu: “Baba bana bir hayırlı müjde ver.”

²⁵ Feryat edip inleyen

²⁶ Hatır, zihin

“Evet, evladım! Git elliğe haber sal bütün her tarafta çiftler çalgılar gelsinler, müjdelere ver her yana.”

Sinan’a:

“Evladım bir hafta sonra gideceğiz, nişanımızı takip şerbetimizi içeceğiz, başlık vereceğiz.” Diyerek etrafa bir şadlık düşmekte olsun ellik gençliği, delikanlısı Sinan Bey’in başına toplanıp gülüp söyleyip oynamaktaydılar ama burada Bedri Sinan hatırına şu geldi, pirim bana demişti ki: “Yavrum sen çok çile çekeceksin acaba bu işin arasında bir engel olmasın mı?” diyerek ağladı. Bunun ağladığını gören arkadaşları: “Ya Bedri Bey! Bugünden başka senin tatlı günün mü var ki ağlıyorsun? Bugünden daha şad gün mü olur? Arkadaşlarına bakalım ki burada ne diyor:

Nere gitsem benim derdim baraber

Sineme vurulmuş sızı yerenler

Korkarım gezdirir diyar be diyar

Dolandırır ova, düz yerenler

Pervanede ataş olur od olur

İkrar²⁷ veren ikrarına bâd²⁸ olur

Korkarım ki Mahperi’nde yâd olur

Araya girerse yâd yerenler

Ben âşıkların neler gelir başıma

Felek ağı²⁹ katma tatlı aşıma

Ben Sinan’ım gezsem yârın peşine

²⁷ Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme

²⁸ Rüzgâr

²⁹ Zehir

Hatırlayın maziyi mazi yerenler

Diyip arkadaşlarına bu sözleri söyleyince hepsi üzölmüşlerdi. Sinan Bey baktı ki bugünü benden başka kimse şad edemeyecek yine şadı edip eğlenip gülüp söylemeye başladı. Amma haberi kimden verelim? Köroğlu kalasında eşkıya Kanlı Kasım'dan verelim...

Eşkıya Kanlı Kasım'ın yetmiş seksen çok kahraman eşkıya arkadaşı bulunuyordu. Bu da Mahperi'nin fotoğrafını almış bulmuştu. Mahperi'ye âşık olmuştu hayali âşık fotoğrafına. O zaman Kürt Bey'i Sinan Bey'e nişanlandığını duyunca hemen arkadaşlarını topladı: "Ey arkadaşlar! Mahperi Kürt Bey'i Kontaz Bey'in oğlu Sinan'a nişanlamış. Ben ise onun aşkıyla ateşıyla günlerdir yatıp uyumadım soldum, sarardım. Şimdi ben onun uğruna ölmek için başımı verip kanımı dökmek için savaş yapmaya gideceğim. Siz de isterseniz gelin, istemezseniz gelmeyin." diyince bütün arkadaşları: "Bizde senden önce seninle öleceğiz." Diyerek at beline suvar oldu yetmiş seksen yiğit eşkıya. Bunlar Meksut Bey'in ellğine yol aldılar, gitmekte olsunlar yarım saatlik yol kalınca Kanlı Kasım'ın Meksut Bey'in koyun çobanlarından bir tanesini:

"Buraya gel! Kimin çobanısın?"

"Maksut Bey'in."

"Get, Meksut Bey'e söyle ya kızı Mahperi'yi bana verecek yahut da işte savaşa geldim ölünceye kadar dönmeyeceğim." dedi. Hemen bunu gören çoban gelerek bu haberi kime verdi Meksut Bey'e:

"Ey Beyimiz! Eşkıya Kanlı Kasım gelmiş. Ya meydan yahut da Mahperi'yi bana verecek diye sena haber gönderdi." Bunu duyan Bekir Bey, Meksut Bey, vay ne olsun! Saçları başında gebe tavşan gibi sıçramaya başladı, gözlerinden alevler

saçılıyordu. Dişlerini değirmen taşı gibi birbirlerine çakıyorlardı. İki yiğit yalın kılıncı atlarına binerek hiç kimseye haber vermeden Kanlı Kasım'ın üzerine at sürdüler çok geçmeden Kanlı Kasım'ın meydanına geldiler: “Bre edepsiz alçak herif! Ya bizden kız istiyorsun yahut meydan istiyorsun. Biz Selçuklular olalım Selçuk Bey olalım da senin gibi bir eşkıya alçağa kız verelim.” diyerek küfürler savuruyorlardı. Ama meydana girmişlerdi iki cengavar. Gelen Kanlı Kasım'da yığitti. Bunlar savaş etmekteydiler ama birkaç yerden Meksut Bey iki yerden de Bekir yara yemişti lakin Bekir karşıdaki çobanlarına haber vermişti ve askerlerine haber göndermişti. Asker haber alır almaz muhafız askerlerinden üç yüz suvari Meksut Bey'in yardımına yürümüştü. Gelen suvariler etrafı sardı, savaş yapmaya başladılar ama azdan az ölür çoktan çok ölür derler ya lakin bu dar bir misal vardır; daima büyük balık küçük balığı yutar. Meksut Bey'in askeri Kanlı Kasım'ın adamlarını felakete uğratmaya başladılar. Bunu gören Kanlı Kasım akşam karanlığından istifade ederek kalan arkadaşlarını alıp kaçırmayı başardı lakin burada Bekir Bey de burada bundan kurnaz yığitti. Bunun arkadaşını takip etti ve bu kaleye sokmadı. Arkadan takip edildiğini gören Kanlı Kasım: “O zaman kaleye girersem bütün her taraftan mahvolurum yahut acımdan öldürür.” diyerek kalaya girmeyip kendisini ormanlıklara çekmişti ama Kanlı Kasım'da çok ağır bir yara vardı. Kanlı Kasım günlerce bekledi. Bekir kaleyi boş bırakmamıştı. Artık burada barınamayacağını anlayan Kanlı Kasım atlılarını alarak Alagöz Dağları'na gitti. Alagöz Dağları'nın bir yerine saklandı, sığındı. Burada başladı kendisine daha başka arkadaş düzmeye, toplamaya ve arkadaş becermeye hem de Meksut Bey'in halini daima haber alıyordu. Bu hali Sinan Bey de haber almıştı: “ Eyvah! Aramıza engel girdi.” diyerek ellerini dizlerine vuruyordu. Ardından haftalar geçmişti nihayet günün birisinde gelerek şerbetini içtiler, nişanı

taktı. Başlıklarını, halatlarını verip geçti gittiler ama o zamanın asırlarına göre kız babasının evinde nişanlı üç sene kalırdı ve üç sene müddetinde de nişanlısını göremezdi. Günler geçiyordu Sinan Bey alevli pamuklar gibi yanıyordu. Gün oldu bir gün Soğanlı Dağları sonbahardı. Etraftan yağmurlar, karlar, fırtınalar yağıyordu. Sinan Bey bu defa dağı görünce: “Sevgilim şimdi acaba sen ne haldesin? Bu yağmur bu tipi senin zülüflerine de vuruyor mu?” diyerek bakalım ki burada ne diyordu? Yarı Kürtçe yarı Türkçe şöyle diyordu:

Duman aldı Hünkâr Dağı sis tutar
Getme bulut yar yaylası serindir
Hasret kalan kara bağlar yas tutar
Gitme bulut yâr yaylası serindir

Havalar bozuldu borani³⁰ evi
Zalim insafsız dilevi gevri
Yusuf Züleyha bu zaman devri
Gitme bulut yâr yaylası serindir

Yar bejne dirijya hürü meleki
Maramı sevindi mahv feleki
Sıratı sor yar cevap vereki
Gitme bulut yâr yaylası serindir

Yağmur yağar şimşek atar seslenir

³⁰ Rüzgâr, şimşek ve gök gürültüsü ile ortaya çıkan sağanak yağışlı hava olayı

Gezmek için giden güzel süslenir

Yel atarsa zülüfleri islanir

Gitme bulut yâr yaylası serindir

Mahperi'm de çıkmış isa güneşe

Yar eli gül toplar ya da menevşe

Dağlın bulutlar yâr alsın neşe

Gitme bulut yâr yaylası serindir

Dereler derindir dumanlı dereler derin

Ne fena karardı üstü Hünkâr'ın

Günbegün artıyor gamım kederin

Gitme bulut yâr yaylası serindir

Ben Sinan'ım dolanırım zarınan

Yağmur yağar boranınan karınan

Koymazlar ki kovuşayım yarınan

Gitme bulut yâr yaylası serindir

Sinan Bey dertlerini bulutlara, dertlerini ruzgerlara, sulara söylüyordu. Günler böyle geçiyordu ama sonbaharın ağır aylarıydı. Bir gün Azerbaycan'dan gelen zengin bir kervan Feramuz. Feramuz kendisini beğenmiş, gururlu kişiydi "Nolsun ki ben Meksut Bey'e bâc vereyim, gömrük vereyim bende onun gibi bir beyim, bir yiğidim ben ona bâc veremem." diyerek şafak atmadan Soğanlı Dağları'ndan gömrük saraylarını geçti. Meksut Bey gelen kervancının Feramuz olduğunu duydu ve

kendisine de gömrük vermediğini anlayınca bunu bir kabadayılık kendisini yaptığını anlar anlamaz emir verdi yüz süvari binerek gelip arkadan Feramuz kervancıya yetiştiler ve savaş edip çoklarını kestiler, yendiler. Kollarını bağlayıp kervanındaki bütün kıymetli eşyasını alıp geri döndüler. Feramuz kervancı ise çıplak, kolu bağlı, perişan, yaralı, arkadaşını malını kaybetmiş bitap³¹ bir şekilde gelerek Erzurum Hükümetliğine, Selçuk Hükümetliğine vaziyetini anlatmıştı ama Selçuk Hükümetliğinde o zaman da kendilerinin arasında bir dedikodu çıkmıştı. Siruz Vezir'in Meksut Bey'in hakkında. Etraftaki bu dedikodu bugünkü fırsat o dedikodudan istifade ederek hemen Erzurum Hükümeti emir verdi gelerek Meksut Bey'in ve oğlu Deli Bekir'in kollarını bağlatıp alıp götürdü. Giden beyler bunlar günlerce ifadeye çekildi, tomruğa³² çevrildi, mıhlı çizmeler giydirildi. Başlarına taçları kızdırıp ızdırap ederek bastılar, kollarına su damlaları döktüler, bunlara eza³³ ceza ettiler lakin oğlu Deli Bekir'i kurtarmak için Meksut Bey ancak ki bunlara: "Kervancının malını ben soydum ben aldım, oğlumun haberi yoktur." diyerek kendisini bu cezaya bu ateşe Meksut Bey atmıştı. O zaman alarak Meksut Bey'i idam ettiler. Meksut Bey'i idam ettiler, oğlu Deli Bekir'i bıraktılar ama Deli Bekir gelerek gördüğü ızdırap gördüğü ceza ve yediği sopalar endişelerden günlerce hasta yatmaya başladı. Bugün sağ yarın hasta öbür gün sağ daha öbür gün hasta derken günler böyle geçmekteydi. O yılın Mayıs aylarının başında idi Bekir'de vefat etti. Ama bu haber Alagöz Dağları'nda kanlı Kasım'a gelmişti. İşte şimdi fırsat bana düştü diyerek yüz-yüz elli atlısını alarak gecenin birinde yola koyuldu. Geceleri yürüdü gündüzleri saklandı. Muhitin تنها yerlerinden günün birisinde, gecenin yarısında Maksut Bey'in elliğinin etrafını sardılar. Kanlı Kasım sarar sarmaz Meksut Bey'in açmaz

³¹ Yorgun

³² Ayak ve ellere geçirilip bağlanan iki parça kütükten meydana gelen işkence aleti

³³ Üzme, sıkıntı verme, üzü

tarafından yerin yarararak kolayca içeri girdiler, kapıları açtılar. Oğlu Hasan Bey'in başını kestiler. Mahperi'nin anasının, ablasının, yengelerinin kollarını bağladılar. Mahperi'nin kapısını kırdı içeri girdiler. Mahperi'nin de kollarını ağzını bağlayıp dışarı çıkardılar, bir atın üzerine sardılar. Evde ne kadar kıymetli eşya varsa bütününe ata, deveye, katıra yüklediler. Kanlı Kasım:

“Arkadaşlar siz eşyayı getirin ben Mahperi'yi götürüyorum.” diyerek hareket etti amma zalim herif atlara öyle dizgin vurdu ki Soğanlı Dağları kuş gibi uçmaya başladı. Lakin yarım saatlik bir saatlik yol götürünce Mahperi'nin kollarını bağlı ağzının bağlı olmasına dayanamayan eşkıya Kanlı Kasım, kollarını ve ağzını açınca Mahperi turna sedasını dağlara duyuruyordu. Etrafa söylüyordu, ruzgerlara anlatıyordu. Şafak atmıştı o zaman şöyle dağlara sesleniyordu:

Seher zamanının kuşları öter

Kavuşmadım nazlı yâre giderim

İçerde yüreğim alıştı tüter

Gözü yaşlı bahtı kara giderim

Bu nasıl zulümdür yâr perişanım

Sana ikrar verdim sende nişanım

Uğrunda kurbandır bu tatlı canım

Ciğerlerim pare pare giderim

Didelerim ceyhun oldu yaşlardan

Gelen yolculardan uçan kuşlardan

Bir haber almadım sevdiğim yârdan

Ben Sinan'ımı sora sora giderim

Mahperi'yim pirim gelsin sesime

Karalar giyindim baksın yazıma

Mevlâ'm fırsat verme Kanlı Kasım'a

Kim ne bilir ne diyara giderim

Diyerek ağladı. Attan aşağıya düştü. Bunu gören Kanlı Kasım Mahperi'yi bir dere kenarına indirerek elini yüzünü yıkayarak: "Ey Mahperi! Sinan'ın elli bağışı olsa seni benim elimden çıkaramaz, alamaz. Aklını başına toplu." diyerek atın üzerine bindirdi. Şöyle düşündü: "Ben eğer Mahperi'yi Alagöz Dağları'na götürürsem Sinan gelecek kolayca bulacaktır, benim elimden alacaktır. Bu bir beydir, iki beyin ordusu gelirse beni de öldürür ve benim elimden alır. Öyle bir yere götüreyim ki Sinan bile rüyada göremesin." diyerek atını, Mahperi'yi yanına alarak dizgininden dutup çekti bir yamaca. Yabani yol geçip gitmekte olsun.

Sabah olmuştu. Meksut Bey'in evinden ne tütün tütüyor ne kimse çıkıyor ne kimse gidiyordu. Evlik kimse baksınlar Meksut Bey'in evinde bir felaket vardı. Geldiler ne gelsinler. Kim var bütün çoluk çocuğun kolları bağlı, Hasan Bey'in başı kesilmiş al kanları içinde yatıyor. Mahperi'nin odası kırılmış, kapısı kırılmış evler yarılmış kendi kaçırılmıştı. Hemen bir atlı bindirerek Sinan Bey'e haberci gönderdiler. Sinan Bey dizlerine vurup ağlıyordu: "Bildim başıma gelecek felaketi ben." Emir verdi kendi, bin süvarisi, anası, babası, kardaşlığı Garakan köle de atlarına binip yola koyuldular. Şahlanan atların omuzlarından köpükler saçılarak feryat eden elliğe gelmişlerdi. Ellikteki feryat etrafları dağları çınlatıyordu. Gelir gelmez ne gelsinler Mahperi'nin anasının gözleri yaşlı rengi sararmış yengelerinin

bütün perişan. Mahperi'nin odasına girdi, Mahperi'nin elinin değdiği bir emanet bile yoktu. O zaman gözyaşlarıyla çıkararak cep defterine şunları kaydediyordu:

Nic'oldu Meksut Bey nice oldu Bekir

Hasan yatar al kanların içinde

Kalksın vuzulumu görsünler bir bir

Aslanıdın meydanların içinde

Benim gibi karayımış yazınız

Pay mâl³⁴ oldu namusunuz ırzınız

Kan ağladı gelininiz kızınız

Peri'm kaldı düşmanla içinde

Hiç tükenmez feryadım var ahım var

Bu felek bizleri etti tarumar

Benim için layık oldu bu mezar

Izdırap var vicdanların içinde

Genç yaşımda eremedim murada

Nedir düşmanlarım gezer arada

İlyas suda gezer Hızır karada

Duymadınız mı ummanlar içinde

Asla tükenir mi Sinan'ın derdi

³⁴ Ayaklar altında kalış

Yıkıldı hanası bozuldu yurdu

Nice olmuş Hünkâr'ın aslanı kurdu

Ellik kalmış tavşanların içinde

Defterine kaydetti. Çıktı dışarı ki her iki elliğin genci, yiğitli, at beline suvar olmuş bin beş yüzden daha fazla. Sinan Bey at beline suvar oldu, eşkıyaların yolunu gittiği izi takip etmeye başladılar. Bunlar gitmekte olsunlar devam eden eşkıyaların izini devam ediyorlardı. Ama haber kimden? Eşkıyalardan. Eşkıyalar gelsinler ki Alagöz Dağları'nda Kanlı Kasım yok.

“Ulan gelin, bizde eşyayı bölelim, her birimiz bir tarafa gidelim.” dediye de “Sinan buraya gelemez.” diyerek kimse sözü kabul etmedi. Başladılar yiyip içip zevk etmeye ama Sinan Bey ve atlıları durmadan, dinlenmeden, eğlenmeden takip ediyorlardı. Birkaç saat sonra Alagöz Mağaraları'nı eşkıya kulüplerinin etrafını sardılar. Sinan Bey atından aşağı sıçrayarak:

“Ulan ey edepsiz eşkıyalar! Hani nerde Kanlı Kasım bana cevap verin yiğitlik göstereyin, yiğidi görsün.” Bunu gören eşkıya Kanlı Kasım'ın arkadaşları felakete düştüğünü anlamışlardı.

“Aman efendim, biz gelmemiştik bizi kandırdı. Bu felaketi de kendi yapmıştır, biz elimizi sürdüğümüz yoktur.” Ama muhakkak ki suçlunun ifadesi kendisini kurtaramaz şahadetin şahidi şarttır. Bunu gören Sinan'ın arkadaşlarının kalbi yanık, ciğerleri ezilmişti:

“Vcdansızlar!” diyerek atlarından sıçrayarak her biri eşkıyaların boğazına saldırmış tüfeksiz, kurşunsuz, oksuz, yaysız, süngüsüz eşkıyaların boğazlarını sıkarak öldürdüler. Eşkıyalar hepsi öldürülmüştü ama burada bin beş yüz atlı suvari yiğit genç delikanlı her biri bir tarafa dağıldı. Dereye, tepeye, ovaya, şehre, köye...

Ama kimseden öğrenip haber alamadılar. Aziz dostlar! Haber alamayınca üç gün gezdi bulamadılar, üçüncü gün gelip o geceyi mağarada geçirdiler. Şafak attı Sinan Bey o zaman emir verdi, kalktılar namazlarını kıldıktan sonra bütün mağara eşyası, kalenin eşyası eşkıyaların malı bütün katır ve develere yüklendi. Herkes at beline suvar olunca arkadaşlara Sinan şöyle söylemeye başladı:

Uğur olsun arkadaşlar

Belki gelirim gelirim

Anam atam döksün yaşlar

Belki gelirim gelirim

Kardaşlar beni kınama

Kim bakar ata anama

Peri'yi bulur hanama

Döner gelirim gelirim

Nice olur atam halları

Oğuldur baba kolları

Anam gözlesin yolları

Belki gelirim gelirim

Sinan seslesin pirimi

Hatırlamam mı yerimi

Ela gözlü Mahperimi

Bulur gelirim gelirim

Diyerek atlılardan ayrılınca Garakan kölesi: “Sinan sen nerde ölürsen ben de seninle öleceğim.” diyerek bütün atıyla görüşüp helalleşti. İki yalnız yiğit yola düştü, bunlar Hünkâr Dağı’na döndü. Bu iki yiğitte Mahperi’nin izinde yürümekte olsunlar. Sinan Bey o zaman sevgilisinin arkasında yürümeye başladı. Şura bura derken Revan’a geldi. Revan Beyleri dayısıydı ama kimseye tanınmadı, görünemedi, utandı. Bunu Tiflis’te aramak gerekti. Döndü Tiflis’e geldi Tiflis’e hoca kıyafetinde, çerçi kıyafetinde, çingen kıyafetinde aradıysa da bulamadı. “Kanlı Kasım Gürcistanlı olduğu için Gürcistan’a gitmiştir.” dedi. Bu Gürcistan tarafına yürümekte olsun...

Kanlı Kasım niyetinde Kafkazistan dağlarını aşacaktı, Dağıstan’da yaşayacaktı ki kimse görmesin. Günün birinde Kanlı Kasım Kafkas Dağları’na yürümüştü. Mahperi’ye yaklaşınca Mahperi şöyle diyordu: “Kanlı Kasım ben nikâhsız yanıma yaklaşma. Eğer bana el uzatırsan kendimi bıçaklarım, zehir yerim yüzüğümdeki zehiri yerim ölürüm sana hayır etmem. Ne zamanki düğünüm yapılır, nikâhım yapılırsa o zaman kocamsın.” diyor ve bunu avutuyordu, Kanlı Kasım’ı aldatıyordu.

Kanlı Kasım: “Sen kendine zeval³⁵ etme, hakaret etme. Benim ol yıllar geçsin sana yaklaşmam diyor, söz veriyorum.” diyordu. Kanlı Kasım dağın yarısına gelmişti. Burayı bekleyen yirmi heramiyle Ermeni İvan adlı birini bekliyordu. Bir kadın bir erkek geliyordu. Bunları gören İvan üç adam gönderdi: “Gidin şunları yakalayın, alın getirin. Üç adam gelir gelmez bunu gören Kanlı Kasım çok yiğit adamdı. Bunlara dalavara film çevirmek için:

“Ey ne diyorsunuz?”

³⁵ Suç, kabahat, sorumluluk

“Ağa istiyor, götüreceğiz.” Ama Kanlı Kasım duymuyordu. Yaklaşınca kılıcını çekti. Gelen eşkıya suvarilerin ikisinin de başını kesti. Üçüncüsü kendisini kurtarmıştı. Gelen eşkıya İvan’a söyledi. İvan:

“Vay ne olsun! Bana Türkistan, Kafkanistan, Gürcistan, Özbekistan, Dağıstan haraç versin de şimdi Karabudun’dan bir tanesi gelsin de benim burada adamlarımı kessin.” diyerek atına bindi, Kanlı Kasım’ın üzerine yürüdü. Kanlı Kasım denen yiğit çok yiğit olduğunu anlamıştı. Derler ya: “Yiğit yiğidi gözünden tanır.” Mahperi’ye şu teklifi yaptı:

“Sen şu dağın kenarında şu kayanın dibinde otur bana dua et. Ben eşkıyayı keseceğim, senin ayaklarının önüne atacağım.” dedi. Mahperi kayanın dibinde oturmuş yalvarıyordu: “Ey Rabbim! Sen bunların ikisini de helak et çünkü hangisi kurtulursa ben onun elinde helak olurum. Felakete uğradım Rabbim beni koru, bunları helak et.” diye yalvarıyordu. Bunların savaşları birkaç saat devam etmişti. O an da İvan: “Ne olsun ki bana bu şekil cevap verilsin.” diyerek kendisini atını toplayarak Kanlı Kasım’a bir süngü havale etti. Kanlı Kasım’ın göğsünden delip dalından çıkmıştı ama Kanlı Kasım’da boş durmamıştı. O da ona öyle bir kılıç hevale etmişti ki bunun kılıcı da onun başını ikiye bölmüştü. Bu dafa ikisinde cansız yere yuvarlandığını gören Mahperi deveyi tutup kaçtı. Biraz aşağı inince akşam olmuştu. Nihayet bir kayanın oyuğuna kuşlar gibi sokularak sabaha kadar uyumayıp ağladı. Sanki her ot bunun için bir yılan her kaya bunun için bir aslan her su bunun için büyük bir ejderha her şey bunun için korkunç bir hadisesiydi. Sabah olmuştu ağlaya ağlaya ovaya inmişti. Ovada yürüyen Mahperi karşıdan bir kalabalığın geldiğini gördü. Görünce: “İşte bu benim Sinan’ımdır benim arkamdan geliyor.” diyerek sanki

ceylan avcıdan kurtulmuştu, yürüyordu. Amma bu bir kervancıydı. Kervancı bu da bunu görmüştü. Kervancı adamlarına:

“İşte bir kadın geliyor, bu kadın değildir muhakkah ki eşkıyaların casusudur. Gidin onu yakalayın, alın gelin.” dedi. Kervancı’nın adamları gelerek Mahperi’yi aldı geldi. Bunu gören kervancı:

“Ey anam, bacım sen necisin? Bu güzellikte kadın ne üryamda gördüm ne Tahran’da gördüm ne dünyanın bir köşesinde gördüm. Sen bu ovalar ıssız çöllerde ne geziyorsun?”

Mahperi başına gelenleri birer birer gözyaşıyla anlatmıştı. Bunu dinleyen kervancı merhamet damarları kaynamış:

“Yavrum, evladım ben Buhareli’yim, çocuğum olmadı. Olmaz mı seni evlat edineyim, kimin gelirse hısım akraban gelirse seni vereyim, elimle köçüreyim³⁶ elimle çeyizini yapayım düğünü tutayım. Evladım ol.”

Mahperi bu teklifi kabul ederek Kervancı Baba’nın devesine bindi. Çekilip günün birinde Buhare’ya geldi. Buhare’de kervancıya evlat olan Mahperi artık kaderini başındaki fırtınayı bir tarafa bırakmış yol gözlüyordu. Sinan ise arıyor tarıyordu. Gürcistan’da bulamayıp Gence’nin Şeki şehrine çıktı. Şeki’de birkaç gün dolanınca Sinan Bey burada hasta yattı, hasta düştü. Soğukta sıcakta aç susuz perişan gezen Sinan hastaydı. Nihayet buradan gördüğü Sinan’ın cafalara göre kırk beş gün devam etti hastalığı. Gün oldu ayılmış iyi olmuştu artık ama Garakan en son insanlığını en son hizmetini yapmıştı. Bu Garakan’dan çok memnundu. Bahar aylarını gözlüyorlardı. Hasta idi. Nisan ayı idi artık her taraf çiçeklenmişti ama Mahperi’nin yeni babası olan Bezirgân Baba günlerce alarak, koyarak, satarak,

³⁶ Kızı kocaya vermek, evlendirmek

göçerek günün birinde Gence'ye gelmişti. Hemen Sinan Bey'in rüyasına geldi: "Ey yavrum Sinan(piri söylüyordu) haydi artık yattığın yeter. Senin derdinin çaresi Gence'de var. Haydi yavrum, Gence'ye." dedi. O zaman Sinan Bey atlarına binerek Garakan köleyle beraber yollara düştüler. Baharın çok neşeli güzel çağıydı. Lale, sümbül birbirine karışmıştı. Memleketi, yaylaları, evliği hatıra gelen Sinan Bey şöyle söylüyordu:

Lale sümbül mor menekşe bürümüş

Dağları bir yanda düzü bir yanda

Güzel olan yaylasına yürümüş

Gelini bir yanda kızı bir yanda

Hasret olan ela gözden yaş gelir

Muradına erenlere hoş gelir

Yaz baharda türlü renkli kuş gelir

Âlemi bir yanda düzü bir yanda

Bedri Sinan diyar diyar dolaşır

Dertli olan birbirine söyleşir

Anne olan yavrusuna meleşir

Ak koyun bir yanda kuzu bir yanda

Hasretim tükenmez bu derdim dayım

Peri'm kara bağlar bende yazdayım

Asla yüzü gülmez her an hastayım

EndiŖe bir yanda sızı bir yanda

Ağlıyordu amma Garakan teselli ediyordu. O gün akŖam gece Gence'ye gelmiŖlerdi. Sinan Bey burada ertesini gün oldu arayıp tarayıp sordu. Geldi kervan pazarında Kervancı Baba'yı buldu. Kervancı Baba'yı bulunca Kervancı Baba haber verdi. Sinan Bey'i tanıtarak, tanışarak o zaman kervanına aldı yola dŖtler. Gün geçti günün birisinde Buhare'ya geldiler. Buhare'ye gelen kervancı Mahperi'ye müjdelere gönderdi. Mahperi sevgilisini karŖıladı. O zaman bunu gören ellik ve Buhare halkına Buhare Beyi'ne haber verildi. Mahperi'yi Buhara Bey'i kendi evlat edinerek kervancı da Sinan Bey'i evlat edinerek bunlara toy, düğün tutup iki genci birbirlerine kavuŖturdu ve muradına erdirdiler...

SONUÇ

Geçmişten günümüze üzerinde pek çok araştırmanın yapıldığı halk hikâyeleri, sözlü edebiyatın önemli bir parçasıdır. Halk hikâyeleri, Türk edebiyatı verimleri içinde XVI. asırdan itibaren görülmeye başlamış ve âşıklar tarafından anlatılarak nesilden nesile intikal etmiştir.

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi geniş bir şahıs kadrosuna sahiptir. Kahraman olarak seçilen kişiler genellikle yönetici sınıfa dâhil varlıklı ve tahsilli kişilerdir. Yine de toplumun her tabakasını temsil eden tipler olay içerisinde yer almaktadır.

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi, elde edebildiğimiz kadarıyla iki ayrı varyanta da sahiptir. Ensar Aslan tarafından 1971 yılında derlenen Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi daha sonra Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu tarafından 1998 yılında, Işıl Altun tarafından ise 2006 yılında Âşık Mevlüt İhsani anlatımıyla tekrar derlenmiştir.

Üç varyant birlikte incelenen bu çalışmada “Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesinin Epizot Sırasına Göre Yapı Bakımından İncelenmesi” başlıklı ikinci bölümde ortak noktaları ve farklılıkları belirtilmiş “Sinan Bey ve Mahperi Hikâyesindeki Şiirler” adlı dördüncü bölümde ise hikâyede yer alan şiirler varyantlarda yer alan şiirler ile kıyaslanmıştır.

Sinan Bey ve Mahperi hikâyesi iki döşeme ve hikâyedeki olaylara uygun olarak söylenen on dört şiirden oluşmaktadır. Hikâyenin kayıtlardaki süresi ise yüz dört dakikadır.

Fikret Türkmen ve Mustafa Cemiloğlu varyantında iki döşeme ve olaylara bağlı otuz altı şiir bulunmaktadır. Çalışmada Ensar Aslan varyantı ile karşılaştırılmalı olarak verilen on iki şiir yer almaktadır.

Işıl Altun varyantında ise bir döşeme ve olaylara bağlı otuz yedi şiir bulunmaktadır. Çalışmada Ensar Aslan varyantı ile karşılaştırılmalı olarak verilen on dört şiir yer almaktadır.

1998 ve 2006 tarihinde derlenen varyantlarda kişiler ve olaylar daha yoğun olarak yer almıştır. Ayrıca bu varyantlarda hikâyelerin nazım kısımları daha fazladır. Bunun nedeni olarak ise derlemeler arasında geçen süreç içerisinde âşığın bilgi birikimi ve kendini geliştirmiş olması düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Nurettin; “Türk Halk Hikâyelerinin Genel Özellikleri, Tasnifi ve Taş Baskısı Halk Hikâyelerine Bazı Katkılar”, *XXVI. Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul, 2005, s. 39-49
- ALPTEKİN, Ali Berat; *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Akçağ Yay., Ankara, 2009.
- ALTUN, Işıl; *Âşık Mevlüt İhsani'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Doğu Kütüphanesi Yay., İstanbul, 2007.
- ASLAN, Ensar; *Halk Hikâyesi İnceleme Yöntemleri Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme*, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay., Diyarbakır, 1990.
- ASLAN, Ensar; *Türk Halk Edebiyatı*, Maya Akademi Yay., Ankara, 2007.
- AYDOĞAN, Emine; *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Mitolojik Unsurlar*, Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- BARS, Mehmet Emin; “Kerem İle Aslı Hikâyesinde Olağanüstülük Motifleri”, *International Journal of Social Science*, Vol. 3, p. 21-30, 2010.
- BAŞGÖZ, İlhan; *Folklor Yazıları*, Adam Yay., İstanbul, 1986.
- BORATAV, Pertev Naili; *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, Tarih Vakfı Yay., Ankara, 2014
- CEMİLOĞLU, Mustafa; “Âşık Mevlüt İhsani Hayatı ve Hikâyeciliği”, *Milli Folklor*, S.51 (Güz 2013) s. 80-92
- DUYMAZ, Ali; *Kerem İle Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2001.

DÜZGÜN, Dilaver; *Âşık Mevlüt İhsani Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum, 1997.

ERCİLASUN, Bican vd.; *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1999

GÜNAY, Umay; *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yay., Ankara, 2005.

İNAYET, Alimcan; *Uygur Halk Hikâyeleri Üzerinde İncelemeler*, Ege Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1995. (Doktora Tezi)

KAYA, Doğan; *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara, 2007.

OĞUZ, Öcal (2008). “Halk Hikâyeleri: Erişim: ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10800,giris-editordenpdf.pdf?0” [E.T.: 08.11.2015]

SAÇKESEN, Ahmet; *İzmir’de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, Ege Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003. (Yüksek Lisans Tezi)

THOMPSON, Stith (1955- 1958). “Motif Indexs of Folk Literature vol 6: Erişim: <https://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=http://www.ruthenia.ru/folklore/thompson/&prev=search>” [E.T.:10.11.2015]

TÜRKMEN, Fikret; *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara, 1974.

TÜRKMEN Fikret- CEMİLOĞU Mustafa; *Âşık Mevlüt İhsani'den Derlenen Halk Hikâyeleri*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2009.

TÜRKMEN, Fikret; “*Hikâye*”, İslam Ansiklopedisi *Türkiye Diyanet Vakfı*, Cilt 17, s. 488-499

DİZİN

A

Âdem, 16, 18, 23
Arzu, 16, 25, 28
Asuman ile Zeycan, 35
Âşık Mevlüt İhsani, iii, iv, 3, 7, 11, 12,
13, 26, 27, 28, 142, 143
Âşık Turgut Yılmaz, 11

B

Bade, 35, 36, 38, 39, 49, 54, 114, 115
Bardız, 1, 5, 6, 10, 22, 102
Bardızlı Nihan, 2
Bekir, 33, 34, 37, 74, 93, 102, 106,
125, 129, 132
Benli Perişan, 33, 37, 102, 103, 115,
117, 120
Bezirgan Baba, 34
Bezirgân Baba, 34, 42, 44, 137

D

Daniel Hoca, 33, 39, 104
Derince, 11
Derviş, 35, 39, 49, 115

E

Elif ile Mahmut, 35
Ercişli Emrah, 25
Ermeni İvan, 34, 44, 61, 135
Erzurum, 1, 3, 8, 9, 11, 31, 34, 129,
143

F

Feramuz, 34, 128
Ferhat, 20, 27

G

Garakan, 33, 40, 42, 44, 45, 46, 50, 51,
53, 54, 56, 67, 85, 105, 108, 109,

111, 112, 113, 114, 115, 118, 119,
121, 122, 123, 131, 135, 137, 139
Gence, 25, 31, 43, 78, 97, 137, 139
Gürcistan, 31, 43, 44, 135, 136, 137

H

Hacı Mehmet Efendi, 3
Halil, 98, 99, 100, 101
Hasan, 33, 37, 74, 93, 106, 130, 131,
132
Hızır, 35, 74, 93, 132
Hünkâr Dağı, 43, 90, 111, 118, 121,
122, 127, 135

İ

İlyas, 74, 93, 132

K

Kahreman, 33, 55, 66, 82, 111, 112,
113, 114, 115
Kamber, 16, 25, 28
Kanlı Kasım, 34, 41, 42, 44, 45, 51,
52, 59, 60, 61, 73, 92, 125, 126,
129, 130, 131, 133, 135, 136
Karacaoğlan, 2
Kervancı, 34, 42, 45, 52, 61, 137, 139
Kontaz Bey, 32, 33, 37, 48, 102, 103,
105, 111, 114, 117, 119, 120, 121,
125

L

Leyla, 13, 27, 30

M

Mahperi, iii, iv, 27, 28, 30, 31, 32, 33,
34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 47, 50, 51, 52, 53, 54,
57, 58, 59, 60, 61, 67, 71, 73, 74,
76, 85, 89, 90, 92, 93, 95, 108, 109,

117, 119, 120, 124, 125, 128, 130,
131, 134, 135, 136, 137, 139, 140
Maksut Bey, 30, 33, 34, 37, 39, 67, 74,
85, 93, 117, 118, 125, 129
Mecnun, 27, 30
Melikşah, 35

N

Nihâni, 6, 7

P

Peri, 76, 77
Peruzat, 32, 37, 38, 39, 106, 107
Pir, 35, 49, 113, 114

S

Selçuklu, 37, 121

Sinan Bey, iii, iv, 28, 31, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 67,
85, 98, 113, 115, 118, 119, 120,
124, 125, 126, 128, 131, 133, 134,
135, 137, 139, 140
Sümmani, 2, 12, 27

Ş

Şafak, 1, 130, 134
Şah İsmail, 25, 35
Şenlik, 2, 12
Şirin, 20, 30

T

Tahir ile Zühre, 25, 35
Tibet, 43, 44